

IFRS 16 - Hvordan vil den nye standarden for leieavtaler påvirke nøkkeltall hos selskap registrert på Oslo Børs?

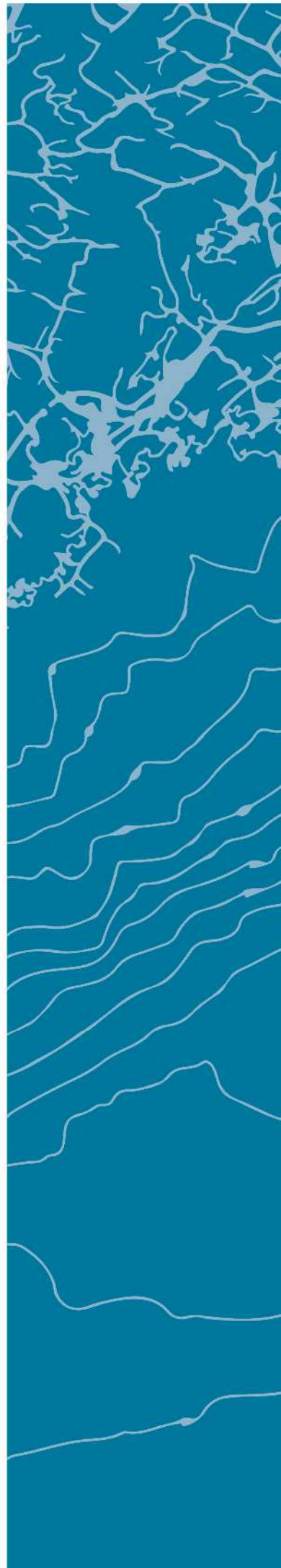
ELINE GJERSDAL OG LINN THORSDAHL

VEILEDER

Terje Heskestad

Universitetet i Agder (2017)

Handelshøyskolen ved UiA

Forord

Denne masteroppgaven representerer den avsluttende delen av det 5-årige studiet i regnskap og revisjon ved Handelshøyskolen ved Universitetet i Agder. Som vi gjennomgår i vedlagte refleksjonsnotat, ser vi sammenheng mellom oppgaven og skolens tre fokusområder; internasjonalisering, innovasjon og ansvarlighet.

Hovedformålet med oppgaven er å redegjøre for de regnskapsmessige konsekvensene innføringen av den nye regnskapsstandarden IFRS 16 vil ha for norske børsnoterte selskap.

Vårt faglige grunnlag ble lagt gjennom faget *Finansregnskap 4*, forelest av Terje Heskestad våren 2016. Vi valgte å utføre en studie som ser på virkningene av en ny regnskapsstandard fordi vi begge kommer til å arbeide som revisorer, og er interesserte i den faglige utviklingen på området.

Vi ønsker å takke vår veileder Terje Heskestad for godt engasjement rundt temaet vi har valgt, samt mange verdifulle og konstruktive innspill underveis i prosessen.

Avslutningsvis vil vi presisere at denne oppgaven er skrevet på eget initiativ som en del av vår utdanning ved UiA, og at de synspunkter og konklusjoner som fremkommer i oppgaven er forfatterens egne.

Kristiansand, våren 2017

Eline Gjersdal og Linn Thorsdahl

Sammendrag

Formålet med oppgaven har vært å undersøke effekten den nye standarden for leieavtaler vil få på regnskapsstørrelser hos selskap registrert på Oslo Børs. Nærmere bestemt vil vi se hvordan de finansielle nøkkeltallene endrer seg ved overgang til nytt regelverk. Vi har sett flere internasjonale studier som undersøker denne effekten, men har ikke sett at det er gjort tilsvarende undersøkelse på norske selskap.

Vi starter med en kort gjennomgang av regnskapsteori, før vi ser på gjeldende regelverk for regnskapsføring av leieavtaler. Videre gjennomgår vi kritikk av nåværende regelverk og veien frem til den nye standarden for leieavtaler. Sentralt er skillet mellom finansielle og operasjonelle leieavtaler. Operasjonelle leieavtaler skal etter dagens regelverk ikke balanseføres, men kostnadsføres løpende. Finansielle leieavtaler skal balanseføres. Operasjonelle leieavtaler innebærer at man forplikter seg til å betale leie i fremtiden for et driftsmiddel man får benytte, og derfor hevdes det at man i realiteten får en forpliktelse og en eiendel som burde innregnes. I den nye standarden for leieavtaler, skal samtlige leieavtaler innregnes i balansen.

Etter denne forståelsen av gjeldende og kommende regelverk, ser vi på en kapitaliseringsmodell som er utviklet for å beregne hvordan de økonomiske tallstørrelsene kan komme til å se ut når man går fra nåværende til ny standard. I den forbindelse ser vi på forutsetninger som tas i modellen, og argumenterer for våre egne valg av forutsetninger. Senere ser vi også på hvordan andre forutsetninger ville ha påvirket nøkkeltallene.

Deretter redegjør vi for vårt utvalg av selskap med leieavtaler som vi vil anvende den ovennevnte kapitaliseringsmodellen på. Vi regner ut endringer i finansielle nøkkeltall og benytter ulike metoder for å analysere funnene. Vi finner at innregning etter modellen fører til vesentlig økning i totale eiendeler og gjeld, i tillegg til å ha signifikante påvirkninger på enkelte nøkkeltall. Vi klarer derimot ikke finne hvorvidt den nye standarden vil føre til bedre sammenlignbarhet mellom selskap med og uten leieavtaler.

Innholdsfortegnelse

Forord.....	i
Sammendrag	ii
Innholdsfortegnelse.....	iii
Begreper og forkortelser	v
Figuroversikt.....	v
Tabelloversikt.....	v
1 Innledning.....	1
1.1 Valg av tema og aktualisering.....	1
1.2 Problemstilling.....	3
1.3 Disponering/avgrensing	3
2 IFRS og leieavtaler	5
2.1 Finansiering av selskap.....	5
2.2 Internasjonale regler.....	7
2.3 Det konseptuelle rammeverket.....	8
2.4 IAS 17 leieavtaler	10
2.5 IAS 17 mot det konseptuelle rammeverket.....	15
2.6 Ønsket om endring.....	19
2.7 Tidligere forskning på området.....	20
2.8 Ny regnskapsstandard for leieavtaler.....	22
2.9 Kritikk av IFRS 16.....	30
2.10 IFRS 16 mot det konseptuelle rammeverket.....	31
2.11 Effekter av overgangen til IFRS 16	33
3 Data og metode	38
3.1 Metode	38
3.1.1 Forskningsdesign	38
3.1.2 Datakilder/innsamlingsmetode.....	40
3.1.3 Validitet.....	40

3.1.4	Reliabilitet.....	41
3.1.5	Utvalg.....	42
3.2	Avgrensninger og selvkritikk.....	43
3.3	Statistiske metoder.....	44
4	Nøkkeltall.....	49
5	Kapitaliseringsmodellen.....	54
5.1	Innledning.....	54
5.2	Rente.....	56
5.3	År 2-5.....	58
5.4	Levetid.....	60
5.5	Betalingene etter år 5 og beregning av gjeldsforpliktelse.....	61
5.6	Beregning av eiendel.....	63
5.7	Skatt.....	64
5.8	Resultateffekt.....	65
6	Resultater.....	66
6.1	Endringer i finansielle størrelser.....	66
6.2	Endring i finansielle nøkkeltall.....	69
6.3	Median og gjennomsnittlige endringer i nøkkeltall.....	70
6.4	Endring i finansielle nøkkeltall ved andre forutsetninger.....	72
6.5	Selskap med og selskap uten operasjonelle leieavtaler.....	78
7	Konklusjon.....	81
7.1	Videre forskning.....	82
	Kilder.....	84
	IASB-referanser.....	86
	Vedlegg.....	87

Begreper og forkortelser

CF: The Conceptual Framework for Financial Reporting

IAS: International Accounting Standards

IASB: International Accounting Standards Board

IASC: International Accounting Standards Committee

IFRS: International Financial Reporting Standard

FASB: Financial Accounting Standards Board

PwC: PricewaterhouseCoopers

SFAS: Statement of Financial Accounting Standards

Figuroversikt

Figur 1: Skillet mellom finansielle og operasjonelle leieavtaler i IAS 17 – balansen (IASB, 2016)....	12
Figur 2: Behandlingen av operasjonelle leieavtaler i IAS 17 og IFRS 16 (IASB, 2016)	24
Figur 3: Bruksrett og leieforpliktelse i IFRS 16 (Pwc, 2016)	25
Figur 4: Operasjonelle leieavtaler i resultatregnskapet, IAS 17 og IFRS 16 (IASB, 2016)	26
Figur 5: Hentet fra Imhoff Jr et al. (1991) s. 57, viser at gjeld er større enn eiendel.....	27

Tabelloversikt

Tabell 1: Leieavtale over 6 år mot 3 leieavtaler over 2 år etter IFRS 16 (Olsen, 2010)	28
Tabell 2: Avskrivning leieavtale over 6 år mot 3 leieavtaler over 2 år (Olsen, 2010)	29
Tabell 3: Hentet fra note 12 i Norwegian Airshuttle ASA Annual Report 2015	35
Tabell 4: Eksempel Norwegian.....	36
Tabell 5: Rente på 10-årige statsobligasjoner	57
Tabell 6: Endring i finansielle størrelser etter innregning	67
Tabell 7: Endring i finansielle nøkkeltall.....	69
Tabell 8: Median-endringer i nøkkeltall	71
Tabell 9: Gjennomsnittlige endringer	72
Tabell 10: Endringer dersom forutsetningen er gjenværende levetid på 40 %	73
Tabell 11: Endringer dersom forutsetningen er gjenværende levetid på 60 %	74
Tabell 12: Endringer dersom forutsetningen er at det er tre års gjenværende levetid	75
Tabell 13: Forutsetter at leieavtalene har lik levetid som andre avskrivbare anleggsmidler	75
Tabell 14: Dagens rente	76
Tabell 15: Skattesats 25 %	77
Tabell 16: Spearman's rho	80

1 Innledning

1.1 Valg av tema og aktualisering

Både norske og internasjonale selskap velger i stadig større grad å finansiere eiendeler ved å benytte seg av leieavtaler (White, 2016). IASB sin effektstudie (IASB, 2016) viser at av 30 000 noterte foretak som benytter IFRS eller US GAAP, opplyser nesten halvparten at de har operasjonelle leieforpliktelser, som samlet utgjør omtrent 2860 milliarder USD (Oppi, 2016). Med et så stort omfang og så store verdier knyttet til leieavtaler på verdensbasis, er dette en viktig finansieringskilde for bedriftene.

Det nåværende regelverket for leieavtaler, IAS 17, skiller mellom operasjonelle og finansielle leieavtaler. Disse behandles forskjellig regnskapsmessig. Dersom leieavtalen kategoriseres som finansiell må selskapet som er leietaker balanseføre en eiendel og en gjeldsforpliktelse som følge av avtalen. En operasjonell leieavtale vil ikke innregnes som en eiendel og en gjeldsforpliktelse, men kun bli kostnadsført i resultatregnskapet. På grunn av disse forskjellene i regnskapsmessig behandling har det blitt gjennomført en del internasjonal forskning på hvilke effekter det ville hatt på regnskap, balanse og nøkkeltall dersom operasjonelle leieavtaler hadde blitt behandlet på lik måte som finansielle leieavtaler.

IAS 17 har blitt kritisert på grunn av den ulike regnskapsføringen av operasjonelle og finansielle leieavtaler hos leietaker, siden dette åpner for muligheter for regnskapsmessige tilpasninger. Det har vist seg at selskap til en viss grad står fritt til å velge hvilken type leiekontrakt de vil inngå, det vil si om de vil utforme kontrakten som en operasjonell eller en finansiell leieavtale. Siden operasjonelle avtaler ikke balanseføres, kan det være ønskelig for selskap å velge disse fremfor finansielle, da dette blant annet vil føre til at selskapet viser en høyere egenkapitalandel¹. Høyere egenkapitalandel kan være fordelaktig for et selskap ved opptak av lån, da banker ofte har egenkapitalkrav. I tillegg vil investorer og andre interessenter vurdere dette nøkkeltallet ved investering eller handel med selskapet. Vi ser at den ulike regnskapsføringen av leieavtaler kan gi bedrifter et insentiv til å foretrekke operasjonelle leieavtaler over finansielle.

¹ Egenkapitalandel = (egenkapital/total kapital) x 100 %

Fra og med 1. januar 2019 innføres den nye standarden for leieavtaler, IFRS 16. I innledningen til den nye standarden beskrives viktigheten av leieavtaler i paragraf IN 4 (fritt oversatt):

"Leieavtaler er en viktig aktivitet for mange enheter. Det er en måte å få tilgang til eiendeler, å oppnå finansiering, samt å redusere en enhets eksponering mot risikoen ved eierskap. Omfanget av leieavtaler betyr at det er viktig for regnskapsbrukere å ha ett komplett og forståelig bilde av en enhets leieaktiviteter."

Etter innføringen av IFRS 16 forsvinner skillet mellom finansielle og operasjonelle leieavtaler i leietakers regnskap. Den største endringen i den nye standarden blir behandlingen av de leieavtalene som etter IAS 17 ble definert som operasjonelle leieavtaler. Tidligere har disse leieavtalene fremkommet som en kostnad i regnskapet, samt som informasjon i selskapets noteopplysninger. Nå skal de operasjonelle leieavtalene inn i balansen som en eiendel og forpliktelse, tilsvarende dagens behandling av finansielle leieavtaler. Begrunnelsen er et ønske om at balansen bedre skal representere de eiendelene og forpliktelsene selskapet besitter. Endringen kan medføre flere effekter i regnskapet til leietaker. Både balanse, resultatregnskap og nøkkeltall vil kunne bli påvirket ved balanseføring av eiendel og forpliktelse i tilknytning til operasjonelle leieavtaler.

Siden finansiering gjennom leieavtaler er så omfattende, vil det være interessant å se på endringer i reglene som styrer regnskapsføringen av leieavtaler, og hvilke faktiske påvirkninger vi kan se på balanse, resultat og nøkkeltall. Vi mener at det vil være spesielt interessant å se på endringer i nøkkeltall, siden det er disse analytikere og kreditorer ofte benytter når de vurderer selskapets finansielle stilling.

I tillegg ser vi paralleller til situasjonen som oppstod da det i 2013 ble gjort endringer i regelverket som regulerte hvordan pensjonsforpliktelser skulle innregnes. Selskap som SAS lå an til å miste hele sin bokførte egenkapital, og måtte gjøre drastiske tiltak som følge av regelendringen (Beyer-Olsen, 2012). For selskapene som påvirkes av overgangen til IFRS 16, er det derfor viktig å være forberedt på de konkrete konsekvensene dette vil få.

Internasjonalt har det blitt gjennomført mange studier hvor man har sett på effekten av en tenkt balanseføring av operasjonelle leieavtaler. I Norge har det blitt gjort lite slik forskning. Videre har mye av den internasjonale forskningen blitt publisert før den nye regnskapsstandarden var

klar, så det er få studier som tar utgangspunkt i endelig IFRS 16. Vi mener det vil være spesielt interessant å se på effekten endringen får for norske børsnoterte selskap, fordi mange av disse benytter seg av operasjonelle leieavtaler, og vi ikke har funnet undersøkelser som ser på hvordan innregningen vil slå ut for disse selskapene.

1.2 Problemstilling

Som nevnt blir dagens regelverk for regnskapsføring av leieavtaler endret, og det er derfor interessant å undersøke effektene det vil få i praksis. Problemstillingen vår blir dermed følgende:

Hvordan vil den nye standarden for leieavtaler påvirke nøkkeltall hos selskap på Oslo Børs?

Som vi vil komme tilbake til i oppgavens teoridel er bedre sammenlignbarhet et sentralt argument for å innføre en ny regnskapsstandard. En naturlig underproblemstilling vil derfor bli:

Bidrar IFRS 16 til bedre sammenlignbarhet mellom regnskapene til selskap med og uten operasjonelle leieavtaler?

1.3 Disponering/avgrensning

I denne oppgaven vil vi se på hvilken påvirkning innføringen av ny leieavtalestandard, IFRS 16, vil ha på finansielle nøkkeltall til selskap registrert på Oslo Børs. Innføringen av IFRS 16 vil påvirke selskap registrert på Oslo Børs fordi disse er pliktige til å følge IFRS-forordningen gjennom EØS-avtalen. Dette er tatt inn i norsk lovgivning i regnskapsloven § 3-9, og medfører at samtlige selskap registrert på Oslo Børs skal utarbeide konsernregnskap etter IFRS (Kvifte & Johnsen, 2008).

Videre kan vi nevne at for norske selskap som ikke benytter seg av full IFRS, vil det ikke være regelendringer rundt regnskapsføring av leieavtaler. Siden disse regelverkene bygger på tilsvarende bestemmelser som IAS 17, mener vi at gjennomgangen av IAS 17 fortsatt vil være interessant og relevant.

Etter en kort gjennomgang av internasjonale regelverk og det konseptuelle rammeverket til IFRS, vil vi gjennomgå av det nåværende regelverket for leieavtaler i IAS 17. Deretter vil vi vurdere denne standarden mot det konseptuelle rammeverket og se på kritikken til denne standarden, samt se på tidligere studier som undersøker mulige effekter av en endring i regelverket. Videre vil vi ta for oss den nye standarden, IFRS 16, vurdere den opp mot det konseptuelle rammeverket, og vurdere om denne kan løse problemene vi så med IAS 17. I oppgaven vår vil vi avgrense oss til å kun se på endringene for leietaker, da det i henhold til IFRS 16 IN 7 ikke er noen vesentlige endringer på utleiers side.

I kapittelet om metode forklarer vi hvilket forskningsdesign vi vil benytte oss av, hvilket utvalg vi har og hvilke statistiske metoder vi vil benytte. Deretter gjennomgår vi nøkkeltallene vi vil studere nærmere. Videre vil vi forklare den konstruktive kapitaliseringsmodellen utviklet av Imhoff Jr. et al. (1991) som vi vil benytte i oppgaven. Vi vil også se på andre studier som har videreutviklet enkelte forutsetninger som tas i modellen. Deretter vil vi anvende kapitaliseringsmodellen på tall hentet fra årsregnskapene og notene til selskap registrert på Oslo Børs for år 2015 og 2014.

Ved hjelp av kapitaliseringsmodellen vil vi estimere hvordan årsregnskapene til selskap med operasjonelle leieavtaler ville ha sett ut dersom de hadde vært utarbeidet i samsvar med IFRS 16. De estimerte regnskapstallene vil vi benytte til å beregne nye nøkkeltall og teste disse ved bruk av statistiske metoder for å vurdere om det er noen statistisk signifikant forskjell på regnskapstall og nøkkeltall før innregning av operasjonelle leieavtaler mot regnskapstall og nøkkeltall etter innregning. Deretter vil vi analysere resultatene våre og se på hvordan andre forutsetninger i kapitaliseringsmodellen ville ha påvirket resultatene våre. Vi avslutter med en konklusjon og forslag til videre forskning.

2 IFRS og leieavtaler

I dette kapittelet kommer vi til å se på hvordan leieavtaler representerer en form for finansiering. Siden vårt utgangspunkt er effektene av en ny IFRS, ser vi på utviklingen av internasjonale regnskapsregler, og fokuserer på det konseptuelle rammeverket som ligger til grunn for internasjonal standardsetting.

Vi vil gjennomgå den nåværende standarden som regulerer regnskapsføring av leieavtaler, IAS 17. Denne benyttes i de årsregnskapene vi bruker i oppgaven vår, og er dermed retningsførende for utarbeidelsen av tallmaterialet i årsregnskapene vi undersøker.

Videre vil vi se hvordan IAS 17 harmoniserer med det internasjonale konseptuelle rammeverket, og ta for oss kritikk rettet mot standarden. Vi kommer også til å gjennomgå aktuell forskning på området. Til slutt gjennomgår vi den nye standarden for leieavtaler, IFRS 16. Vi ser på denne i lys av det konseptuelle rammeverket, samt vurderer mulige problemer som følge av de nye reglene.

2.1 Finansiering av selskap

For å generere inntekter trenger et selskap eiendeler. Disse kan kjøpes for kontanter eller finansieres ved opptak av gjeld. En leieavtale er et alternativ til å kjøpe en eiendel, siden den innebærer at leietaker får disponere eiendelen i en avtalt periode, mot et avtalt vederlag. Leieavtaler klassifiseres enten som finansielle eller som operasjonelle etter gjeldende regnskapsstandard, og som vi kommer nærmere inn på senere i kapittelet er det kun finansielle leieavtaler som skal balanseføres.

Ved verdsettelse av selskap, bruker analytikere og finansinstitusjoner forskjellige nøkkeltall som gjør det enklere å beskrive et selskaps finansielle stilling. Eksempelvis ser de på hvor mye gjeld et selskap har i forhold til egenkapitalen, altså selskapets gjeldsgrad². Hvis gjeldsgraden er høy, betyr det at selskapet har relativt mye gjeld som skal betjenes. Høy gjeld gir høye rente- og avdragsbetalinger, og dersom et selskap har høyere gjeld enn det klarer å betjene, kan det i

² Gjeldsgrad = gjeld/egenkapital

verste fall resultere i at selskapet går konkurs. Noe forenklet kan vi derfor si at et selskap med høy gjeldsgrad har høyere økonomisk risiko enn et ellers likt selskap med lav gjeldsgrad.

Finansielle leieavtaler skal balanseføres, mens operasjonelle leieavtaler kun påvirker regnskapet gjennom resultatet. Vi kommer nærmere inn på forskjellen mellom disse to kategoriene senere i kapittelet. Dersom et selskap ved anskaffelse av nye eiendeler velger å inngå operasjonelle leieavtaler istedenfor å ta opp gjeld, vil det etter dagens regelverk ikke oppstå gjeldsposter eller eiendelsposter som skal balanseføres. Dette innebærer at selskapets gjeldsgrad ikke blir direkte påvirket av at selskapet inngår operasjonelle leieavtaler. Som vi vil komme nærmere inn på senere, har man gjennom tidligere forskning funnet at dette er noe ledelsen i et selskap kan bli påvirket av. Siden blant annet gjeldsgraden øker ved balanseføring av forpliktelser knyttet til finansielle leieavtaler, velger noen heller å finansiere ved bruk av operasjonelle leieavtaler slik at de kan slippe en slik balansepost (Cornaggia, Franzen & Simin, 2012).

En fordel med å velge leieavtaler fremfor å eie driftsmidler er at man blir mer fleksibel med tanke på å bytte ut driftsmidler etter hvert som det skjer tekniske endringer. Ved å velge kortere leieperioder, slipper man også risikoen med å selv sitte med eldre og mindre effektive driftsmidler. Gjennom å eie et driftsmiddel, vil man selv ha hele risikoen for et eventuelt økonomisk verdifall. Ved finansiering ved hjelp av leieavtaler kan man avtale hvordan denne risikoen fordeles mellom leietaker og utleier. Man kan dermed oppnå lavere risiko ved å leie fremfor å eie. Leieavtaler kan også være fordelaktige for selskap som ikke har kapital til å finansiere eiendeler ved kjøp. Et slikt eksempel er når selskap er i oppstartfasen og ikke har bygget seg opp tilstrekkelig egenkapital til å kunne ta opp større gjeldsposter.

Selv om det er mange fordeler ved å bruke leieavtaler som finansiering, trenger det ikke utelukkende å være positivt. Det er rimelig å anta at den nevnte risikoen for verdifall vil bli priset inn i leieavtalene, samt at utleier også tar en andel for å finansiere sin egen drift. Motsatt kan det likevel tenkes at utleieselskaper har stordriftsfordeler som kvantumsrabatter siden de er profesjonelle aktører, og at det dermed ikke trenger å bli mye dyrere å ha tilgang på driftsmidler eller eiendom gjennom en utleier. Derfor kan leieavtaler totalt sett være et fornuftig finansieringsvalg.

2.2 Internasjonale regler

I 1973 ble International Accounting Standards Committee (IASC) satt sammen som en reaksjon på den stadig økende internasjonaliseringen av kapitalmarkeder i etterkant av andre verdenskrig (Camfferman & Zeff, 2007). Den økende internasjonaliseringen økte også behovet for å kunne sammenligne regnskap på tvers av landegrensler, og dermed oppstod det et ønske om å internasjonalt harmonisere regnskapsførsel.

IASC laget og ga ut regnskapsstandarder, og på 1980 og 1990-tallet så man at disse holdt høy nok kvalitet til at de begynte å bli anerkjent og benyttet globalt. Etter en restrukturering i år 1999-2000 endret organet navn til International Accounting Standards Boards (IASB), som nå fastsetter International Financial Reporting Standards (IFRS). IFRS er i dag det mest brukte regnskapskapsspråket for privateide selskaper på verdensbasis, og er det gjeldende regelverket også for norske børsnoterte selskaper.

IASC begynte å fastsette regnskapsstandarder, inkludert IAS 17 om leieavtaler, før de formelt hadde definert et underliggende rammeverk. Da amerikanske Financial Accounting Standards Board (FASB) på slutten av 1970-tallet begynte å utlede et konseptuelt rammeverk, begynte behovet for et slikt internasjonalt rammeverk å bli tydelig (Camfferman & Zeff, 2007). Formålet med et slikt konseptuelt rammeverk skulle være å øke sammenlignbarheten mellom regnskapene til foretak i forskjellige land (IASB 1989.1; FEE 1997, Kvifte & Johnsen, 2008).

Det internasjonale arbeidet var først tenkt å resultere i klare definisjoner av fire byggesteiner for regnskapsførsel (gjeld, egenkapital, eiendeler og kostnader), men siden disse fire var avhengige av hverandre, gikk arbeidet over til å bli mer helhetlig. Først i rammeverket ble gjeld og eiendeler omtalt, og deretter ble inntekter og kostnader definert som endringer i gjeld og eiendeler. Med dette gikk IASC fra en resultatorientering til en mindre tradisjonell balanseorientering. IASCs første versjon av et konseptuelt rammeverk ble publisert i 1989. På grunn av et samarbeidsprosjekt mellom standardsetterne, var dette rammeverket i stor grad sammenfallende med rammeverket til de amerikanske standardsetterne i FASB (Kvifte & Johnsen, 2008). Senere gjorde IASB oppdateringer på det konseptuelle rammeverket, og det nåværende oppdaterte rammeverket til IASB ble dermed utgitt i 2010.

2.3 Det konseptuelle rammeverket

Fordi eksisterende og potensielle investorer, låntakere og andre kreditorer ikke kan kreve at selskap gir informasjon til dem direkte, er de avhengige av å kunne stole på tilgjengelige finansielle rapporter for å få den informasjonen de trenger (CF, 2010, OB5). Derfor regnes disse gruppene som de primære regnskapsbrukerne. Siden de som utarbeider regnskap gjerne sitter på mye mer informasjon enn de definerte regnskapsbrukerne, oppstår behovet for et regelverk og regnskapsspråk som tilstrekkelig veier opp for denne informasjonsasymmetrien.

Regnskapsspråket IFRS er basert på et konseptuelt rammeverk, hvor man følger en normativ modell for å fastsette regnskapsstandarder. Regnskapsteori utvikles ved å ta utgangspunkt i noen målsetninger for regnskapet. Dette betyr at standardene utarbeides etter hvordan regnskapsrapporteringen i teorien ideelt sett burde være. Deretter vurderes brukerens informasjonsbehov, og man utleder kvalitetskrav og definisjoner til regnskapet. Brukerens informasjonsbehov utledes på bakgrunn av "*definerte målsettinger, observasjoner og grunnleggende forutsetninger*" (Kvifte & Johnsen, 2008, s. 34).

Målsettinger for regnskapet

Fordi rammeverket følger en normativ modell, er det nødvendig å ta utgangspunkt i noen grunnleggende målsettinger for et regnskap. I den tidligere versjonen av rammeverket til IASB, fra 1989, var beslutningsnytte definert som det ene hovedformålet med regnskapet, mens det andre hovedformålet var kontroll (Kvifte & Johnsen, 2008). Selv om kontrollformålet fortsatt er representert i det oppdaterte rammeverket, kan det se ut som at IASB nå velger å legge mest vekt på formålet om å gi beslutningsnyttig informasjon til nåværende og potensielle investorer og kreditorer (CF, 2010, OB2). Det vil si at beslutningsnyttig informasjon har blitt den overordnede målsetningen for finansiell rapportering.

Kvalitetskravene

De grunnleggende kvalitetskravene for regnskapsrapportering i det konseptuelle rammeverket er «tro gjengivelse» (faithful representation) og «relevans» (Petersen, Plenborg & Kinserdal, 2017). Kravet om tro gjengivelse betyr at finansiell rapportering faktisk gjengir fenomenet det skal representere. Det oppnås ved at den aktuelle informasjonen representeres fullstendig,

nøytralt og feilfritt (CF, 2010, QC12). Fullstendighet innebærer at all nødvendig informasjon for å forstå det som rapporteres, er til stede. Nøytralitet oppnås ved at man er upartisk, og ikke legger vekt på det man eventuelt ønsker å fremheve. Feilfrihet oppnås ved at informasjon ikke inneholder feil eller utelukkelse.

Kravet om feilfrihet må ikke tolkes som et absolutt krav. Det forventes for eksempel ikke perfekte estimater om fremtidige forhold, men at man klart og nøyaktig informerer om områder hvor man benytter estimater, samt prosessen bak utarbeidelsen av disse. Finansiell informasjon oppfyller det andre grunnleggende kvalitetskravet, relevans, når den kan påvirke brukernes atferd ved å gi prediksjonsverdi, tilbakemeldingsverdi eller begge deler (CF, 2010, QC7). Når informasjonen kan benyttes til å danne forventninger om fremtiden, for eksempel fremtidige kontantstrømmer, gir den prediksjonsverdi. Tilbakemeldingsverdi går ut på at informasjonen kan brukes til å evaluere tidligere resultater.

Kravene om relevans og tro gjengivelse må begge være oppfylt for at finansiell rapportering kan være beslutningsnyttig for en regnskapsbruker, men rammeverket utleder også utfyllende kvalitetskrav for å ytterligere presisere hva som er nyttig for regnskapsbrukerne. Disse presiserer at informasjonen må være sammenlignbar, verifiserbar, tidsriktig og forståelig (CF, 2010, QC19). En relevant regnskapsrapport, som også er en tro gjengivelse av faktum, er mest brukernyttig når den kan sammenlignes med tilsvarende regnskapsrapporter fra andre enheter, eller for samme enhet på tvers av perioder (CF, 2010, BC3.33). Det er viktig å presisere at sammenlignbarhet ikke defineres som ensartethet, men ved at like fenomen fremstilles likt, og ulike fenomen fremstilles ulikt.

Verifiserbar informasjon er informasjon som kan bekreftes mot observerbare forhold eller ved hjelp av modeller, og gjør at brukerne kan stole på informasjonen som rapporteres. Motsatt vil informasjon om fremtiden, som estimerte kontantstrømmer, ofte ikke kunne verifiseres, men likevel være relevant for brukerne (CF, 2010, BC3.36). Dette er en av grunnene til at verifiserbarhet ikke er et av de grunnleggende kvalitetskravene i rammeverket.

Det er ønskelig å ha så tidsriktig informasjon som mulig, men dette er også bare et sekundærkrav i rammeverket. Tidsriktig informasjon må også være relevant og en tro gjengivelse av virkeligheten for å være brukernyttig (CF, 2010, BC3.39). Tidsriktighet anses som et utfyllende kvalitetskrav i rammeverket fordi informasjon som er relevant og en tro gjengivelse av et fenomen, kan være brukernyttig selv om det ikke er så tidsriktig som det optimalt sett kunne ha vært.

Det er essensielt at brukerne av et regnskap forstår det som rapporteres, men forståelighet betyr ikke at man skal unngå å rapportere kompliserte forhold. Rammeverket forutsetter at regnskapsbrukerne har en viss regnskapsforståelse (CF, 2010, BC3.40). Selv om en ny regnskapsregel er komplisert, og det er sannsynlig at enkelte regnskapsbrukere ikke forstår den, skal regelen fortsatt følges dersom den fører til mer beslutningsnyttig informasjon. Derimot spesifiserer rammeverket at slike forhold skal fremstilles så tydelig og klart som mulig.

Balanseorienteringen i rammeverket

Det konseptuelle rammeverket omtales som balanseorientert. Dette gjenspeiles i rammeverkets definisjoner av eiendeler og gjeld. Definisjonen av en eiendel er (fritt oversatt) "*en ressurs kontrollert av foretaket som et resultat av tidligere hendelser, og som vil føre til at fremtidige økonomiske fordeler forventes å tilflyte foretaket*" (CF, 2010, 4.4 (a)). Videre defineres gjeld på tilsvarende måte, som (fritt oversatt) "*en forpliktelse foretaket har, som stammer fra tidligere hendelser og som ved oppgjør forventes å resultere i at økonomiske fordeler fraflyter foretaket*" (CF, 2010, 4.4 (b)). I tillegg til at de må oppfylle definisjonene, kreves det også at eiendeler og gjeld først må kunne måles pålitelig, for å kunne innregnes.

Vi ser at for å oppfylle eiendelsbegrepet, må foretaket *kontrollere* den aktuelle ressursen, kontrollen må stamme fra *en tidligere hendelse*, og denne må føre til *fremtidige økonomiske fordeler som forventes å tilflyte foretaket*. Alle disse vilkårene må oppfylles for å avgjøre om det kan innregnes en eiendel i henhold til rammeverket. Senere kommer vi til å se at det mest sentrale vilkåret ved innføringen av ny leieavtalestandard er kravet om kontroll. Kontrollbegrepet er for øvrig ikke direkte definert i rammeverket.

2.4 IAS 17 leieavtaler

Regnskapsstandarden IAS 17 ble utgitt i februar 1982 og implementert fra januar 1984. Standarden omfatter alle leieavtaler med noen få unntak, blant annet leieavtaler for letekostnader etter mineraler, olje, gass og lignende og noen typer lisensavtaler, som nevnt i standardens paragraf 2. Videre skal noen leieavtaler for spesielle eiendeler som investeringseiendom og biologiske eiendeler innregnes etter andre standarder som overstyrer IAS 17.

I forhold til tidligere standarder fra IASB, var leieavtalestandarden kompleks og inneholdt mange definisjoner (Camfferman & Zeff, 2007). Videre var standarden kontroversiell, siden et av hovedformålene var å i stor grad innføre innregning av leide eiendeler og tilhørende gjeld i balansen. Den vanlige praksisen på tidspunktet IAS 17 ble innført, var å regnskapsføre de løpende betalingene knyttet til leieavtaler over resultatregnskapet etter hvert som de forfalt (Beattie, Edwards & Goodacre, 1998).

Leieavtaler blir i standardens paragraf 4 definert på følgende måte; (fritt oversatt) *"En leieavtale er en avtale hvor utleier overfører retten til å bruke en eiendel i et avtalt tidsrom til leietaker i bytte mot en betaling eller en serie betalinger"*. Det innebærer at et selskap kan velge å leie en eiendel istedenfor å kjøpe den, og får muligheten til å benytte seg av eiendelen i det avtalte tidsrommet, på lik måte som dersom de hadde kjøpt den.

Da standarden ble innført var det som nevnt ikke vanlig praksis å innregne eiendeler og gjeld knyttet til leieavtaler. Mange selskap ønsket å fortsette å holde disse postene utenfor balansen, og spesielt ved innføring av en tilsvarende regnskapsstandard i USA ble standardsetterne møtt av mye lobbyvirksomhet som arbeidet mot kravet om balanseføring (Zeff, 1978). Mye på grunn av dette ble det også i IAS 17 valgt å åpne for at ikke alle leieavtaler måtte innregnes, ved å lage et skille mellom finansielle og operasjonelle leieavtaler. I tillegg ble det gitt en overgangsperiode på fire år før selskap måtte ha tilpasset seg til det nye regelverket.

Finansielle leieavtaler ble vurdert tilsvarende som en salgstransaksjon. Dette gjenspeiles i definisjonen av en finansiell leieavtale, som vi finner i standardens paragraf 4: (fritt oversatt) *«En finansiell leieavtale er en leieavtale som overfører størsteparten av risikoen og belønningene knyttet til å eie en eiendel. Formelt eierskap kan velges overført etterhvert.»* Videre i paragraf 4 defineres en operasjonell leieavtale som *«enhver leieavtale som ikke er en finansiell leieavtale.»* En operasjonell leieavtale er med andre ord definert som en leieavtale som *ikke* overfører det vesentligste av risiko og belønninger til leietakeren. Forskjellen mellom de to typene leieavtaler i balanseregnskapet illustreres i figur 1.

Klassifiseringen av leieavtalen som finansiell eller operasjonell har innvirkning på hvordan leieavtalen skal behandles i leietakers regnskap. Metoden for å innregne finansielle leieavtaler følger av standardens paragraf 20: (fritt oversatt) *"Ved starten av leieavtalen, skal leietaker innregne finansielle leieavtaler som eiendeler og forpliktelser i finansregnskapet med verdier tilsvarende den virkelige verdien av leid eiendel, eller, dersom lavere, nåverdien av minimum leiebetalinger, begge bestemt ved inngåelsen av leieavtalen. Diskonteringsrenten som skal*

benyttes for å kalkulere nåverdien av minimum leiebetalinger er renten som finnes implisitt i leieavtalen, dersom denne praktisk kan bestemmes. Ellers skal leietakers marginale lånerente benyttes. Enhver innledende direkte kostnad leietaker har, tillegges beløpet som innregnes som en eiendel."

	IAS 17	
	Finansielle leieavtaler	Operasjonelle leieavtaler
Eiendeler	X	---
Gjeld	Y	---
<i>Utenfor balansen</i>	---	<i>XY</i>

Figur 1: Skillet mellom finansielle og operasjonelle leieavtaler i IAS 17 – balansen (IASB, 2016)

Leietaker skal balanseføre finansielle leieavtaler til laveste av virkelig verdi og nåverdien av minimum leiebetalinger. Balansene til et selskap som har bokført en eiendel knyttet til en finansiell leieavtale, og et selskap som eier en tilsvarende eiendel, kan dermed se like ut på eiendelssiden. Dette skjer dersom den laveste verdien av nåverdien av minimum leiebetalinger og virkelig verdi representerer den prisen selskapet kunne ha kjøpt eiendelen for i markedet. Isolert sett vil en slik regnskapsføring føre til høy grad av sammenlignbarhet mellom selskap som velger å finansiere sine eiendeler ved kjøp, og selskap som velger finansiering ved leieavtaler.

Regnskapsføringen av operasjonelle leieavtaler følger av standardens paragraf 33: (fritt oversatt) "*Leiebetalinger under en operasjonell leieavtale, skal kostnadsføres lineært over leieavtalens levetid, med mindre en annen systematisk avskrivingsplan i større grad vil representere tidsbruken for brukernytte*".

	IAS 17	
	Finansielle leieavtaler	Operasjonelle leieavtaler
Inntekt	x	x
Driftskostnader	---	Betaling leieavtale
Avskrivning og nedskrivning	Avskrivning	---
Driftsresultat		
Finanskostnader	Rente	
Resultat før skatt		

Figur 2: Skillet mellom finansielle og operasjonelle leieavtaler i IAS 17 – resultatregnskapet (IASB, 2016)

Figur 2 viser hvordan bruken av enten finansielle eller operasjonelle leieavtaler gir forskjeller også i resultatregnskapet. Etter IAS 17 blir betalingene knyttet til operasjonelle leieavtaler ført som driftskostnader, mens kostnadsføringen knyttet til de finansielle leieavtalene blir delt opp i avskrivninger og renter. Avskrivning inngår i «avskrivning og nedskrivning» og renteelementet fremkommer under «finanskostnader». Dersom vi sammenligner påvirkningen på driftsresultatet for de forskjellige typene leieavtaler, ser vi at et selskap med finansielle leieavtaler vil kunne vise et høyere driftsresultat, siden rentekostnaden ikke påvirker driftsresultatet. De som benytter seg av operasjonelle avtaler vil til motsetning få et lavere driftsresultat, da hele leiebetalingskostnaden, for inneværende år, vil inngå i driftsresultatet.

Siden operasjonelle leieavtaler kun resultatføres, og dermed ikke innregnes i balansen, fører det isolert sett til lavere grad av sammenlignbarhet mellom regnskapene til selskap med forskjellige finansieringsmetoder. Selskap som kjøper eiendelene istedenfor å leie dem vil ha regnskap som blant annet viser høyere gjeld og sum eiendeler enn de som bruker operasjonelle leieavtaler for å leie samme eiendel. Selskap som i stor grad baserer sin finansiering på operasjonelle leieavtaler vil derfor også fremstilles med høyere egenkapitalandel enn sine konkurrenter som kjøper eller har finansielle leieavtaler.

Beregnet eiendel/gjeld		
	Betaling	Diskontert
År 1	1 000	1 000
År 2	1 000	952
År 3	1 000	907
År 4	1 000	864
År 5	1 000	823
År 6	1 000	784
	<i>Sum</i>	5 330

1. Balanse før innregning av leieavtalen		
Eiendeler	20 000	5 000 EK
		15 000 Gjeld
	<u>20 000</u>	<u>20 000</u>

EK-grad 25 %

2. Balanse etter innregning av leieavtalen		
Eiendeler	25 329	5 000 EK
		20 329 Gjeld
	<u>25 329</u>	<u>25 329</u>

EK-grad 20 %

Figur 3: Innregningseksempel

I figur 3 illustrerer vi effekten med et enkelt talleksempel som viser balanseføring av en tenkt 6-årig finansiell leieavtale med årlige betalinger på 1 000 og en implisitt rente på 5 %. Vi kan tenke oss at balanse «1» tilhører et selskap som benytter operasjonelle leieavtaler, og dermed ikke innregner noen eiendel eller gjeld knyttet til leieavtalen, mens balanse «2» tilhører et identisk selskap som heller velger en finansiell leieavtale for finansiering av det samme driftsmidlet. Vi ser at både eiendel og gjeld er lavere for det første selskapet, og dermed er egenkapitalandelen også høyere. For det andre selskapet innregnes en eiendel og en gjeld på 5 330, hvilket fører til høyere sum eiendeler og gjeld. Dette fører videre til en lavere egenkapitalandel, siden eiendeler og gjeld blir større, mens egenkapitalen forblir den samme.

Selv om operasjonelle leieavtaler kun resultatføres, stilles det krav om noteinformasjon i paragraf 35 i IAS 17. Selskap plikter å opplyse beløp knyttet til fremtidige uoppsigelige operasjonelle leieavtaler ("*non-cancellable operating leases*"). Det er disse tallstørrelsene vi vil ta utgangspunkt i når vi skal vurdere virkningen av ny standard, og vi kommer derfor nærmere inn på notekravene, og problemer knyttet til disse, senere. Det kan nevnes at det er store forskjeller på hvordan selskaper vi har sett på i vår oppgave har oppfylt notekravet, og vi mener det med fordel kunne ha eksistert et mer standardisert oppsett, som ville ha ført til at noten var enklere å forstå for regnskapsbrukeren.

Avslutningsvis vil vi påpeke at selv om IAS 17 blir erstattet, så vil skillet mellom operasjonelle og finansielle leieavtaler fortsatt være aktuelt for norske selskap som ikke er børsnoterte. Dette fordi de norske regnskapsreglene er bygget på tilsvarende bestemmelser som IAS 17.

2.5 IAS 17 mot det konseptuelle rammeverket

Når man bygger opp et regelverk for regnskapsføring basert på et balanseorientert, konseptuelt rammeverk, burde de forskjellige standardene som har blitt vedtatt harmonere med dette. Dersom det er inkonsistens der det samme problemet blir løst på forskjellige måter for forskjellige typer regnskapselementer, kan det stilles spørsmål om rammeverket bør kunne overstyre særskilte regler. IASB sier at dette ikke skal forekomme; (fritt oversatt) «*Ingenting i dette konseptuelle rammeverket overstyrer en spesifikk IFRS*» (Petersen et al., 2017). Rammeverket har ikke samme rang som regnskapsstandarder, men IASB mener likevel at rammeverket bør følges (Gjesdal, Kvaal & Kvifte, 2006).

Balanseføring eller ikke

Sentralt i vurderingen av om noe gir opphav til en eiendel etter rammeverket, er kontrollbegrepet. Det konseptuelle rammeverket sier at en eiendel skal balanseføres når et foretak *kontrollerer* denne. IAS 17 avgjør derimot spørsmålet om balanseføring ut ifra kriteriet om *overføring av det vesentlige av risiko*. Dersom det *vesentligste av risiko er overført*, har man en finansiell leieavtale, og eiendel og gjeld skal innregnes. Motsatt vil en ha en operasjonell leieavtale dersom det vesentligste av risiko ikke er overført. Da skal eiendel og forpliktelse knyttet til avtalen ikke innregnes. Rammeverket vektlegger følgelig kriteriet om overføring av *kontroll*, mens standarden vektlegger kriteriet om overføring av *det vesentligste av risiko*.

Det er tidligere blitt problematisert om IAS 17 oppfyller de balanseorienterte definisjonene og er konsistent med rammeverket. Det har blant annet blitt gjort analyser i to diskusjonsnotater utarbeidet av en gruppe standardsettere fra USA, Canada, England, Australia og New Zealand (også kalt G4+1) i 1996 og 2000. I det sistnevnte diskusjonsnotatet undersøkte standardsetterne blant annet et eksempel på en leieavtale med en fast leieperiode og faste leiebetaling, og det ble forutsatt at eiendelen var overlevert leietaker (Nailor & Lennard, 2000). Avtalen var uoppsigelig, og leietaker hadde ikke rett til å kjøpe eiendelen ved utløp av leieperioden. Ordlyden i avtalen tilsa at det var en operasjonell leieavtale. Konklusjonen fra gruppen standardsettere var likevel at en slik avtale ville gi opphav til både en eiendel og en forpliktelse som tilfredsstilte definisjonene i det konseptuelle rammeverket. På tross av at denne avtalen kunne gi opphav til en eiendel og en forpliktelse etter rammeverket, skulle ikke disse

balanseføres etter IAS 17, siden leieavtalen var operasjonell. På bakgrunn av dette eksempelet ble det argumentert at IAS 17 er inkonsistent med rammeverket.

Tro gjengivelse

G4+1-gruppen pekte videre på at det er vanlig praksis blant analytikere å benytte egne modeller for å simulere innregningen av en eiendel og en gjeldsforpliktelse knyttet til operasjonelle leieavtaler fra informasjon oppgitt i notene til regnskapet. Da IASB ba om tilbakemeldinger i forbindelse med arbeidet med ny standard for leieavtaler, fikk de som svar fra nesten alle respondentene at dagens noteinformasjon er utilstrekkelig dersom brukerne selv skal kunne beregne foretakenes faktiske forpliktelser knyttet til leieavtaler (FASB IASB Staff Paper, 2013). Det viser at man med dagens regnskapsregler kan risikere å bryte med kravet om å fremstille en tro gjengivelse av et foretaks finansielle virkelighet.

Siden det er vanlig at analytikere må benytte egne modeller for innregning, vil det være hensiktsmessig at selskapene selv innregner eiendel og gjeldsforpliktelse knyttet leieavtalene sine. Dette vil være mest effektivt, da selskapet kun behøver å gjøre det én gang, istedenfor at hver enkelt analytiker som ønsker å vurdere regnskapene og nøkkeltallene må gjøre det. I tillegg vil det bli mer pålitelig, siden det er selskapene som sitter på den komplette informasjonen knyttet til leieavtalene, og noteopplysningene ikke er gode nok til at analytikerne kan gjøre det selv. Dersom innregningen gjøres av selskapene, vil sannsynligvis de balanseførte verdiene bli en mer tro gjengivelse av virkeligheten. Følgelig blir årsregnskapet i større grad i overenstemmelse med det grunnleggende kvalitetskravet i det konseptuelle rammeverket.

Sammenlignbarhet

Et annet argument mot IAS 17 er at grensdragningen mellom operasjonelle og finansielle leieavtaler er kompleks. Det kan være vanskelig å avgjøre hvorvidt størsteparten av risikoen og belønningene knyttet til å eie en eiendel er overført, som er det avgjørende for hvilken kategori leieavtalen hører til. Derfor følger det veiledning med indikatorer for hva som skal til for at leieavtalen ansees som finansiell i standardens paragraf 10 og 11. Det presiseres at klassifiseringen av leieavtaler er avhengig av substansen i transaksjonen, og ikke hvordan avtalen er utformet.

Kravet om substans over utformelse av avtale følger også av det konseptuelle rammeverket. Det konseptuelle rammeverket krever at man skal se på realiteten bak en avtale fremfor ordlyden, og det konkrete eksempelet som nevnes i denne sammenheng er finansielle leieavtaler (CF, 2010). Både standarden og rammeverket er dermed enige om at to substansielt like avtaler ikke skal bli bokført på forskjellige måter på grunn av formuleringene i leieavtalene, men i realiteten ser vi at dette likevel forekommer (Cornaggia et al., 2012).

Den vanskelige grensdragningen mellom finansielle og operasjonelle avtaler kan dermed være årsaken til at substansielt like avtaler til tross for veiledning, og kravet om substans over ordlyd, kan ende opp med ulik regnskapsmessig behandling. Det vil si at den høye kompleksiteten gir opphav til feilkilder, og dette kan føre til utilsiktet inkonsistent bokføring av leieavtaler (G4+1 pkt 1.6). Leieavtaler som i realiteten kan anses som finansielle kan ende opp med å føres som operasjonelle leieavtaler, og motsatt. Dette innebærer at to substansielt like avtaler kan bli regnskapsført ulikt (Aannø, 2011). Når like fenomen risikerer å bli fremstilt på ulike måter, bryter man med kravet til sammenlignbarhet i det konseptuelle rammeverket.

Det fremgår av diskusjonsnotatene fra G4+1-gruppen at enkelte regnskapsbrukere mener at IAS 17 sine to ulike modeller for regnskapsføring av leieavtaler fører til at det blir vanskeligere å sammenligne selskapenes balanser. En konsekvent balanseføring av eiendeler og gjeld for samtlige leieavtaler fremfor dagens praksis hvor man har et skille, hevdes å kunne gi bedre kvalitet og bedre sammenlignbarhet av balansen, nøkkeltallene og årsregnskapet (Barone, Birt & Moya, 2014). Samtlige balanser vil da reflektere samtlige underliggende ressurser og forpliktelser. Det hevdes at en endring ville kunne føre til mer beslutningsnyttig informasjon, som er i tråd med det konseptuelle rammeverkets prinsipper.³

Resultatstyring

En annen årsak til at IAS 17 sin behandling av operasjonelle leieavtaler er uheldig, er at den har vist seg å gi selskapene mulighet til å tilpasse seg etter hvilken finansiell virkelighet de ønsker å presentere til omverdenen. Selv om selskap inngår en leieavtale som i realiteten tilsvarer et kredittkjøp, og som dermed skal klassifiseres som en finansiell leieavtale etter både standarden og rammeverket, har det vist seg mulig å formulere leieavtalen slik at man kan klassifisere den som en operasjonell leieavtale.

³ Se tidligere avsnitt "IAS 17 mot rammeverket"

I kjølvannet av større regnskapsskandaler som Enron og WorldCom, ble man oppmerksom på hvordan regnskapsinformasjon potensielt kan mislede investorer. Spesifikt kan bruken av operasjonelle leieavtaler, som gir opphav til gjeld utenfor balansen, grovt misrepresentere et selskaps forpliktelser (Goodacre, 2003). Dette kommer av at selskaper kan vise balanser hvor det fremkommer lav gjeldsgrad, mens de i realiteten betaler på forpliktelser som ikke er balanseført, og som ved balanseføring ville ha ført til høyere gjeldsgrad.

Ett insentiv for å klassifisere leieavtaler som operasjonelle kan være at et selskap da vil presentere en lavere balansesum og høyere egenkapitalandel enn et selskap som fører leieavtalene som finansielle, selv om begge selskapene leier samme type driftsmiddel. For et selskap kan det være en fordel å ha en relativt høy egenkapitalandel. Det kan blant annet føre til at de vil kunne oppfylle egenkapitalandelskrav stilt av bankene som vilkår for lån. Dette kan føre til at flere ønsker å benytte seg av operasjonelle leieavtaler, og derfor gjør det dersom de har mulighet til det (Tornes M.B., Skaar M.R. & E.T., 2015).

Kombinasjonen av slike insentiver og mulighet for tolkning av hvilken type leieavtale som foreligger, gir både ønske og mulighet for leietakerne til å utforme kontraktene slik at de kan tolkes i deres favør. Dersom et selskap bevisst velger å formulere leieavtalene på en slik måte at de unngår de regnskapsmessige effektene ved innregning av balanseposter, kan man hevde at selskapet driver med resultatstyring.

Resultatstyring («earnings management») defineres som et bevisst avvik fra tro gjengivelse av finansrapporter, og bryter dermed med formålet til det konseptuelle rammeverket (Petersen et al., 2017). Det hevdes at selskaper har drevet med resultatstyring, ved at de har tilpasset kontraktene til hvilken type leieavtale som var ønskelig regnskapsmessig. Påstanden støttes av en undersøkelse av amerikanske selskaper over en lengre periode. Der ble det funnet at operasjonelle leieavtaler økte uforklarlig i tilfeller der det eksisterte lånevilkår som begrenset opptak av gjeld (Cornaggia et al., 2012). De fant også at foretak som hadde blitt undersøkt for finansiell feilrapportering eller underslag, ofte hadde høye nivåer av uforklarlig operasjonell leieaktivitet.

Et vanlig eksempel på resultatstyring ved hjelp av leieavtaler er, som nevnt, å velge operasjonelle leieavtaler for å unngå ekstra balanseposter som blant annet fører til lavere egenkapitalandel. Tilsvarende kan det være mulig å tenke seg tilfeller der selskaper ønsker å kategorisere sine leieavtaler som finansielle, for å vise bedre driftsresultat eller større total kapital. I tillegg kan vi her nevne at selskaper som benytter forenklet IFRS, har anledning

til å balanseføre en eiendel knyttet til finansielle leieavtaler som kan avskrives over eiendelens levetid. Dersom eiendelen avskrives over en lengre periode enn leieavtalen, vil dette føre til lavere årlige avskrivningskostnader i forhold til en eiendel som bare avskrives over leieperioden. Dette vil dermed i enda større grad kunne påvirke resultatregnskapet. Selskapene i vår undersøkelse benytter ikke forenklet IFRS, og behandlingen er derfor ikke aktuell i vår oppgave. Forholdet er likevel verdt å nevne, for å se det helhetlige bildet når det kommer til mulig resultatstyring via leieavtaler.

Selv om vi ser at det er mulig å misbruke den vage grensedragningen mellom finansielle og operasjonelle leieavtaler i IAS 17, er det viktig å poengtere at det ikke bare er et ønske om resultatstyring som avgjør hvilken leieavtale et selskap velger. Andre årsaker, som nevnt innledningsvis, kan være at operasjonelle leieavtaler fungerer som en god finansieringsform spesielt når man ønsker fleksibilitet, eller ikke vil binde opp mye kapital. Det er heller ikke slik at det alltid er resultatstyring som fører til at en ikke klassifiserer leieavtalen likt som et annet selskap klassifiserer en substansielt lik leieavtale. En annen årsak kan være at leieavtalen i realiteten ligger å grenser mellom operasjonell og finansiell, og blir tolket ulikt av de ulike regnskapsførerne i de ulike selskapene.

2.6 Ønsket om endring

Som vi har sett, er en av hovedårsakene til kritikken mot IAS 17 at behandlingen av operasjonelle leieavtaler gir en løsning som ikke er forenelig med det konseptuelle rammeverket (Aannø, 2011). Dette finner vi igjen i IASB sin egen begrunnelse for arbeidet med å lage en ny standard i IFRS 16 paragraf IN5 (fritt oversatt):

«Den foregående regnskapsføringsmodellen for leieavtaler krevde at leietakere og utleiere klassifiserte sine leieavtaler enten som finansielle eller operasjonelle leieavtaler og regnskapsførte disse to typene leieavtaler forskjellig. Denne modellen ble kritisert for å ikke møte behovene til regnskapsbrukerne, siden den ikke alltid gjenga en tro gjengivelse av leietransaksjoner. Spesielt fordi den ikke krevde at leietakere innregnet eiendeler og gjeld som oppstod ved operasjonelle leieavtaler.»

På bakgrunn av de mange problemene med IAS 17, satte IASB, sammen med FASB, ned en prosjektgruppe for å finne en ny måte å behandle leieavtaler på. De ønsket at leietakere skulle innregne de operasjonelle leieavtalene i balansen som eiendeler og gjeld (IFRS 16, IN6). Formålet var å komme frem til en mer tro gjengivelse av leietakers eiendeler og gjeld, som, sett i sammenheng med notene, ville føre til større grad av transparens vedrørende leietakers finansielle gjeld og sysselsatte kapital.

Gjennom arbeidet ble det gitt ut et diskusjonsnotat (Discussion Paper 2009) og to høringsutkast (Exposure Draft 2010, Exposure Draft 2013), og prosjektgruppen inviterte til innspill fra publikum underveis. Da det siste høringsutkastet kom, fikk prosjektgruppen i overkant av 640 tilbakemeldinger fra selskap, interesseorganisasjoner, standardsettere, regnskapsførere og andre (Barone et al). Det var tydelig at svært mange hadde innspill på området, og at det var behov for en oppdatering av regelverket.

Majoriteten av respondentene ga uttrykk for at de ønsket en balanseføring av forpliktelse og eiendel knyttet til leieavtaler, men samtidig ga flere bransjerepresentanter uttrykk for at de var redde for effektene en balanseføring kunne få, og derfor ønsket de ingen endring (Goodacre, 2003). Fra disse ble det uttrykt redsel for at balansen ville bli svekket, hvilket ville føre til negativ påvirkning på investors inntrykk av den finansielle stillingen. I tillegg ble det hevdet at selskap heller ville begynne å foretrekke kortsiktige leieavtaler, og at dette ville skape vanskeligheter for utleiemarkedet (Goodacre, 2003).

2.7 Tidligere forskning på området

Problematikken rundt regnskapsføringen av leieavtaler har vært diskutert lenge, og mange studier er gjort rundt balanseføring av leieavtaler. Allerede i 1963 utførte Nelson en slik undersøkelse i USA (Nelson, 1963). Alle leieavtaler opplyst i regnskapsnotene til 11 selskap ble balanseført, inkludert det som på tidspunktet ble kalt kortsiktige leieavtaler, tilsvarende operasjonelle leieavtaler, selv om sistnevnte ikke ble ansett som vesentlige. Undersøkelsen viste at de fleste nøkkeltallene ble negativt påvirket av en slik innregning, og han konkluderte derfor med at finansanalytikere kunne ende opp med å ta dårlige beslutninger dersom de ikke justerte for leieforpliktelser (Nelson, 1963).

I 1976 publiserte FASB en ny regnskapsstandard, SFAS 13, som skilte finansielle og operasjonelle leieavtaler. Den lignet på standarden til IASB, og spesifiserte på samme måte som IAS 17 at finansielle leieavtaler skulle balanseføres. Dette skulle i utgangspunktet løse problemet med forskjeller i nøkkeltallene for amerikanske selskap som i mindre og større grad benyttet seg av finansielle leieavtaler. Operasjonelle leieavtaler var på daværende tidspunkt ikke ansett som vesentlige i omfang. Resultatet ble at bedrifter begynte å tilpasse seg det nye regelverket, og man så at selskapene begynte å inngå flere operasjonelle leieavtaler og færre finansielle leieavtaler (Abdel-Khalik, 1981). Denne atferden viste at selskap foretrakk å holde leieavtaler utenfor balansen der de hadde muligheten, slik at de kunne unngå negative økonomiske konsekvenser.

IAS 17 ble som nevnt innført i 1984. I årene etter den nye standarden kom, ble det gjort mye forskning på effektene av den. En av de mest banebrytende studiene som ble publisert var det Imhoff Jr et al. (1991) som utførte. De ønsket å studere effekten av å balanseføre også de operasjonelle leieavtalene. For å få til dette, utarbeidet de en kapitaliseringsmodell. De benyttet opplysninger om fremtidige leiebetalingar i notene til regnskapet, og kom frem til en tilnærming til en eiendels- og en gjeldspost som ville blitt reflektert i balansen dersom leieavtalen var finansiell. Resultatet av undersøkelsen viste store påvirkninger i balansestørrelser og nøkkeltall. I den opprinnelige studien ble det valgt å se bort ifra resultateffekten, da de på tidspunktet antok at denne ville være uvesentlig. I 1997 publiserte de samme forfatterne en ny studie, hvor de også vurderte resultateffekten av kapitaliseringsmodellen. Konklusjonen deres ble da at også på resultatsiden ville det forekomme en ikke uvesentlig endring dersom de operasjonelle leieavtalene ble behandlet tilsvarende som finansielle leieavtaler (Imhoff Jr, Lipe & Wright, 1997).

Senere har mer omfattende studier blitt gjort. De fleste tar utgangspunkt i den opprinnelige kapitaliseringsmodellen fra Imhoff Jr et al. (1991), men benytter ofte mer selskapsspesifikke forutsetninger, blant annet når det gjelder skattesats og rente. Blant disse studiene finner vi en kanadisk undersøkelse (Durocher, 2008), som viste signifikant påvirkning på gjeldsgraden for samtlige bransjer som ble studert, men lønnsomhetseffekter var kun vesentlige i enkelte bransjer. En tysk studie av Fülbier, Lirio Silva og Pferdehirt (2008) fant sterk påvirkning på balanseforholdstall, men mindre påvirkning på lønnsomhetstall. De konkluderte med at man ikke bør overvurdere effektene av at operasjonelle leieavtaler innregnes.

En oppsummerende artikkel skrevet av Barone et al. (2014) sammenligner funnene fra de mest kjente studiene som ble gjennomført i perioden IASB arbeidet med å utvikle IFRS 16.

Artikkelen sammenligner blant annet resultatene fra en rekke internasjonale studier hvor det har blitt gjort en tilsvarende innregning av operasjonelle leieavtaler som vi vil gjøre i vår oppgave. Konklusjonen var at det overordnet blir vesentlige endringer i finansielle størrelser som fortjeneste og finansiell stabilitet etter innregningen, og det blir generelt avdekket større påvirkning på leverage enn lønnsomhetsnøkkeltall.

Barone et al. (2014) ser også på studier som forsøker å ta for seg markedsperspektivet, det vil si hvordan investorer og utlånere tar hensyn til operasjonelle leieavtaler. Studier på dette området gir noe blandede konklusjoner, men stort sett konkluderes det med at markedet faktisk priser inn operasjonelle leieavtaler ved kredittvurderinger og beslutninger om å investere. Til slutt oppsummeres studier som ser på oppfatningen til bankansatte og investeringsanalytikere. Disse virker enige om at de foreslåtte endringene i leieavtalestandarden vil gi høyere kvalitet på den finansielle informasjonen, men flertallet mener at kostnaden ved å innregne operasjonelle leieavtaler overstiger nytteverdien.

Vi har funnet få studier som tar for seg effektene av balanseføring av operasjonelle leieavtaler på norske selskaper. Én mindre studie ble riktig nok gjort ved UiS i 2014 (Vesterhus-Tvedt & Rage, 2014). Her ble det kun sett på effekter i resultatregnskapene til tre børsnoterte selskap i hver sin bransje. Diskonteringsrenten ble satt til implisitt rente og det ble valgt å benytte en lik leieperiode på åtte år for selskapene. Utgangspunktet var høringsutkastet til ny standard fra 2013, da IFRS 16 ikke var utgitt på tidspunktet for studien.

2.8 Ny regnskapsstandard for leieavtaler

IFRS 16 ble vedtatt 1. januar 2016 og implementeres fra og med 1. januar 2019, men det er også mulig å frivillig implementere standarden tidligere. Dersom selskap ønsker å implementere tidligere, må de samtidig benytte den nye inntektsføringsstandarden IFRS 15 på eller før datoen de tar i bruk IFRS 16, siden disse standardene påvirker hverandre (IFRS 16, IN2). Slik tidlig anvendelse av nye regnskapsstandarder er det vanlig å informere om i prinsippnotene til regnskapet. Vi har etter regnskapsgjennomgangen i vår studie funnet at majoriteten av selskapene på Oslo Børs sier de kommer til å benytte seg av IAS 17 så lenge de har anledning til dette.

Standarden vil bli gjeldende for stort sett alle leieavtaler, inkludert fremleie av bruksretteiendeler. Noen få unntak gjøres, for leieavtaler for å lete etter eller bruke mineraler, olje, naturgass eller lignende, for biologiske eiendeler som nevnt i IAS 41, for servicekonsesjon som nevnt i IFRIC 12, for lisenser for intellektuell eiendel gitt av en utleier som nevnt i IFRS 15 og for rettigheter holdt av en leietaker under lisensavtaler som faller inn under IAS 38. I tillegg kan leietaker velge å benytte seg av denne standarden for andre leieavtaler for immaterielle eiendeler enn de som er beskrevet i paragraf 3(e) (IFRS 16, paragraf 3 og 4). Standarden spesifiserer også at leieavtaler med varighet på under ett år og leieavtaler knyttet til eiendeler av ubetydelig størrelse ikke skal balanseføres. For disse unntakene er selskap kun pliktig å opplyse om de aktuelle avtalene i notene. Den nye standarden fører ikke til vesentlige endringer for utleier men for leietaker blir det store endringer fra dagens standard.

Ny definisjon av leieavtaler

I henhold til den nye standarden innregnes og defineres leieavtaler slik: (fritt oversatt)

"Ved inngåelse av en kontrakt, skal en enhet vurdere om kontrakten er, eller inneholder, en leieavtale. En kontrakt er, eller inneholder, en leieavtale dersom kontrakten formidler retten til å kontrollere bruken av en identifiserbar eiendel for en tidsperiode i bytte mot vederlag."

En leieavtale er dermed en kontrakt hvor leietaker får kontrollere bruken av en eiendel. For at leietakeren skal ansees å «kontrollere bruken» må han *både* ha «retten til å i det vesentligste erverve alle økonomiske fordeler fra bruken av den identifiserte eiendelen» og «retten til å styre bruken av den identifiserte eiendelen». Dette skiller seg fra den tidligere definisjonen fastsatt i IFRIC 4, hvor det ikke var spesifisert et krav om retten til å styre bruken av eiendelen.

Bruksrettseiendel og leieforpliktelse

Nytt for standarden er også terminologien bruksrett («right-of-use»), og at både bruksrettseiendel og leieforpliktelse («lease liability») skal balanseføres hos leietaker. I den nye standarden er det bestemt at leietaker skal balanseføre eiendeler og gjeld for alle leieavtaler, med unntak av de som er spesifisert i standardens paragraf 3. Dette øker totale eiendeler og total gjeld, og er en endring fra tidligere, da vi så at det ble skilt mellom finansielle og

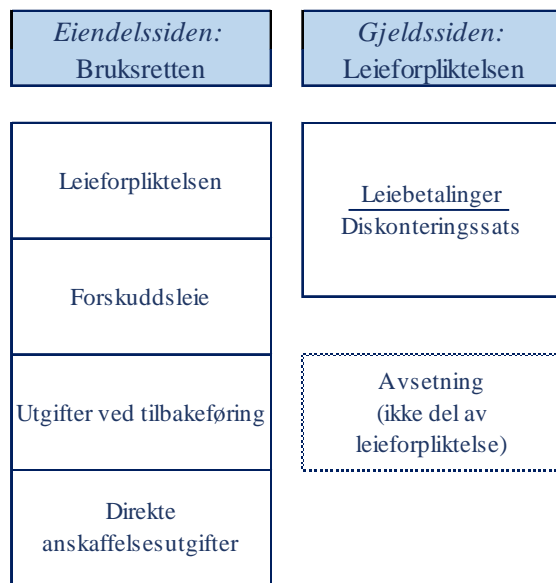
operasjonelle leieavtaler, og kun finansielle leieavtaler skulle balanseføres. Endringen illustreres i figur 2.

	IAS 17		IFRS 16
	Finansielle leieavtaler	Operasjonelle leieavtaler	Samtlige leieavtaler
Eiendeler	X	---	X
Gjeld	Y	---	Y
<i>Utenfor balansen</i>	---	XY	---

Figur 2: Behandlingen av operasjonelle leieavtaler i IAS 17 og IFRS 16 (IASB, 2016)

For å avgjøre hva som inngår i bruksrettseiendel på eiendelssiden i balansen følger det av IFRS 16 paragraf 23 at leietaker på tiltredelsesdatoen skal måle kostnaden knyttet til bruksretten. Kostnaden for bruksretten skal bestå av verdien av den opprinnelige leiegjelden, eventuelle forskuddsbetalinger, eventuelle direkte anskaffelseskostnader leietaker pådrar seg, samt et estimat av kostnader leietaker pådrar seg når den leide eiendelen skal fjernes.

Leieforpliktelsen skal måles til nåverdien av leiebetalinger som ikke er gjennomført per tiltredelsesdatoen. Disse betalingene skal diskonteres med den implisitte renten utleier belaster leietakeren, det vil si diskonteringsrenten utleier bruker for å beregne nåverdien av leieavtalen, dersom denne enkelt kan bestemmes. I tilfeller der renten ikke enkelt kan bestemmes skal leietaker benytte sin marginale lånerente, det vil si renten selskapet måtte betalt for å kjøpe en tilsvarende eiendel. I tillegg skal det gjøres en avsetning for eventuelle kostnader som vil påløpe ved fjerning og tilbakelevering av eiendelen. Dersom slike kostnader er aktuelle balanseføres kostnaden som en egen post, som ikke inngår i selve leieforpliktelsen. Hva som inngår i de ulike begrepene illustreres i figur 3.

Figur 3: Bruksrett og leieforpliktelse i IFRS 16 (Pwc, 2016)

Selv om samtlige leieavtaler nå skal balanseføres, må man fortsatt være oppmerksom på at dette ikke nødvendigvis vil føre til lik fremstilling i balansen som dersom et selskap hadde kjøpt eiendelen. En slik differanse mellom kjøp og leieavtale kan oppstå dersom den virkelige verdien av en leieavtale er høyere enn nåverdien av minimum leiebetalinger. Selskapet må balanseføre bruksrettseiendeler basert på nåverdien av minimum leiebetalinger, og det kan tenkes at selskapet får høyere eller lavere rente på forpliktelsen enn om de selv hadde kjøpt eiendelen. Dermed tilsvarer ikke nødvendigvis bruksrettseiendelen den verdien som ville blitt balanseført etter vanlig kjøp.

Figur 2 illustrerte endringene den nye standarden medfører for balanseregnskapet, mens figur 4 viser endringen i resultatregnskapet. Som vi ser i figur 4 ble driftsresultatet under IAS 17 redusert med hele kostnaden knyttet til operasjonelle leieavtaler. Etter ny regnskapsstandard vil derimot kostnaden fordeles mellom drifts- og finanskostnader, på samme måte som dagens praksis er for å regnskapsføre en finansiell leieavtale. Dette fører til at driftsresultatet vil fremstå som bedre etter innføringen av ny standard, siden den delen som knytter seg til rentekostnader ikke lenger vil inngå i driftsresultatet. Det vil derimot ikke være noen endring i resultat før skatt.

	IAS 17		IFRS 16
	Finansielle leieavtaler	Operasjonelle leieavtaler	Samtlige leieavtaler
Inntekt	x	x	x
Driftskostnader	---	Betaling leieavtale	---
			↑↑
Avskrivning og nedskrivning	Avskrivning	---	Avskrivning
Driftsresultat			↑
Finanskostnader	Rente		Rente
Resultat før skatt			↔

Figur 4: Operasjonelle leieavtaler i resultatregnskapet, IAS 17 og IFRS 16 (IASB, 2016)

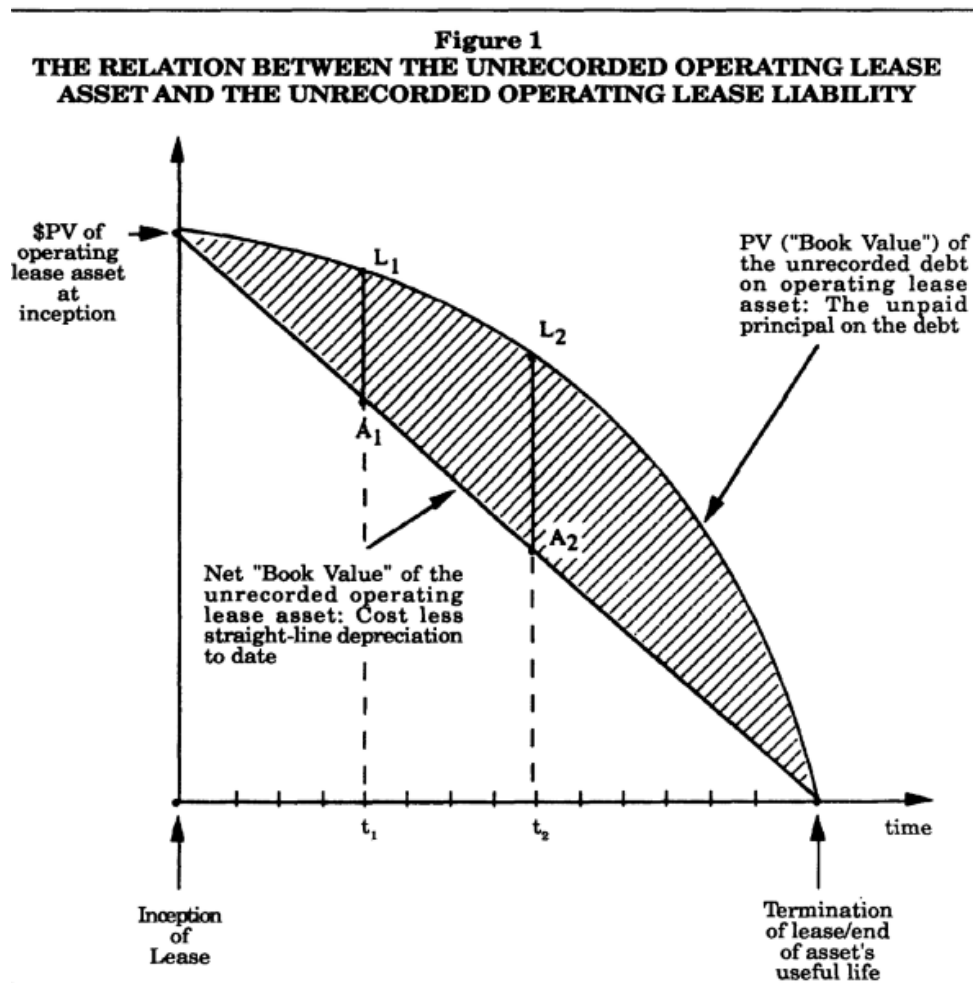
Leieperioden

Leieperioden er i standarden definert som den uoppsigelige perioden av avtalen pluss en eventuell periode hvor leietaker kan velge å fortsette å leie dersom det er rimelig sikkert at leietaker kommer til å fornye leieavtalen, eller perioden etter at leietaker kan si opp avtalen, hvis det er rimelig sikkert at leietaker ikke kommer til å si opp avtalen. Det skal gjøres en konkret vurdering av hvorvidt det er rimelig sikkert at leietaker kommer til å benytte seg av en slik mulighet. Da skal man ta hensyn til om det er økonomisk gunstig å gjøre det, samt om leietaker tidligere har benyttet seg av en lignende mulighet til å forlenge eller kansellere slike avtaler. Det kan her også nevnes at standarden spesifiserer at leieavtaler med varighet under ett år ikke skal balanseføres, men bare fremgå i noteopplysningene.

Lengden på leieavtalen

I den nye standarden vil forpliktelsen knyttet til leieavtalen amortiseres, det vil si nedbetales med faste avdrag, etter effektiv rente metoden (Olsen, 2010). Dersom leieavtalen innebærer at leietaker betaler like store beløp til utleier hvert år, vil renteandelen av betalingen være størst i

starten av leieperioden, og avdragsdelen vil tilsvarende være størst i slutten av leieperioden. Effekten illustreres i figur 5 under.

Figur 5: Hentet fra Imhoff Jr et al. (1991) s. 57, viser at gjeld er større enn eiendel

Figur 5 illustrerer hvordan størrelsesforholdet mellom eiendelen og forpliktelsen kommer til å se ut gjennom leieavtalens løp. I starten av leieforholdet vil forpliktelsen være større enn eiendelen. Dette skyldes at de første leiebetalingene primært vil bestå av rente, mens avdragene vil være en mindre andel. Bruksrettseiendelen avskrives lineært, og dette fører til at selve forpliktelsen reduseres saktere enn eiendelen avskrives i begynnelsen. Renteandelen vil bli lavere for hver leiebetaling, og på et tidspunkt blir avdragene større enn avskrivningen. Ved utgangen av leieavtalen vil følgelig både bruksrettseiendelen og leieforpliktelsen ha en balanseverdi på null.

Tabell 1 viser et talleksempel på forskjellene mellom én leieavtale på seks år og tre leieavtaler over to år hver. I eksempelet er det benyttet en diskonteringsrente på 5 %. Den totale

leiekostnaden over de seks årene er den samme for begge alternativene. I begge tilfeller avskrives leieavtalene lineært over avtalenes levetid, som er tilsvarende normal praksis for avskrivning av eiendeler. Dette fører til at betalingsforpliktelsen er høyere enn bruksrettseiendelen i begynnelsen av leieforholdene, som en kan se hvis en sammenligner «IB Gjeld» med «IB Eiendel». Denne effekten ville man også fått hvis man tok opp et ordinært lån ved kjøp av en eiendel, siden det er normalt at avskrivningen på eiendelen i starten ville vært større enn avdragene på lånet.

Tabell 1: Leieavtale over 6 år mot 3 leieavtaler over 2 år etter IFRS 16 (Olsen, 2010)

Leieavtale over 6 år					3 leieavtaler over 2 år				
År	IB Gjeld	Rente	Avdrag	Leiekostnad	År	IB Gjeld	Rente	Avdrag	Leiekostnad
1	6 000	300	882	1 182	1(1)	2 198	110	1 072	1 182
2	5 118	256	926	1 182	2(2)	1 126	56	1 126	1 182
3	4 192	209	973	1 182	3(1)	2 198	110	1 072	1 182
4	3 219	161	1 021	1 182	4(2)	1 126	56	1 126	1 182
5	2 198	110	1 072	1 182	5(1)	2 198	110	1 072	1 182
6	1 126	56	1 126	1 182	6(2)	1 126	56	1 126	1 182
Sum		1 092	6 000	7 092	Sum		498	6 594	7 092

År	IB Eiendel	Avskrivning	UB Eiendel	År	IB Eiendel	Avskrivning	UB Eiendel
1	6 000	1 000	5 000	1 (1)	2 198	1 099	1 099
2	5 000	1 000	4 000	2 (2)	1 099	1 099	-
3	4 000	1 000	3 000	3 (1)	2 198	1 099	1 099
4	3 000	1 000	2 000	4 (2)	1 099	1 099	-
5	2 000	1 000	1 000	5 (1)	2 198	1 099	1 099
6	1 000	1 000	-	6 (2)	1 099	1 099	-

Dersom vi antar at et selskap ønsker å leie et driftsmiddel gjennom kortere leieavtaler, vil vi få effekter som vist i tabell 1. Vi ser at sum avdrag for de tre leieavtalene totalt vil være større enn sum avdrag for den seksårige avtalen. Dette fører også til høyere lineære avskrivninger for eiendelene knyttet til de tre kortsiktige avtalene, enn for den ene langsiktige avtalen. Lineær avskrivning innebærer at man avskriver den bokførte verdien av eiendelen med likt årlig beløp over eiendelens levetid. Ved å benytte seg av kortsiktige leieavtaler balansefører man dermed en lavere bruksrettseiendel og leieforpliktelse i balansen, siden minimumleiebetalingen for fremtidige år naturlig nok er lavere ved kortere avtaletid. Samtidig får man også en større avskrivningskostnad og en lavere rentekostnad i resultatregnskapet, som vil føre til at driftsresultatet blir lavere enn ved bruk av langtidsleieavtale. Det endelige driftsresultatet, og

resultat før skatt, vil også påvirkes av hvor lang avtaletiden er, fordi avdrag på gjeld ikke tilsvarer avskrivningen på eiendelen.

Tabell 2: Avskrivning leieavtale over 6 år mot 3 leieavtaler over 2 år (Olsen, 2010)

		Leieavtale over 6 år						
År		1	2	3	4	5	6	Sum
Avskrivning		1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	6 000
Rentekostnad		300	256	209	161	110	56	1 092
Sum		1 300	1 256	1 209	1 161	1 110	1 056	7 092

		3 leieavtaler over 2 år						
År		1	2	3	4	5	6	Sum
Avskrivning		1 099	1 099	1 099	1 099	1 099	1 099	6 594
Rentekostnad		110	56	110	56	110	56	498
Sum		1 209	1 155	1 209	1 155	1 209	1 155	7 092

Eksemplet i tabell 2 viser at selv om totalkostnaden over hele perioden er lik for de to alternativene, vil den årlige fordelingen av kostnader variere mye. For år en og to vil det å inngå kortsiktige leieavtaler føre til lavere kostnad i resultatregnskapet enn for de som benytter langsiktige leieavtaler. I år tre vil kostnaden være lik, og for år fire vil det igjen fremkomme lavere kostnad i resultatregnskapet til de som benytter seg av kortsiktige leieavtaler. De to siste årene vil den langsiktige avtalen ha lavere kostnad i resultatregnskapet, siden rentekostnaden nå har gått ned til det samme nivået som de kortsiktige avtalene, og den langsiktige avtalen alltid har hatt en lavere avskrivningskostnad, siden den har hatt flere år å fordele kostnaden på.

Dersom vi tenker oss et eksempel med enda lengre levetid for den leide eiendelen, for eksempel ved leie av en bygning eller et skip, vil det bli enda større forskjeller mellom avskrivninger og leiebetalinger ved forskjellig valg av lengde på leieavtalen. Dette vil kunne føre til forskjeller i balansen, ved ulik levetid på leieavtalene. Ved en levetid på leieavtalene som er kort, vil det fremkomme en lavere balansestørrelse i begynnelsen av leieavtaletiden, enn dersom leieavtaletiden er lang. Det vil heller ikke alltid være enkelt å fastslå om noen velger korte leieavtaler på grunn av mindre balanseeffekt, eller for å ha muligheten til å tilpasse seg markedet bedre ved endrede markedsbetingelser, f.eks. ny teknologi eller fall i boligprisene.

2.9 Kritikk av IFRS 16

Vi har tidligere nevnt at IASB valgte bruksrettsbegrepet fremfor "hele eiendelen", siden en ved å leie tar på seg mindre risiko, og binder opp mindre kapital enn ved kjøp. En amerikansk studie utført av Graham og King (2013) sammenlignet bruksrettmetoden med andre kapitaliseringsmetoder. Bruksrettmetoden vil bare reflektere de fremtidige kontraktsmessige betalinger, mens det er den underliggende eiendelen som faktisk genererer de fremtidige inntektene. Derfor ble det konkludert med at en balanseføring av den leide eiendelen har en sterkere sammenheng med fremtidig inntjening enn balanseføring av bruksretten knyttet til en eiendel.

Tilsvarende kritikk finner vi i en eldre artikkel av Monson (2001) hvor balanseføring av hele den leide eiendelen hevdes å gi et klart bedre bilde av de finansielle realitetene enn balanseføring av bruksretten til eiendelen. Argumentet er at leietaker bruker hele den underliggende eiendelen til å skape sine økonomiske fordeler. Dette eksemplifiserer Monson (2001) ved å se på flybransjen. Når et flyselskap flyr passasjerer fra en flyplass til en annen, kontrollerer selskapet det faktiske flyet, og ikke bare noen definerte rettigheter. Det blir konkludert med at "hele eiendelen"-metoden er overlegen målt mot kriteriene i det konseptuelle rammeverket. Balanseføring av hele flyet som en eiendel hevdes å best representere virkeligheten, og dermed være korrekt tro gjengivelse i henhold til rammeverket.

Argumentet over passer godt når det dreier seg om leie av for eksempel et fly. Dersom leieobjektet derimot er et enkelt kontorlokale eller en etasje i et bygg, blir det lite logisk at leietaker skal balanseføre hele bygget. Det vil bli tungvint å ta utgangspunkt i noe annet enn bruksretten til det aktuelle arealet for å finne en størrelse som kan balanseføres.

Gjennom arbeidet med å lage en ny standard ble det gitt ut flere høringsutkast hvor det var mulig for utenforstående å komme med innspill til standardsetterne. Sammenlignbarhet ble nevnt i forbindelse med valg av rentesats i kommentarer til høringsutkastet fra 2010. Det ble argumentert at bruk av leietakers marginale lånerente vil føre til redusert sammenlignbarhet mellom selskap. Begrunnelsen var at fremtidige leieforpliktelser beregnes ved å diskontere betalinger med denne renten, og forskjellige rentesatser vil dermed resultere i forskjellige forpliktelser fra selskap til selskap.

Det ble foreslått at man heller kunne bruke en eksternt tilgjengelig diskonteringsrente, eller noe tilsvarende selskapets WACC ("weighted average cost of capital"). Det samme argumentet

dukket opp i kommentarer til høringsutkastet fra 2013, hvor man også mente at man kunne oppnå forskjeller innad i selskap dersom man opererte innenfor forskjellige soner. IASB valgte å se bort fra denne kritikken i den endelige standarden (Exposure Draft 2010). Kritikken knyttet til fastsettelse av diskonteringsrenten gjør det interessant å se på hvordan ulike renter påvirker nøkkeltallene i oppgaven vår. Senere i oppgaven har vi derfor sett på hvilken påvirkning ulik rente vil ha på nøkkeltallene, ved å benytte forskjellige rentesatser ved innregning av operasjonelle leieavtaler.

2.10 IFRS 16 mot det konseptuelle rammeverket

Tro gjengivelse

Som vi har vært inne på tidligere, har mye av kritikken mot IAS 17 gått ut på at standarden bryter med det konseptuelle rammeverket. IASB skriver selv i innledningen til IFRS 16 at den gamle standarden ikke tilfredsstillende det ene grunnleggende kvalitetskravet, tro gjengivelse, når den tillater å holde forpliktelser og eiendeler knyttet til operasjonelle leieavtaler utenfor balansen. De mener dette fører til et feilaktig bilde av den finansielle stillingen til leietakeren, og forholdet er derfor endret i den nye standarden. Ved å innføre balanseføring av eiendeler og gjeld knyttet til samtlige leieavtaler, fjernes dermed mye av det som ble vurdert som hovedproblemet mellom det konseptuelle rammeverket og IAS 17.

Økt sammenlignbarhet og beslutningsnytte

På grunn av balanseorienteringen i rammeverket har det vært sentralt for utviklingen av ny regnskapsstandard at de reelle ressursene og forpliktelsene knyttet til samtlige leieavtaler vises i balansen. Skillet mellom finansielle og operasjonelle leieavtaler på leietakers side fjernes i den nye standarden. Dette forhindrer den komplekse grensedragningen mellom slike avtaler, og tar dermed bort muligheten for at leieavtaler blir karakterisert feil, med eller uten overlegg. To substansielt like avtaler vil nå ikke kunne føres ulikt i regnskapet, på samme måte som vi har sett at man kunne risikere tidligere. Dette fører til en konsistent føring av leieavtaler, som vil vise likhet i regnskapet uavhengig av utformingen på kontrakten, og som igjen fører til bedre sammenlignbarhet.

Bedre sammenlignbarhet kan føre til mer beslutningsnyttig informasjon for brukerne. Balansestørrelser knyttet til eventuelle leieavtaler vil nå være innregnet i balansen hos selskapene som skal sammenlignes, og brukerne vil dermed slippe å selv ta hensyn til leieavtalene når de skal ta beslutninger basert på regnskapsstørrelser. Beslutningsnytte for brukerne er det ene hovedformålet med regnskapet i henhold til det konseptuelle rammeverket, og IFRS 16 vil dermed være mer tro mot rammeverket enn IAS 17 var,⁴ men vi gjentar at den nye standarden ikke vil løse alle sammenligningsproblemer, siden det fortsatt vil være en forskjell mellom balanseføring av leieavtaler og balanseføring av eiendeler. Som vi vil komme nærmere inn på senere, kan det også bli mer komplisert å identifisere hva som faktisk er en leieavtale etter IFRS 16, og dette kan igjen gjøre det vanskelig å sammenligne regnskap dersom selskap tolker standarden forskjellig.

Regelstyring

Sannsynligvis er det en fordel at man i IFRS 16 forsøker å forhindre resultatstyring ved at anledningen til å tilpasse leieavtaler minimeres. Men denne endringen trenger ikke utelukkende være positiv. En mulig ulempe ved den nye standarden er at den, gjennom å gi færre muligheter til tilpasninger i regnskapet, fører til en mer regelstyrt måte å føre leieavtaler på. Regelstyring får mye av skylda for senere tids store regnskapskandaler (Benston, Bromwich & Wagenhofer, 2006) og finansverdenen har derfor ønsket et større innslag av prinsippbaserte regnskapsregler.

Den nye leieavtalestandard innfører balanseføring for samtlige leieavtaler. Dersom man tolker dette som regelstyring, kan man argumentere for at standarden ikke er forenelig med formålet til det konseptuelle rammeverket, siden den beveger seg bort fra en slik prinsippbasering som rammeverket bygger på. Regelstyringen kan likevel være en nødvendighet når det kommer til leieavtaler, siden det har vært et problem med tilpasninger som ikke underbygger den økonomiske realiteten. Dermed kan det være nødvendig å innføre regler for å unngå at regnskapsbrukere tar beslutninger basert på feilaktig eller mangelfull informasjon.

Innføring av balanseføring for samtlige leieavtaler er positivt i den grad det fører til at leieavtaler som i realiteten er finansielle, men har blitt formulert slik at de kan klassifiseres som operasjonelle, nå må inn i balansen. Selv om vi har fokusert mye på denne varianten av

⁴ Se tidligere avsnitt "IAS 17 mot rammeverket"

resultatstyring, er det viktig å poengtere at dette selvsagt ikke gjelder alle som inngår operasjonelle leieavtaler. Leieavtaler som ikke overfører det vesentlige av risiko til leietaker er en helt kurant finansieringsform, og man kan ikke fengsle alle som bruker operasjonelle leieavtaler som illojale mot prinsippet om å vise en tro gjengivelse av virkeligheten i sine regnskap. Likevel tvinger den nye standarden nå alle regnskapsbrukere til å innregne balansestørrelser knyttet til samtlige leieavtaler.

2.11 Effekter av overgangen til IFRS 16

IAS 17 ble ofte kritisert fordi den åpnet for at selskap selv kunne tilpasse seg ved å formulere leieavtaler på en måte som holdt eiendeler og forpliktelser utenfor balansen. IFRS 16 utelukker muligheten til å holde hele leieavtalen utenfor balansen, ved å bestemme at samtlige leieavtaler skal balanseføres. De eneste unntakene er for leieavtaler med kortere levetid enn ett år eller leieavtaler av lav verdi. Eksempler på eiendeler av lav verdi i standarden er for eksempel laptop og små kontormøbler. Det er lite sannsynlig at man ved å la være å innregne disse vil påvirke en regnskapsbrukers atferd.

Én mulighet til tilpasning finnes likevel knyttet til lengden på leieavtalene. Avtaler som løper over mindre enn tolv måneder faller utenfor varighetskriteriet i den nye standarden, og skal i utgangspunktet ikke balanseføres. Dermed kan det tenkes at leietaker inngår flere etterfølgende kortsiktige avtaler for å forsøke å unngå innregning. Denne muligheten har blitt diskutert av IASB etter kommentarer de mottok til høringsutkastet til standarden (FASB IASB Staff Paper). IASB mener at risikoprofilen på slike kortsiktige leieavtaler vil resultere i at utleier vil forlange en ekstrakostnad av leietaker. De mener dette minimerer risikoen for at leietakere vil komme til å tilpasse seg til de forenklete reglene. I tillegg skal etterfølgende, kortsiktige leieavtaler knyttet til samme eiendel vurderes som én leieavtale dersom det er rimelig sikkert at selskapet kommer til å fornye avtalen. Det skal derfor ikke være mulig for et selskap å gjøre dette over en lengre periode.

Skillet mellom leieavtale og tjenestekjøp

Vi har sett at mange var kritiske til IAS 17, men også den nye standarden har blitt kritisert på flere punkter. Det har blant annet blitt uttrykt bekymring for at det kan bli krevende å

identifisere hvilke kontrakter som inneholder leieavtaler, samt å samle all informasjon som er nødvendig for å beregne forpliktelse og eiendel (Bascom K. & B., 2016). Dette var også et argument som gikk igjen i tilbakemeldingene til det reviderte høringsutkastet til den nye standarden (Nailor & Lennard, 2000). Spesielt ble det nevnt at bruksrettsmodellen kunne være kompleks siden man måtte følge og innregne samtlige leieavtaler, og finne korrekte diskonteringsrenter for disse.

Motargumentet til at det vil være krevende å samle all informasjon som er nødvendig for å beregne forpliktelse og eiendel er at det nå er blitt lik føring av operasjonelle leieavtaler, som det er, og har vært, for finansielle leieavtaler. Reglene for finansielle leieavtaler bør derfor være kjent, og ikke noe som må læres. I tillegg bør foretakene allerede ha oversikt over leieavtalene sine ettersom det skal gis noteopplysninger om fremtidige leiebetalinger (Oppi, 2016).

Utfordringen med å identifisere hvilke kontrakter som inneholder leieavtaler blir derimot en ny problemstilling, og denne oppstår når man skal vurdere vilkåret «retten til å kontrollere». I den nye standarden innebærer dette at kunden skal ha «rettigheten til å styre bruken av den identifiserte eiendelen». Den nye definisjonen fører til at det kan være spesielt vanskelig å skille en typisk tjenesteavtale fra en leieavtale (FASB IASB Staff Paper).

Et eksempel på den vanskelige grensedragningen finner vi i illustrerende eksempel 5 til IFRS 16. Her leies en lastebil i under 12 måneder, og kunden kan da i utgangspunktet velge å la være å balanseføre. Vigdel (2016) mener resonnetet her er interessant, fordi det fremgår hvor lite som skal til for at man har å gjøre med en leieavtale i de tilfellene hvor det meste er forhåndsbestemt. Her var det forhåndsbestemt hva som skulle fraktes og hvor det skulle fraktes fra og til. De gjenværende beslutningene var knyttet til fart, rute, samt når og hvor sjåføren skal stoppe for å spise og hvile. Siden det her er kunden som har instruksjonsmyndighet over sjåføren som skal ta disse beslutningene, blir dette å anse som en leieavtale (Vigdel, 2016). Dersom leietaker ikke hadde hatt instruksjonsmyndighet over sjåføren, hadde de derimot mest sannsynlig landet på at det var en typisk fraktavtale, det vil si en type tjenesteavtale.

I denne forbindelse har flere uttrykt at de frykter at den nye definisjonen av hva som ansees som leieavtaler, kan utgjøre en minst like vanskelig grensedragning som det tidligere skillet mellom finansielle og operasjonelle leieavtaler. Dette kan føre til at partene vil bruke unødvendig mye administrative ressurser på å strukturere avtaler i tråd med ny standard, og at avtaler med tilnærmet lik risiko og økonomisk substans likevel kan få ulik regnskapsføring (Vigdel, 2016).

Lånebetingelser

Den nye leieavtalestandarden gjør at selskap må innregne balanseposter knyttet til det som nå er klassifisert som operasjonelle leieavtaler. Dersom den nye standarden fører til sterkt endrede balansestørrelser, vil også selskapenes nøkkeltall kunne endres kraftig. Finansinstitusjoner stiller ofte lånebetingelser når de gir lån til selskap. En vanlig lånebetingelse er at låntakeren skal ha en viss egenkapitalandel, og dersom denne faller under kravet, vil hele lånet forfalle til betaling. Dette er ikke ulikt situasjonen som oppstod da det i 2013 ble gjort endringer i regelverket som regulerte hvordan pensjonsforpliktelser skulle innregnes. Selskap som SAS lå an til å miste hele sin bokførte egenkapital, og måtte gjøre drastiske tiltak som følge av regelendringen (Beyer-Olsen, 2012).

Det er ikke utenkelig at IFRS 16 vil gi store utslag på det norske markedet. Blant annet har det børsnoterte flyselskapet Norwegian i stor grad finansiert sin flypark gjennom operasjonelle leieavtaler. Under ser vi informasjon hentet fra selskapets offentlige 2015-regnskap.

Tabell 3: Hentet fra note 12 i Norwegian Airshuttle ASA Annual Report 2015

Annual minimum rent on non-cancellable operating lease agreements per December 31 is as follows:

NOK 1000	Nominal value 2015			
	Aircraft	Cars	Property	Total
Within one year	3 172 354	168	45 993	3 218 516
Between 1 and 5 years	20 187 542	196	74 113	20 261 852
After 5 years	19 882 063	-	-	19 882 063

Ved hjelp av kapitaliseringsmodellen og forutsetningene som vi gjennomgår i kapittel 4, kan vi bruke disse tallene til å regne ut en forventet forpliktelse. I tabell 3 har vi gjort en forenkling ved å innregne forpliktelsen vi har beregnet og en identisk eiendelspost, da vi her behandler eiendelen og gjelden som om leieavtalene ble inngått i dag, og det dermed ikke har skjedd noen avskrivning, nedskrivning eller leiebetaling, som vil skape differanse mellom eiendel og forpliktelse. Vi ser at den nye gjeldsposten vi har beregnet overstiger hele den opprinnelige bokførte gjelden. Hadde IFRS 16 vært gjeldende for regnskapsåret 2015, hadde vi dermed sett mer enn en halvering av selskapets egenkapitalgrad og en fordobling av gjeldsgraden.

Tabell 4: Eksempel Norwegian

1. Balanse før innregning av leieavtalene		
Eiendeler	31 634 113 000	2 965 312 000 EK
		28 668 801 000 Gjeld
	<hr/>	<hr/>
	31 634 113 000	31 634 113 000
EK-grad	9,37 %	
Gjeldsgrad	9,67	
2. Balanse etter innregning av leieavtalene		
Eiendeler	64 563 725 530	2 965 312 000 EK
		28 668 801 000 Gjeld før
		32 929 612 530 "Ny" gjeld
	<hr/>	<hr/>
	64 563 725 530	64 563 725 530
EK-grad	4,59 %	
Gjeldsgrad	20,77	

Eksempelet viser at innregningen av operasjonelle leieavtaler i balansen kan gi store utslag. Det er viktig at selskap er forberedt på at regelendringen kommer, og vet hvilke konkrete konsekvenser denne kommer til å få. Dermed kan man i god tid gjøre tiltak for å hindre at man for eksempel plutselig viser en balanse med en utilstrekkelig egenkapitalandel. Det er mulig å forhandle med sine långivere om å få endret lånebetingelsene før IFRS 16 får effekt, men det kan hende lånebetingelsen er mer enn en formalitet. Banker og finansinstitusjoner har egne, strenge regelverk de er nødt til å følge, og kan derfor ikke bare se bort ifra effekten innregningen av operasjonelle leieavtaler vil få, selv om endringen bare er en formalitet, og ikke en endring av de faktiske avtalene selskap har inngått.

Kost/nytte

Mange har stilt spørsmål om innføringen av ny standard kan tenkes å være hensiktsmessig i et kost-nytte-perspektiv. Vigdel (2016) er skeptisk til om kostnadene forbundet med den nye standarden kan forsvares i et slikt perspektiv siden «*de avgjørende kriteriene på enkelte områder i den nye standarden blir små nyanser, og at det derfor er risiko for at sammenlignbarheten og nytteverdien for brukerne i mange tilfeller ikke vil øke.*» Videre mener han at man fortsatt vil kunne se tilfeller hvor tilnærmet like avtaler blir behandlet forskjellig etter det nye regelverket. Når dette ses i sammenheng med den ekstra kostnaden regnskapsprodusentene og brukerne påføres med den nye standarden, er han usikker på om en kost-nytte-vurdering vil slå positivt ut.

IASB mener at for de fleste bør ikke kostnadene ved å implementere den nye standarden være veldig store. Det er to årsaker til dette. For det første bør foretakene allerede ha en oversikt over leieavtalene sine ettersom det skal gis noteopplysninger om fremtidige leiebetalinger (Oppi, 2016). I tillegg bør reglene for innregning allerede være kjente, siden de er tilsvarende de gjeldende reglene for finansielle leieavtaler. Oppi (2016) utelukker imidlertid ikke at det kan være en del norske foretak som ikke har systemer på plass for å håndtere de nye reglene. Sannsynligvis vil overgangen føre til behov for opplæring samt tilpasninger i regnskapsprogram og IT-systemer for selskapene som blir påvirket. Man kan risikere å måtte gjøre nye, krevende vurderinger, særlig knyttet til vurderingen av om en avtale er en tjenestekontrakt eller leiekontrakt.

Vigdel (2016) påpeker også at finansanalytikere må påberegne tilpasninger i sine modeller, som følge av blant annet forskjellig levetid på kontrakter. Slike tilpasninger krever ny kunnskap og oppdatering av sine gamle modeller, og kan derfor utgjøre en ikke ubetydelig kostnad. Hvor stor kostnaden blir er det derimot ingen som vet, og vil variere for det enkelte selskap og den enkelte bruker. Denne kostnaden kan likevel tenkes å ikke bli veldig stor, da en allerede har dette problemet ved ulik levetid på finansielle leieavtaler, og analytikerne gjerne allerede har en måte de tar hensyn til denne faktoren på.

Avslutning

IAS 17 ble innført på 1980-tallet, og er en godt innarbeidet standard. Det viser seg at finansanalytikere og banker forstår og tar hensyn til implikasjonene av noteinformasjon knyttet til operasjonelle leieavtaler under IAS 17. Enhver overgang til nye regnskapsregler vil kreve mye arbeid for de som skal utarbeide årsregnskapene, og i dette tilfellet også for flere regnskapsbrukere.

Vi har sett at det er lagt ned et omfattende arbeid fra standardsetterne for å utarbeide IFRS 16. Om dette kan forsvares ved at den nye standarden på enkelte områder blir mer i tråd med rammeverket, og om mulighetene for resultatstyring ved formulering i leieavtalene forsvinner, gjenstår å se.

3 Data og metode

3.1 Metode

I dette kapittelet presenterer vi metoden vi bruker i utarbeidelsen av oppgaven. Valget av metode og design, hvordan innsamlingen av data har skjedd og hvilket utvalg som er tatt, er alle viktige faktorer som påvirker hvordan vi har valgt å svare på problemstillingen. Videre vil vi vurdere validiteten og reliabiliteten til metoden vi har brukt i oppgaven.

3.1.1 Forskningsdesign

Forskningsdesign innebærer en beskrivelse av hvordan hele analyseprosessen skal legges opp for at man skal kunne løse den aktuelle oppgaven (Gripsrud, Silkoset & Olsson, 2010). For å velge hvilket forskningsdesign en bør benytte for å svare på et undersøkelsesspørsmål sier Gripsrud et al. (2010) at det er tre faktorer som skal vurderes:

1. Erfaring fra saksområdet
2. Kjennskap til teoretiske studier som identifiserer variabler
3. Ambisjonsnivået med hensyn til å identifisere sammenhenger mellom variabler.

Faktor nummer en, erfaring fra saksområdet er oppfylt. Dette utelukker et eksplorativt design. Eksplorativt design brukes for å få mer informasjon om noe, gjerne dersom problemstillingen er uklar, eller når det ikke er mulig å stille opp klare hypoteser (Sander, 2016b). Siden vi har økonomisk utdannelse i bunn, vi har hatt fag som omhandler temaet, og vi har en klart definert problemstilling som er mulig å lage hypoteser til, vil ikke eksplorativt design være et design vi vil ønske å benytte oss av i denne oppgaven.

Videre er faktor nummer to, kjennskap til teoretiske studier som identifiserer variabler, også oppfylt, da det er gjort flere studier på hvilke variabler/nøkkeltall som påvirkes ved å innregne alle leieavtaler i balansen (Bergman & Nilsson, 2016; Bolin & Akdemir, 2016; Durocher, 2008; Fülbier et al., 2008; Imhoff Jr et al., 1991; Josefsson & Xiao, 2016). Oppfyllelsen av dette kravet gjør det mulig å velge et kausalt design. Hadde kravet ikke vært oppfylt, ville det vært nødvendig å benytte seg av deskriptivt design.

Det deskriptive designet er et beskrivende design, som har til formål å svare på spørsmål som: hva, hvilke, hvordan, hvorfor og hvem. Det benyttes når en ønsker å beskrive eller finne

sammenhengen mellom en eller flere begreper eller variabler (Sander, 2016a). Det benyttes derfor som regel når en ikke kan avgjøre om det finnes en årsakssammenheng mellom variablene. Dette fører oss videre til faktor nummer tre, ambisjonsnivået med hensyn til å identifisere sammenhenger mellom variabler. I denne oppgaven ønsker vi å se på hvordan ny standard (uavhengig variabel) vil påvirke nøkkeltallene (avhengige variabler), og vi ønsker dermed å se på sammenhengen mellom disse. Det vil derfor bli benyttet et kausalt design i denne oppgaven.

Kausalt design innebærer at vi kan undersøke mulige årsakssammenhenger, det vil si hvorvidt en endring i en uavhengig variabel påvirker en avhengig variabel. Hovedformålet med dette designet er å endre den uavhengige variabelen for å se hvorvidt dette har noen effekt på den avhengige variabelen (Gripsrud et al., 2010). Oppgaven vår tar utgangspunkt i regnskapsstandarden for leieavtaler som den uavhengige variabelen. Det vil si at vi manipulerer den uavhengige variabelen ved å endre den fra IAS 17 til IFRS 16. Det gjør vi for å se hvilken virkning det vil få på nøkkeltallene, som da er de avhengige variablene, siden disse kan endre seg dersom regelverket endrer seg.

Kort forklart skal vi undersøke om det er korrelasjon, det vil si samvariasjon, mellom endringen av regnskapsstandard (X) og endringen i nøkkeltallene (Y). Det vil være positiv korrelasjon mellom variablene dersom en økning i størrelsen på den ene variabelen gjennomgående svarer til en økning av den andre. Motsatt vil det foreligge en negativ korrelasjon dersom en økning i den ene variabelen gjennomgående fører til en reduksjon av den andre (Frøslie, 2017). Videre må vi påse at endringen av regnskapsstandard (X) kommer før endringen av nøkkeltallene (Y) i tid, og at andre mulige årsaker for korrelasjon ikke foreligger, det vil si at vi kan isolere årsaken til endringen i nøkkeltallene (Gripsrud et al., 2010).

Dette løser vi ved å se på årsregnskapene for 2014 og 2015, hvor alle regnskapsstørrelser er utarbeidet etter det nåværende regelverket i IAS 17. Etter å ha hentet ut tall fra disse regnskapene, bruker vi den konstruktive kapitaliseringsmodellen som ble utviklet av Imhoff Jr et al. (1991) og videreutviklet av Fülbier et al. (2008) med noen forutsetninger hentet fra Durocher (2008), for å estimere hvordan innregningen av leieavtaler etter ny standard kunne ha ført til endringer i regnskapstallene og dermed også nøkkeltallene. Inngående forklaring av kapitaliseringsmodellen følger i kapittel 4.

Fremgangsmåten gjør at vi kan være sikre på at endringen av standard kommer før endring av nøkkeltall og at en eventuell endring i nøkkeltall bare vil være på grunn av endring av standard,

da alt annet holdes likt. Kapitaliseringsmodellen vil bare være en tilnærming til hvordan regnskapstallene ville blitt etter ny standard, og anvendelsen av modellen vil dermed føre til avvik fra hvordan den faktiske påvirkningen ville ha vært. Det skyldes at vi mangler informasjon om levetid, rente, skattesats og hvilke avtaler som vil bli innregnet etter den nye standarden.

3.1.2 Datakilder/innsamlingsmetode

I denne oppgaven benytter vi oss av kvantitativ metode. Kvantitativ metode er data i form av tall, som er samlet inn gjennom strukturerte spørsmål (Sekaran Uma, 2013). Tallene våre ble systematisk hentet fra sekundære datakilder. Det vil si fra at tallene er «*data som er samlet inn av andre og med andre formål. Bruken av dataene er derved en sekundær anvendelse*» (Gripsrud et al., 2010, s. 57). Det ene stedet vi fant dataene våre var gjennom Proff Forvalt (2015), som kategoriseres som en intern kilde da det er interne regnskapstall (Gripsrud et al., 2010). Her valgte vi å hente ut data ved å spesifisere «foretak på Oslo Børs» og lastet regnskapstall for 2014 og 2015, som er de to siste komplette regnskapsår på tidspunktet denne oppgaven ble skrevet.

I tillegg til regnskapstall valgte vi å hente informasjon om konkursratingen til selskapene, som er en analyse som er basert på statistisk regresjon og utført av Proff Forvalt (2015). Deretter brukte vi både årsregnskap og noter for 2014 og 2015 som var tilgjengelige via Oslo Børs sine nettsider, i Brønnøysundregisteret eller på selskapenes egne hjemmesider, til å hente ned øvrige regnskapstall og informasjon om operasjonelle leieavtaler. Disse karakteriseres som offentlige kilder, da de er offentlig tilgjengelige (Gripsrud et al., 2010).

3.1.3 Validitet

Validitet dreier seg om hvor godt man måler det man har til hensikt å måle. Selv om et mål har høy reliabilitet, er det ikke sikkert at validiteten er høy. Det er fullt mulig at vi måler med høy grad av nøyaktighet og pålitelighet og får svært konsistente resultater fra gang til gang, men at vi måler noe annet enn det som var hensikten. Da ender man med det som kalles en systematisk målefeil. Det man egentlig validerer er ikke en bestemt målemetode eller test, men en tolkning av dataene som fremkommer ved hjelp av en bestemt prosedyre. Tolkningen kan ha høy grad av validitet for et formål, og en lavere grad av validitet for andre formål (Gripsrud et al., 2010).

Sekundærdata gir generelt lavere validitet fordi det er samlet inn til et annet analyseformål (Gripsrud et al., 2010). For tallstørrelser hentet direkte fra resultatregnskap og benyttet til å beregne nøkkeltall, er det viktig å være oppmerksom på at selve regnskapstallene også kan inneholde målefeil. Dette vil vi komme nærmere inn på i avsnittet som omhandler valg av nøkkeltall.

Validiteten kan også være et problem når vi henter inn noteinformasjonen om leieavtaler, fordi notene ikke er utarbeidet for å opplyse om hvordan leiekontraktene ville blitt ført dersom de skulle vært i balansen regnskapsført i samsvar med IFRS 16. På grunn av utformingen av noteinformasjonen, mangler vi nødvendig informasjon om diskonteringsrente, levetid, mulighet for forlengelse av leieavtale og skattesats. Det fører til at vi må ta noen forutsetninger for å anslå disse variablene.

Forutsetningene våre er bare en tilnærming til virkeligheten, og følgelig vil de aldri kunne føre til at regnskapstallene vil bli helt like som de ville ha blitt ved korrekt informasjon. Siden forutsetningene påvirker regnskapstallene, påvirker de også nøkkeltallene, som igjen påvirker resultatene og konklusjonen. Problemet som oppstår ved innregningen av leieavtaler defineres som systematisk målefeil, og truer validiteten i undersøkelsen. På grunn av dette vil vi i tillegg se på noen andre forutsetninger, for å se hvilke utslag dette vil gi på nøkkeltallene i forhold til de opprinnelige forutsetningene. Det vil gi oss en pekepinn på hvor mye den enkelte forutsetningen har å si for resultatet og dermed også konklusjonen. Hadde vi hatt primærdata, det vil si nye data hentet direkte fra foretakene, på området, hadde vi hatt muligheten til å anslå påvirkningen mer nøyaktig. Årsaken til at vi ikke har gjort det, er at det er vanskelig og tidkrevende å få tak i primærdata for et så stort utvalg som her.

3.1.4 Reliabilitet

Reliabilitet på et overordnet nivå handler om i hvilken grad man kan stole på at resultatene er pålitelige. Det vil si at hvis man måler noe mange ganger, og får det samme svaret hver gang, så er målingen reliabel. For eksempel kan ulike personer hente inn informasjon fra det samme regnskapet til et selskap, og finne det samme tallet hver gang. Da kan man si at målingen er reliabel. Selv om målingen er reliabel, betyr ikke det at regnskapsinformasjonen som hentes inn er feilfri, men at feilene ved innhenting må være minst mulige for at undersøkelsen skal være reliabel. Feil ved innhenting betegnes her som tilfeldige feil, og det vil alltid være en risiko for at slike feil vil kunne oppstå (Gripsrud et al., 2010).

Tallene er sekundærdata som er hentet fra offentlige regnskap. Disse regnskapene er dermed underlagt regelverk for regnskapsføring og er også revidert, noe som øker reliabiliteten. Men siden tallene delvis må hentes manuelt ved at vi går inn i de enkelte regnskapene og leter etter relevant data, og det er store forskjeller på utformingen av noter, er risikoen for tilfeldige feil ved innhenting av data absolutt til stede. Det gjelder spesielt for noteinformasjonen for leiekontrakter, da det er mange forskjellige oppsett, og det kan være vanskelig å tyde om foretaket er utleier eller leietaker, eller om det er finansiell eller operasjonell leiekontrakt som er omtalt. I de aller fleste tilfellene står dette greit forklart, men det er likevel et moment som må tas høyde for, og som truer reliabiliteten.

I tillegg kan det nevnes at henting av tall fra Proff Forvalt flere ganger hentet ut feil regnskapstall. I enkelte tilfeller så vi at når en sammenlignet de regnskapsrapportene vi hentet ut, med tallene Proff Forvalt hadde hentet ut, så hadde Proff Forvalt noen steder hentet ut morselskapets tall istedenfor konserntall, selv om vi hadde spesifisert at vi ønsket konserntall. Videre så vi noen eksempler på at driftsresultat ble presentert istedenfor resultat før skatt eller driftsresultat før avskrivning og amortisering. Dette førte selvsagt til noen utfordringer, men vi har ved hjelp av en del kontrollberegninger avdekket og korrigert tall som virket ulogiske, eller som ga ufornuftige resultat. Dermed har vi fått dobbelkontrollert og eliminert mange slike mulige feilkilder manuelt. Dette øker reliabiliteten, og fører til at selv om det ikke er 100% sikkert at alle tall er helt korrekt, kan en påstå at det er sannsynlig at de ikke er vesentlig feil.

3.1.5 Utvalg

Populasjonen vår er selskaper registrert på Oslo Børs både i 2015 og i 2017. Det vil si at de selskapene som er børsnoterte på Oslo Børs nå i 2017, også må ha vært det i 2015 for at vi skal ta de med i oppgaven. Det betyr også at de selskapene som var børsnoterte på Oslo Børs i 2015, men som ikke er det i 2017 også falt utenfor vårt utvalg. Utvalget fastsettes slik av praktiske årsaker. Dette er praktisk fordi dette er selskapene som representerer den norske børsen per dags dato, og som nevnt tidligere ser vi på årsrapporter fra 2014 og 2015, siden dette er de to siste komplette regnskapsår tilgjengelig på tidspunktet denne oppgaven ble skrevet.

3.2 Avgrensninger og selvkritikk

Den største avgrensningen vår er tilgjengelig tid til å skrive oppgaven. Dersom vi hadde hatt ubegrenset med tid, ville vi hatt mulighet til å øke utvalget vårt på flere måter. Vi kunne for eksempel ha sett på andel operasjonelle leieavtaler over flere år. Da kunne vi ha undersøkt om det allerede har vært en tilpasning til ny standard, ved at selskapene for eksempel inngår færre leieavtaler generelt, eller om vi ser en reduksjon eller økning i omfanget av operasjonelle leieavtaler.

Det kunne også ha vært interessant å sett på forskjeller internasjonalt, for å se hvor stor del av finansieringen som gjøres ved leieavtaler i de forskjellige landene, og hvor stor påvirkning ny standard vil ha for de forskjellige landene. Dessuten kunne vi også ha ventet noen måneder og fått med oss tall for regnskapsåret 2016 for å gjøre forskningen enda mer dagsaktuell. Da ville vi hatt mulighet til å se på de selskapene som eventuelt velger å implementere standarden tidlig, og dermed allerede tar i bruk IFRS 16 i årsregnskapet for 2016.

Videre vil avgrensninger vi har gjort underveis kunne påvirke funnene våre. I modellen vi vil presentere grundigere senere i oppgaven, har vi for eksempel valgt en rentesats basert på kredittvurdering via en kredittanalyse basert på statistisk regresjon, utført av Proff Forvalt. Det kunne også vært mulig å benytte implisitt rente gjennom å se på kostnadsført rente i forhold til bokførte lån for hvert selskap, eller å benytte én markedsrente for samtlige selskap. Enda et alternativ ville vært å kontakte selskapene vi har valgt å ta med i denne oppgaven for å innhente rentesats, levetid, skattesats, planer om forlengelse av leieavtale og vurdering av hvorvidt alle de ulike avtalene selskapene hadde oppfylte definisjonen til leieavtaler. Det ville følgelig ha ført til at vi kunne ha utarbeidet tall som ville være helt i tråd med IFRS 16, men ville dessverre vært svært tidkrevende, og det er ingen garanti for at vi ville oppnådd en tilfredsstillende svarprosent.

En annen avgrensning var valget av kvantitativ metode. Valget ble tatt basert på at vi ønsket å kunne si noe overordnet for børsnoterte selskaper i Norge. En kvantitativ metode gjør det mulig å innhente og systematisere informasjon fra store informantgrupper, som Oslo Børs (Sundbye, 2012). Ulempen med valget av en slik tilnærming istedenfor en mer kvalitativ metode, som for eksempel case-studier, er at en får mindre presis informasjon. Hadde vi benyttet oss av for eksempel case-studier hadde vi hatt et mye mindre utvalg, men da kunne vi fått en bedre tilnærming til virkeligheten enn her. Vi ville hatt tid til å direkte kontakte de aktuelle selskapene om informasjon slik at vi kunne ha utarbeidet tall som hadde vært helt i tråd med IFRS 16.

Følgelig ville dette ha vært veldig interessant for de aktuelle selskapene, men undersøkelsen hadde da ikke kunnet si noe generelt om hvordan den nye standarden vil påvirke selskaper på Oslo Børs. I tillegg har vi sett at det har vært utført en lignende casestudie i Norge tidligere, som tok utgangspunkt i utkast til ny standard. En større kvantitativ studie på det norske markedet, med utgangspunkt i IFRS 16, har vi derimot ikke sett at har blitt utført tidligere.

3.3 Statistiske metoder

Vi har i oppgaven vår benyttet enkelte statistiske tester for å behandle tallmaterialet vårt, og for å se etter statistisk signifikans i våre funn. Valget av tester er hovedsakelig tatt i tråd med testene til blant annet Fülbier et al. (2008), men også andre studier har inspirert valgene (Durocher, 2008; Josefsson & Xiao, 2016). Testene gjennomgås under.

Paret t-test

«Paret t-test av to avhengige stikkprøver er en metode en kan bruke når en tester to populasjoner mot hverandre, for å se om det er en forskjell mellom dem» (Gripsrud et al., 2010, s. 190). Siden vi ønsker å teste korrelasjonen mellom nøkkeltallene i populasjonen før innregning mot nøkkeltallene i populasjonen etter innregning, blir denne testen riktig å bruke her.

For å utføre en t-test fastsetter vi først en nullhypotese og en alternativ hypotese. *«Hvor nullhypotesen er en hypotese som angir det området eller de verdiene parameteren kan forventes å anta dersom teorien ikke skulle stemme, det vil si at det ikke er noen sammenheng mellom variablene vi ønsker å teste.»* Mens *«den alternative hypotesen angir det området eller de verdiene som er forenelige med teorien, det vil si at det er en forskjell eller sammenheng mellom variablene vi ønsker å teste»* (Gripsrud et al., 2010, s. 190).

I vår oppgave er variablene nøkkeltall før innregning av leieavtaler (NFIL) og nøkkeltall etter innregning av leieavtaler (NEIL). Hypotesen vår er at innregning av leieavtaler vil endre nøkkeltallene. Det vil si at nullhypotesen vår vil være *«nøkkeltallene før innregning av leieavtaler er like nøkkeltallene etter innregning av leieavtaler»*, og alternativhypotesen vår blir *«nøkkeltallene før innregning av leieavtaler er ikke like nøkkeltallene etter innregning av leieavtaler»*.

Det formelle hypoteseoppsettet vil se slik ut:

$$H_0 : NFIL = NEIL$$

$$H_1 : NFIL \neq NEIL$$

Dette er en tosidig test, siden vi ikke har spesifisert om NFIL mot NEIL er større eller mindre, vi har bare satt den til ulik. Vi tester nullhypotesen ved hjelp av testobservatoren som vi finner i denne ligningen for tosidig test:

$$t = \frac{\bar{X} - \bar{Y}}{S/\sqrt{n}}$$

Her er X nøkkeltallverdien før innregning og Y nøkkeltallverdien etter innregning, \bar{X} er gjennomsnittet til nøkkeltallverdien før innregning og \bar{Y} er gjennomsnittet til nøkkeltallverdien etter innregning og S er standardavviket til differansene: $S = (X_1 - Y_1), (X_2 - Y_2), \dots, (X_n - Y_n)$ (Hammervold, 2012).

Testen gjennomføres ved at man beregner testobservatoren, $|t|$, ut fra stikkprøven. Testobservatoren har en sannsynlighetsfordeling som er basert på at nullhypotesen er sann, det vil si at vi antar at nullhypotesen er sann. Både størrelsen på testobservatoren, dens sannsynlighetsfordeling og det valgte signifikansnivået mot kritisk verdi, er alle faktorer som spiller inn angående om en skal forkaste eller gi støtte til nullhypotesen.

I praksis vil vi sammenligne testobservatoren med en såkalt kritisk verdi, t_α , for den gjeldende sannsynlighetsfordelingen. Denne er avhengig av hvilket signifikansnivå som settes, hvor signifikansnivået angir sannsynligheten for å forkaste en sann nullhypotese (Gripsrud et al., 2010). Dersom $|t| > t_\alpha$ vil vi forkaste nullhypotesen og gi støtte til den alternative hypotesen. I vårt tilfelle vil en ved å forkaste nullhypotesen støtte påstanden om at nøkkeltallene vil endre seg ved innregning (Gripsrud et al., 2010).

Wilcoxon-test

Wilcoxon-test er en ikke-parametrisk test for å undersøke signifikante forskjeller mellom to relaterte prøver, eller gjentatte målinger av en enkelt prøve. Den brukes som et alternativ til paret t-test, når populasjonen ikke kan forventes å være normaldistribuert (Sekaran Uma, 2013). Formelen er som følger:

$$z = \frac{W - 0,5}{\sigma_w} \text{ hvor } \sigma_w = \sqrt{\frac{N(N + 1)(2N + 1)}{6}}$$

W er rangeringen, σ_w er standardavviket til W og N er utvalgsstørrelsen. Etter beregning av z sammenligner vi denne med kritisk verdi, for å kunne uttale oss om hvorvidt det er signifikante forskjeller.

Pearson korrelasjon

«En Pearson korrelasjonsmatrise vil indikere retningen, styrken og signifikansen av den bivariate sammenhengen mellom alle variablene som ble målt på et intervall eller forholdstall nivå» (Sekaran Uma, 2013, s. 289). Er variablene på et intervallnivå, vil det si at forskjellen mellom 1 og 2 er den samme som forskjellen mellom 2 og 3, og mellom 3 og 4. Et eksempel på et slikt nivå er termometermåler. Er derimot variablene på et forholdstall nivå, vil det si at de oppfyller de samme kravene som på intervallnivå, men i tillegg har de et absolutt nullpunkt. I vår oppgave har vi forholdstallnivå, siden regnskapstallene oppfyller alle kravene som stilles til å være på dette nivået. Pearson korrelasjonen er basert på faktiske verdier og viser lineære sammenhenger. Formelen er som følger:

$$r_{xy} = \frac{\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})(Y_i - \bar{Y})}{(n - 1)S_x S_y}$$

Her representerer X_i hvert enkelt selskap (i) sin verdi av gjeldsgrad før innregning av operasjonelle leieavtaler, og \bar{X} er verdien av gjennomsnittet til alle selskapenes gjeldsgrad før innregningen. Y_i er hvert enkelt selskap (i) sin verdi av gjeldsgrad etter innregning av operasjonelle leieavtaler, og \bar{Y} er verdien av gjennomsnittet til alle selskapenes gjeldsgrad etter innregningen. S_x er standardavviket til X og S_y er standardavviket til Y, mens n er antall observasjoner.

Dersom korrelasjonsverdien er lik 1, indikerer det en perfekt korrelasjon mellom to variabler, og -1 vil indikere en perfekt negativ korrelasjon mellom variablene (Sekaran Uma, 2013). Det

vil si at desto nærmere 1 korrelasjonsverdien er, desto større positiv korrelasjon er det mellom variablene, og desto nærmere korrelasjonsverdien er -1, desto større negativ korrelasjon er det mellom variablene. Hvis korrelasjonen er lik 0 vil det ikke være noen korrelasjon mellom variablene, og korrelasjonsverdier nær null vil derfor indikere at det er lite eller ingen korrelasjon mellom variablene.

For å teste om det er korrelasjon mellom variabel X og variabel Y setter vi opp en nullhypotese og alternativhypotese. Nullhypotesen er at det ikke er noen korrelasjon mellom X og Y, og alternativhypotesen er at det er korrelasjon mellom X og Y (Gripsrud et al., 2010).

Den t-fordelte testobservatoren beregnes etter følgende formel:

$$t = \frac{r_{xy}}{\sqrt{\frac{1 - (r_{xy})^2}{n - 2}}}$$

Frihetsgradene er antall observasjoner minus 2 (n-2). Nullhypotesen forkastes dersom |t| er større en den kritiske t verdien en finner i t-fordelingstabellen (Gripsrud et al., 2010). Dersom testobservatoren overstiger den kritiske verdien er det statistisk signifikant korrelasjon på det valgte konfidensnivået, og vi vil følgelig kunne forkaste nullhypotesen.

Spearman korrelasjon

Spearman korrelasjonen benyttes når variablene måles på en ordinalskala (Sekaran Uma, 2013). Variabelen er på ordinalskala når variabelen indikerer objektets relative posisjon, men sier ingenting om styrken eller forskjellen mellom dem. Spearman korrelasjonen er dermed basert på rang, det vil si dens relative posisjon, og viser hvorvidt den ene variabelen blir påvirket i den ene eller andre retningen, uavhengig av om forholdet mellom variablene er lineært eller ikke.

Formelen for Spearman korrelasjonen er som følger:

$$r_s = 1 - \frac{6 \sum_{i=1}^n d_i^2}{n(n^2 - 1)}$$

Her er d_i differansen mellom nøkkeltall før innregning av leieavtaler og nøkkeltall etter innregning av leieavtaler for hvert enkelt selskap, og n er antall observasjoner. Tilsvarende Pearsons korrelasjon, vil en r -verdi lik 1 indikere perfekt korrelasjon mellom to variabler, -1 indikerer perfekt negativ korrelasjon mellom disse, og en verdi lik 0 tilsier ingen korrelasjon mellom variablene. Denne korrelasjonen vil også bli signifikanstestet ved bruk av t -verdi, på lik måte som Pearson korrelasjonen.

4 Nøkkeltall

For å illustrere hvordan innregningen av eiendeler og forpliktelser knyttet til de operasjonelle leieavtalene vil påvirke selskapene, velger vi å se på en rekke forskjellige nøkkeltall, og hvordan disse endres. I vår studie velger vi ut enkelte nøkkeltall som går igjen i tidligere forskning, og som vi mener er hensiktsmessige å undersøke for å svare på vår problemstilling. Vi ønsker her å se på nøkkeltall som vi anser som viktige for forskjellige regnskapsbrukere. For å omregne størrelser i andre valutaer har vi benyttet oss av sluttkurser for balanseverdier, og årsgjennomsnittskurser for resultatposter, hentet fra Norges Bank (2017) der det har vært nødvendig.

Regnskapet er en måte å måle et selskap ved hjelp av tallstørrelser, men dette kan bli unøyaktig siden det inngår mange skjønsmessige vurderinger ved utarbeidelsen av et regnskap. Finansielle nøkkeltall tar utgangspunkt i regnskapsmessige størrelser, og gir oss forholdstall som kan brukes til å sammenligne selskap. Det er viktig å være oppmerksom på at det er iboende svakheter i regnskapstall, som igjen kan føre til målefeil i nøkkeltallene.

Et eksempel på hvordan målefeil kan oppstå er ved avskrivning av eiendeler. Vi kan tenke oss at et selskap er konservative når de vurderer levetiden til en eiendel, og dette medfører at de avskriver eiendelen over en kortere periode enn hva som ville ha representert det reelle forbruket. På den måten vil eiendelen avskrives for raskt i forhold til realiteten, og årlige avskrivninger vil være høyere enn ved en lengre levetid. Dette vil føre til at driftsresultatet i begynnelsen av avskrivningsperioden fremstår som dårligere enn det egentlig skulle vært. I et slikt tilfelle vil selskapet kunne ende opp med å benytte eiendelen etter at den er fullt avskrevet. Dermed vil de i denne perioden få et driftsresultat og en total kapitalrentabilitet som er høyere enn den hadde vært dersom en hadde avskrevet i takt med reelt forbruk.

Forskjellige nøkkeltall dekker forskjellige aspekter ved foretakets aktiviteter. Disse aspektene kan deles inn i finansiell styrke (finansiering og soliditet), ledelsens prestasjoner og fortjeneste på investering (Durocher, 2008). For å se på finansiell styrke, velger vi å benytte egenkapitalandel, gjeldsgrad og likviditetsgrad 1. Ledelsens prestasjoner, det vil si evnen til å

generere fortjeneste, kan man vurdere ved hjelp av ROA, ROE og ROCE, mens EPS⁵ beskriver eiernes fortjeneste på investeringen i selskapet.

$$\text{Egenkapitalandel} = \frac{\text{egenkapital}}{\text{totalkapital}} \times 100 \%$$

Egenkapitalandel er ett av nøkkeltallene bankene ser på ved långivning til selskaper. Nøkkeltallet beskriver hvor stor andel av selskapets totalkapital som ikke er finansiert ved hjelp av gjeld (Berk & Demarzo, 2013). En høy egenkapitalandel tilsier at selskapet har høy soliditet, det vil si at selskapet har en høy evne til å tåle tap. Vi har sett at selskap ved å velge mellom operasjonelle eller finansielle leieavtaler kan påvirke størrelsen på egenkapitalandelen, og mener derfor det er interessant å se hvor mye nøkkeltallet endres når vi innregner de operasjonelle leieavtalene.

$$\text{Gjeldsgrad} = \frac{\text{gjeld}}{\text{egenkapital}}$$

Gjeldsgraden viser hvor høy gjelden er i forhold til egenkapitalen, og sier dermed noe om hvordan et selskap er finansiert. En høy gjeldsgrad innebærer at selskapet har relativt mye gjeld som skal betjenes, og dersom selskapet har høyere gjeld enn det klarer å betjene, kan det foreligge risiko for konkurs. Med andre ord kan vi påstå at et selskap med høy gjeldsgrad har høyere økonomisk risiko enn et ellers likt selskap med lav gjeldsgrad (Berk & Demarzo, 2013).

Vi vet at finansanalytikere justerer regnskap utarbeidet etter nåværende standard, IAS 17, blant annet for å se på gjeldsgraden etter de har gjort justeringer for operasjonelle leieavtaler. Det vil derfor være interessant å se hvordan ny standard vil påvirke nøkkeltallet. Dersom vi finner at det er mindre differanse mellom gjeldsgraden etter innregning av leieavtaler sammenlignet med gjeldsgraden til selskaper uten operasjonelle leieavtaler, enn før innregning av leieavtaler, vil

⁵ ROA = avkastning på totalkapital (Return on Assets), ROE = avkastning på egenkapital (Return on Equity), ROCE = avkastning på sysselsatt kapital (Return on Capital Employed), EPS = resultat per aksje (Earnings Per Share). Disse forklares nærmere senere i kapittelet.

det være mulig å påstå at innføringen av ny standard fører til bedre sammenlignbarhet av regnskapene.

$$\text{Likviditetsgrad 1} = \frac{\text{omløpsmidler}}{\text{kortsiktig gjeld}}$$

Likviditetsgrad 1 sier noe om i hvilken grad et selskap er i stand til å betjene sine kortsiktige forpliktelser (Berk & Demarzo, 2013). Nøkkeltallet beregner forholdet mellom omløpsmidler, det vil si kortsiktige eiendeler som kontanter, kundefordringer og kortsiktige investeringer og kortsiktig gjeld, som er gjeld som forventes å forfalle det nærmeste året. Dersom et selskaps eiendeler i hovedsak består av langsiktige eiendeler, vil det være lite tilgjengelige omløpsmidler til å betjene gjeld som forfaller, og selskapet vil ha en lav likviditetsgrad 1. På grunn av dette er nøkkeltallet spesielt av interesse for selskapets kreditorer. Det kan derfor være interessant å se om likviditetsgraden i stor grad påvirkes ved balanseføring av de operasjonelle leieavtalene.

På resultatsiden er ROA, ROE og ROCE meget vanlige nøkkeltall å beregne for å vurdere selskapets fortjeneste. Det er spesielt investorer, og til dels ledende ansatte som er opptatt av fortjenesten til selskapet, og som derfor interesserer seg for disse nøkkeltallene. Dersom vi ser store utslag på en eller flere av disse, vil dette være interessant å undersøke nærmere. Det er dessuten slik at en endring i nøkkeltall som måler fortjeneste kan være forhold som påvirker ledelsens oppførsel (Fülbier et al., 2008).

$$ROA = \frac{\text{årsresultat}}{\text{gjennomsnittlig total kapital}} \times 100 \%$$

Totalkapitalrentabiliteten, eller return on assets (ROA), viser fortjeneste uavhengig av selskapets valgte finansiering, det vil si hvor godt et selskap utnytter eiendelene sine til å generere fortjeneste (Berk & Demarzo, 2013).

$$ROE = \frac{\text{årsresultat}}{\text{gjennomsnittlig egenkapital}} \times 100 \%$$

Avkastning på egenkapital, eller return on equity (ROE), viser et selskaps evne til å generere fortjeneste på de pengene selskapets investorer har skutt inn i selskapet (Berk & Demarzo, 2013).

$$ROE = \frac{\text{driftsresultat}}{\text{gjennomsnittlig (totale eiendeler – kortsiktig gjeld)}} \times 100 \%$$

Avkastning på sysselsatt kapital, eller return on capital employed (ROCE), forteller hvilken verdi et selskap genererer av investert finansiering, det vil si hvilket resultat som genereres av selskapets eiendeler (Berk & Demarzo, 2013).

$$EPS = \frac{\text{årsresultat}}{\text{antall aksjer}}$$

Avkastning per aksje, eller earnings per share (EPS), er en vanlig verdsettelsesmultiplum benyttet av analytikere som viser andel av årsresultatet fordelt på antall aksjer (Berk & Demarzo, 2013). Nøkkeltallet i seg selv er ikke veldig relevant å sammenligne på tvers av selskap, siden forskjellige selskap har veldig ulikt antall utstedte aksjer. Derimot vil det være interessant å se hvorvidt nøkkeltallet prosentvis endrer seg vesentlig etter innregning av de operasjonelle leieavtalene.

Ved hjelp av kapitaliseringsmodellen innregner vi en eiendels- og en gjeldspost for hvert selskap med operasjonelle leieavtaler, og vi vil da se økt langsiktig gjeld og økte driftsmidler. Isolert sett forventer vi dermed en økning i gjeldsgrad og en redusert egenkapitalandel. Kapitaliseringsmodellen er oppbygd slik at egenkapitalen forventes økt på grunn av resultateffekten, og dette skal til en viss grad redusere påvirkningen på gjeldsgrad og egenkapitalandel. Videre forventes likviditetsgrad 1 redusert, på grunn av den kortsiktige andelen av gjeldsposten som innregnes ved hjelp av kapitaliseringsmodellen (Durocher, 2008).

Når vi innregner operasjonelle leieavtaler gjennom kapitaliseringsmodellen, forventes resultatregnskapet å påvirkes i mindre grad enn balansen, men vi forventer fortsatt å se en liten endring. I starten av leieforhold, antar vi at kapitaliseringsmodellen vil påvirke resultatet

negativt, mens denne effekten snur mot slutten av leieforholdet. Vi tar i modellen hensyn til forventet levetid på leieavtalene, og vil kunne se påvirkninger i både positiv og negativ retning.

Tidshensyn gjør at vi har vært nødt til å begrense omfanget av nøkkeltall vi ser på. Enkelte nøkkeltall krever regnskapsstørrelser som ikke fremkommer direkte i rapportene vi har hentet fra Proff Forvalt. Et slikt nøkkeltall, for eksempel NOPAT (Net Operating Profit After Tax), vil det derfor være vanskelig å undersøke. For å si noe fornuftig om dette nøkkeltallet, måtte vi gjort beregninger for hvert enkelt selskap. Dette ville vært svært tidkrevende, siden vi har et relativt stort utvalg.

I tillegg til nøkkeltallene vi har gjennomgått over, har vi vurdert å se på endringer i andre vanlige multipler som brukes for å verdsette selskap. Disse tar ofte utgangspunkt i aksjeprisen til et selskap, og det er lite sannsynlig at vi kan uttale oss om hvordan denne ville blitt påvirket av balanseføring av de operasjonelle leieavtalene. Videre har tidligere forskning, som nevnt, funnet at investorer og analytikere faktisk priser inn operasjonelle leieavtaler, og dette taler for at vi kanskje ikke ville sett store endringer i markedsverdien (Barone et al., 2014).

5 Kapitaliseringsmodellen

5.1 Innledning

Etter dagens regelverk skal ikke operasjonelle leieavtaler balanseføres. Selskap plikter likevel å oppgi informasjon om totale fremtidige betalinger knyttet til uoppsigelige operasjonelle leieavtaler i noter. For å svare på problemstillingen vår, må vi estimere påvirkningen på nøkkeltall ved overgangen til ny leieavtalestandard. Dette gjør vi ved å estimere verdien på eiendelen og gjeldsforpliktelsen som vil bli innregnet etter ny standard. Videre finner vi påvirkningen på egenkapital og resultat.

For å beregne en gjeldsforpliktelse og en eiendel knyttet til de operasjonelle leieavtalene, må vi først hente inn informasjon om minimum fremtidig leieforpliktelse for operasjonelle leieavtaler fra noteopplysninger i årsrapportene til de norske børsnoterte selskapene vi har valgt å se på. Det er store forskjeller i utformingen av disse notene. Noen oppgir beløp i tekst, men de fleste bruker tabeller med tall. Noen har oppdelt fremtidige betalinger i "år 1", "år 2-5" og "etter år 5", som er kravet etter IAS 17 paragraf 31, andre oppgir beløpene i "år 1", "år 2-3", "år 3-5" og "etter år 5", andre igjen har de oppdelt etter år for hvert enkelt år, og med en sum for "etter 5 år", mens andre har spesifisert totale månedlige beløp. I tillegg har vi også sett noen som har opplyst om hver enkelt måned for hver enkel kontrakt. Variasjonen i måten selskap oppgir disse opplysningene, gjør at vi får forskjellig grad av nøyaktighet for det enkelte året. Vi prøver å benytte oss av så spesifikk informasjon som mulig for å kunne fastsette innbetalingen for hvert enkelt år.

Deretter har vi anvendt den konstruktive kapitaliseringsmodellen utviklet av Imhoff Jr et. al. (1991). Fülbier et al. (2008, s. 129) benytter seg også av modellen, og sier (fritt oversatt) at: *«Modellen er utviklet for å simulere effektene ved innregning av operasjonelle leieavtaler, hvor man estimerer leieforpliktelsen som oppstår ved operasjonell leieavtale ved å kalkulere nåverdien av minimum leiebetalinger. For å beregne balanseverdien av eiendelen som oppstår ved innregning av operasjonelle leieavtaler må en anta følgende for hver enkelt operasjonell leiekontrakt: 1. Ved inngåelsen av leieavtalen er balanseverdien av eiendelen lik verdien av leieforpliktelsen. 2. Ved utgangen av leieavtalen er utrangeringsverdien for eiendelen og verdien av leieforpliktelsen null. 3. Eiendelen blir lineært avskrevet. 4. Leieforpliktelsen og den*

påløpte renten beregnes ved bruk av effektiv-rente metoden og 5. Leiebetalinger er konstante over leieperioden.» I tillegg antas det at alle leiebetalinger gjøres på slutten av året.

Videre forklarer Fülbier et al. (2008, s. 129-130) (fritt oversatt) at: «Med hensyn til videre antagelser om diskonteringsrenten, total og gjenværende levetid, er verdien på eiendelen en funksjon av nåverdien av minimumleiebetalinger (MLB) ved inngåelsen av leieavtalen.

$$\text{Leieavtale eiendel} = \text{Nåverdi MLB ved total levetid} \times \frac{\text{Gjenværende levetid}}{\text{Total levetid}}$$

Siden den nåværende leieforpliktelsen er lik nåverdien av MLB over gjenværende levetid, er forholdet mellom enhver eiendel som oppstår som følge av operasjonell leieavtale og den tilhørende leieforpliktelsen med utspring fra samme leieavtale, til enhver tid i kontraktsperioden bestemt av følgende formel:

$$\frac{\text{Gjenværende levetid}}{\text{Total levetid}} \times \frac{\text{Nåverdi MLB ved total levetid}}{\text{Nåverdi MLB ved gjenværende levetid}}$$

Formelen er lik:

$$\frac{\text{Gjenværende levetid}}{\text{Total levetid}} \times \frac{(1 - (1 + \text{diskonteringsrente})^{-\text{Total levetid}})}{(1 - (1 + \text{diskonteringsrente})^{-\text{Gjenværende levetid}})}$$

Differansen mellom eiendelen og forpliktelsen i løpet av leieperioden fører til en nedgang i egenkapitalprosenten og en justering av utsatt skatt. Fordi leieforpliktelsen alltid overstiger eiendelen i løpet av leieavtalen, vil egenkapitalen alltid bli justert nedover.»

I henhold til modellen må en også ta enkelte forutsetninger knyttet til diskonteringsrente, levetid og skattesats. De forutsetningene vi har valgt for å beregne en eiendels- og en gjeldspost, mener vi gir oss et best mulig bilde av hvordan regnskapene til selskapene i vårt utvalg ville sett ut dersom IFRS 16 hadde vært implementert. Resultatet blir dermed en tilnærming til hvilke endringer vi vil se etter at den nye regnskapsstandarden er implementert. I dette kapittelet gjennomgår vi derfor kapitaliseringsmodellen og de forutsetningene den bygger på, samt hvilke konkrete forutsetninger vi har valgt å ta.

5.2 Rente

I henhold til IFRS 16 paragraf 26 (fritt oversatt) «skal leietaker verdsette gjeldsforpliktelsen ved å bruke den implisitte rentesatsen i leieavtalen, dersom denne lett kan fastsettes. Hvis denne er vanskelig å fastsette brukes leietakers marginale lånerente.» Den implisitte renten er diskonteringsrenten utleier har benyttet for å komme frem til nåverdien av leieavtalen, mens marginal rente er renten selskapet måtte betalt for å kjøpe en tilsvarende eiendel. Den implisitte rentesatsen i leieavtalene opplyses det meget sjeldent om i årsregnskapene vi har gjennomgått. Vi må derfor finne en fornuftig fremgangsmåte for å fastsette en marginal lånerente.

Her har vi valgt å ta utgangspunkt i samme metode som Durocher (2008), som estimerer renten basert på den velkjente kapitalverdimodellen (KVM) (Berk & Demarzo, 2013).

$$KVM = \text{risikofri rente} + \text{risikopremietillegg}$$

Durocher (2008) setter den risikofrie renten til gjennomsnittet av Bank of Canada sin laveste utlånsrente. Gjennomsnittet til utlånsrenten baseres på perioden som er tilsvarende den gjennomsnittlige utgåtte levetiden til selskapets leide eiendeler basert på hvert enkelt selskap. Det vil si at dersom utløpt levetid tilsvarende fem år hos det enkelte selskap, er det gjennomsnittlig utlånsrente for de fem siste årene som benyttes som risikofri rente i modellen. Argument for at dette utgangspunktet er fornuftig er at det tilsvarende markedsrenten på tidspunktet leieavtalene ble inngått.

Deretter fastsettes markedsrisikopremien. Denne baseres på kredittverdigheten (selskapets kapasitet til å møte sine forpliktelser) til det enkelte selskap som er hentet fra «Standard & Poor's Ratings Direct database». Dette virker fornuftig fordi det er rimelig å anta at denne risikoen vil reflekteres i leieavtalekontraktene mellom utleier og leietaker.

Standard & Poor har 21 ulike vurderingskategorier fra den beste (AAA) til den dårligste (D). Det tas utgangspunkt i at selskap i den beste kategorien vil få en risikopremie på 0 % mens den dårligste kategorien vil få en risikopremie på 4 %. Kategoriene i mellom vil dermed få en økning i tillegget på 0,2 % for hver kategori de går ned. Denne skalaen har tidligere blitt brukt i eksperimentell forskning hvor utleiende ble spurt om å velge fornuftig rentepåslag for en

lånesøknad (Anandarajan, Viger & Curatola, 2002; Lasalle & Anandarajan, 1997), og vi mener derfor at den er et fornuftig substitutt for den faktiske marginale renten.

Andre studier som har benyttet kapitaliseringsmodellen, har valgt å løse renteforutsetningen på forskjellige måter. Imhoff et al. (1991) har satt diskonteringsrenten til 10 % fordi de ønsker å være konservative på området, for å unngå å overvurdere gjeldsforpliktelsen. Flere andre studier benytter seg også av én fastsatt rente for alle selskapene (Beattie et al., 1998; Ely, 1995; Gritta, 1974; Gritta, Lippman & Chow, 1994). En slik fastsettelse av rente gir lite foretaksspesifikk og bransjespesifikk informasjon, siden intern lånerente og implisitt rente ikke vil være lik for alle selskap og bransjer. Derfor mener vi det blir for generelt til å være en veldig god tilnærming.

Fülbier et al. (2008) brukte pensjonsrenten eller annen oppgitt rente som de fant i noteopplysningene, og for selskapene hvor de ikke fant rente oppgitt brukte de medianen av de andre selskaperes rente. Det gjorde de for å få en foretaksspesifikk rente, og for å bedre kunne skille mellom de ulike selskapene og bransjene. Dette var en tidkrevende metode, men den er mer presis enn å bare fastsette én rente og bruke den for alle selskapene. En ulempe med denne forutsetningen er at pensjonsrente er risikofri rente, som består av realrente og inflasjon. Denne metoden tar følgelig ikke høyde for foretakets risiko.

Tabell 5: Rente på 10-årige statsobligasjoner

Statsobligasjoner - årsgjennomsnitt			
2015		2014	
År	10 år	År	10 år
2015	1,57 %	2014	2,52 %
2014	2,52 %	2013	2,58 %
2013	2,58 %	2012	2,10 %
2012	2,10 %	2011	3,12 %
2011	3,12 %	2010	3,52 %
2010	3,52 %	2009	4,00 %
2009	4,00 %	2008	4,47 %
2008	4,47 %	2007	4,78 %
2007	4,78 %	2006	4,07 %
2006	4,07 %	2005	3,74 %
3,27 % Gjennomsnitt		3,49 % Gjennomsnitt	

I vår studie har vi benyttet en lignende renteforutsetning som Durocher (2008). Vi mener dette er en god tilnærming til den implisitte lånerenten, siden det både tas høyde for den risikofrie

renten og et risikotillegg som er basert på foretaksspesifikk informasjon. Som vist i tabell 5, tar vi utgangspunkt i den risikofrie renten som blir definert ved gjennomsnittet av årsgjennomsnittsrenten for 10-årige statsobligasjoner for årene fra 2006 – 2015⁶, istedenfor å basere utlånsrenten på perioden tilsvarende den gjennomsnittlige utgatte levetiden til selskapets leide eiendeler basert på hvert enkelt selskap. Denne forenklingen gjøres av tidshensyn.

En tilnærming til markedsrisikopremien finner vi ved å benytte Proff Forvalt sin rangering av de aktuelle selskapene. Proff Forvalt velger å kategorisere selskapene fra A1 (beste rangering) til C3 (laveste rangering), med 3 intervaller per bokstav. Dette gir totalt 9 forskjellige kategorier. Når vi benytter en markedsrisikopremie på 0 % for beste rangering og 4 % for laveste rangering, tilsvarende forutsetningene i studier gjengitt over, gir dette et intervall på 0,5 % per nivå. For de selskapene som ikke har oppgitt kredittrating bruker vi gjennomsnittet av bransjen fordi vi forventer at selskap innenfor samme bransje har likere lånerente enn selskap som ikke er innenfor samme bransje.

Når vi benytter et gjennomsnitt for enkelte av selskapene, er vi klar over at vi risikerer målefeil i de beregnede størrelsene vi kommer frem til. Det er heller ikke sannsynlig at tilnærmingen vår stemmer helt overens med virkeligheten, og følgelig fører dette til mulighet for målefeil. I tillegg ser vi at det kan være en svakhet at vi bruker et tiårig årsgjennomsnitt på statsobligasjoner, siden vi ikke tar hensyn til den faktiske levetiden til leieavtalene, en svakhet som gir opphav til en systematisk målefeil. Det er sentralt at forutsetningen bare er en tilnærming til virkeligheten, og det vil derfor være mulighet for at forutsetningen vår kan føre til at vi får feil i resultatene. Vi vil derfor i tillegg til denne tilnærmingen, gjøre beregninger hvor vi bruker andre rentesatser, for å se hvor store variasjoner i nøkkeltall forutsetningen om rentesats kan utgjøre.

5.3 År 2-5

I regnskapene for 2015 er de fleste leieavtaleforpliktelsene delt opp i kategoriene «<1 år», «1-5 år» og «>5 år», som baserer seg på når forpliktelsen forfaller til betaling. Grunnen til at de deles inn i disse kategoriene er fordi dette er presentasjonen som spesifiseres i IAS 17 punkt 56. Det vil være hensiktsmessig å dele opp betalingene som forfaller i år 2-5, til hvert enkelt år,

⁶ <http://www.norges-bank.no/Statistikk/Rentestatistikk/Statsobligasjoner-Rente-Arsgjennomsnitt-av-daglige-noteringer/>

da det vil være nødvendig for å estimere nåverdien av gjeldsforpliktelsen som oppstår som følge av innregningen av alle leieavtaler.

Dette problemet løser Fülbier et al. (2008) ved å anta en geometrisk degresjonsmodell hvor leiebetalingene synker eller stiger ved hjelp av en konstant sats. Det utformes en «degresjonsfaktor» (dg) for hver av selskapene i undersøkelsen, hvor degresjonsfaktoren er konstant over fem perioder, det vil si fra år 1 til år 5, hvor minimum leiebetalinger « $MLB_1 + 1 = MLB_1 \times dg$ » det vil si at MLB_1 bestemmer de ukjente verdiene MLB_2 , MLB_3 , MLB_4 og MLB_5 . Dessuten vil summen av MLB_2 , MLB_3 , MLB_4 og MLB_5 være lik den oppgitte verdien av MLB_{2-5} , som en finner i notene. Formelen blir dermed som følger: (Fülbier et al., 2008)

$$MLB_{2-5} = \sum_{t=1}^4 MLB_1 \times dg^t$$

Når vi benytter oss av formelen løser vi den for « dg ». Ved anvendelse av denne formelen får noen av selskapene stigende MLB mellom år 1 og år 5. Det kan være flere årsaker til dette. Blant annet kan det være at de har inngått kontrakter hvor minimum leiebetalingene skal stige over tid, eksempelvis dersom leien er avhengig av en eller annen indeks eller annen type sats som vil stige. En annen grunn kan være at de har inngått avtaler for fremtidige år, som ikke trer i kraft før for eksempel år 3. De begynner dermed ikke å betale på noe før det. Normalen er likevel at dg er 1 eller mindre, og at minimum leiebetalinger dermed er fallende mellom år 1 og år 5. Noe som kan forklares med at leieavtaler har en gitt levetid, og det er derfor flere og flere som går ut desto flere år det går, og dermed eventuelt må fornyes. Selskap kan dermed for eksempel ha mange avtaler som går ut i år 3, og dermed vil det være mindre leiebetalinger de er forpliktet til å betale i fremtiden.

Formelen gjør at vi risikerer målefeil, fordi det sjelden vil være slik at minimum leiebetaling vil falle med en fastsatt faktor for hvert år. Dette skyldes at man inngår kontrakter med forskjellig varighet, som dermed vil forfalle på ulike tidspunkt. En annen svakhet med modellen som fører til målefeil, er at vi forutsetter at alle betalinger skjer på slutten av året. Dette er lite sannsynlig, men en nødvendig forenkling, da vi sjelden har noen informasjon om når på året leiebetalingen forfaller.

5.4 Levetid

Videre er det nødvendig å finne total levetid og gjennomsnittlig utløpt levetid for de operasjonelle leieavtalene. Disse størrelsene finner vi verken informasjon om i regnskap eller noter, og det vil derfor være nødvendig å ta forutsetninger og gjøre beregninger også for å estimere disse. Imhoff Jr et al. (1991) og Durocher (2008) beregner den gjenværende levetiden til de leide eiendelene på følgende måte:

$$\text{Gjennomsnittlig gjenværende levetid for den leide eiendelen} = \frac{\text{totale leiebetalinger etter år 5}}{\text{leiebetaling år 5}}$$

Resultatet ble avrundet til det nærmeste hele tallet. Imhoff Jr et al. (1991) benyttet et gjennomsnitt for alle selskapene, mens Durocher (2008) brukte formelen for hvert enkelt selskap. For å kunne benytte foretaksspesifikk informasjon antas det at et selskaps sine totale eiendeler inkludert eide og leide eiendeler gjennomsnittlig har blitt brukt i samme forhold (Durocher, 2008).

Siden lineære avskrivninger er den mest brukte avskrivingsmodellen blant kanadiske selskap (Durocher, 2008) ble det også antatt at balanseførte eiendeler hovedsakelig er avskrevet basert på lineære avskrivninger. Deretter benyttes følgende formel for å finne hvor mye av eiendelene som allerede var avskrevet basert på totale eiendeler i balansen:

$$\text{Andel avskrevne eiendeler} = \frac{\text{total akkumulert avskrivning}}{\text{total kostpris for avskrivbare eiendeler}}$$

Deretter brukte de følgende formel for å finne gjenværende levetid:

$$\text{Gjenværende levetid \%} = 100\% - \text{utgått levetid \%}$$

Til slutt brukte de denne formelen for å finne gjennomsnittlig total levetid:

$$\text{Gjennomsnittlig total levetid} = \frac{\text{gjennomsnittlig gjenværende levetid (i antall år)}}{\text{gjenværende levetid \%}}$$

Basert på disse formlene fastsatte de gjennomsnittlig total levetid, gjennomsnittlig utløpt levetid og gjenværende levetid for hvert selskap. De antok at gjennomsnittlig total levetid for leide eiendeler var den samme på slutten av året i 2002 og i 2003 (Durocher, 2008).

Fülbier et al. (2008) benytter seg av en litt annen metode for å fastsette total og utløpt levetid. Først benytter de samme formel som Imhoff Jr et al. (1991) og Durocher (2008) for å finne gjennomsnittlig gjenværende levetid for den leide eiendelen. Deretter bruker de en litt enklere metode for å finne total levetid og utløpt levetid. I stedet for å benytte andel avskrevne eiendeler som et forholdstall, antar de at forholdet mellom gjenværende og total levetid for leieavtalene er 50 %. Dette gjør de fordi flere tidligere studier har vist at en variasjon på +10 % eller -10 % ikke påvirker effekten av innregningen signifikant .

I denne oppgaven vil vi løse problematikken rundt levetid på samme måte som Fülbier et al. (2008). Vi bruker dermed deres forutsetning om at forholdet mellom gjenværende og total levetid er 50 %, siden tidligere studier har vist at en variasjon på +/- 10 % ikke påvirker kapitaliseringseffektene signifikant. For selskap som ikke har leieavtaler etter år 5, setter vi gjenværende levetid til 5 år. Igjen erkjenner vi at vi risikerer målefeil i resultatene våre når vi gjør en slik generell forutsetning knyttet til levetid. Vi vil, for å bygge opp om robustheten til studien, også se hvilke endringer vi får dersom vi justerer forutsetningen om levetid i begge retninger, og ved å sette gjenværende levetid for selskap som ikke har leiekontrakter etter år 5, til 3 år istedenfor 5 år. I tillegg vil vi også sammenligne denne metoden i forhold til en annen metode som blant annet benyttes av Imhoff Jr et al. (1991) og Durocher (2008).

5.5 Betalingene etter år 5 og beregning av gjeldsforpliktelse

For å kunne fastsette gjeldsforpliktelsen knyttet til de operasjonelle leieavtalene, må vi beregne nåverdien for årene etter år 5. Her bruker Durocher (2008) og Imhoff Jr et al. (1991) følgende formler:

$$\text{Estimert periode etter år 5} = \frac{\text{Total leiebetaling etter år 5}}{\text{Leiebetaling år 5}}$$

$$\text{Leiebetaling hvert år} = \frac{\text{Total leiebetaling etter år 5}}{\text{Estimert periode etter år 5}}$$

Det forutsettes her at leiebetalingene ble gjort på slutten av året og at betalingene etter år 5 vil bli betalt med likt beløp over levetiden. Total betaling etter år 5 blir delt på det estimerte gjenværende antall år etter år 5, avrundet til nærmeste hele år (Durocher, 2008). Deretter brukes disse betalingene og den fastsatte renten for hvert enkelt selskap til å beregne nåverdien av betalingene på slutten av 2015.

I vår studie velger vi å benytte oss av Fülbier et al.'s (2008) metode for fastsettelse av gjeldsforpliktelsen. De har prøvd å løse denne på en litt annen måte enn andre studier. Minimumsleiebetalingene deles opp i fem «kontraktsbøtter», basert på forskjellig gjenværende levetid. Bøttene identifiseres ved å bruke formelen $MLB - MLB_{-1}$, men det antas at den femte bøtten har årlige betalinger som er lik betalingen i år fem (MLB_5), og har en gjenværende levetid på over fem år. Den gjenværende levetiden beregnes her likt som for tidligere studier som Imhoff Jr et al. (1991) og Durocher (2008). Det vil si at en dividerer summen av betalinger etter år fem med minimumsleiebetaling i år fem. Deretter antar de at når en bruker forskjellen mellom de utestående minimumsleiebetalingene i to år på rad, vil minimumsleiebetalingen av leiekontrakten slutte i det første av de to gjenværende levetidene. Denne antakelsen er konsistent med den generelle antakelsen om konstant leiebetaling, som er nødvendig for å kunne benytte seg av kapitaliseringsmodellen. Etter at de hadde fastsatt «bøttene», multipliserte de hver enkelt «bøtte» med nåverdifaktoren. For den siste «bøtten», ble n satt til gjenværende levetid.

Formelen for nåverdifaktoren er som følger:

$$\text{Nåverdifaktor} = \frac{(1 + r)^n - 1}{r * (1 + r)^n}$$

Her er n = antall år, og r = rentesatsen.

Etter at de hadde multiplisert hver enkelt «bøtte» med sin respektive nåverdifaktor, summerte de alle «bøttene», hvor summen av disse tilsvarte den estimerte nåverdien av gjeldsforpliktelsen knyttet til leieavtalene (Fülbier et al., 2008).

5.6 Beregning av eiendel

Durocher (2008) beregner bruksrettseiendelen ved først å beregne nåverdien ved inngåelsen av avtalen, basert på total levetid. Da de hadde beregnet nåverdien av minimumleieforpliktelser kunne Durocher (2008) finne forholdstallet mellom uamortiserte eiendeler og leieforpliktelsen (gjelden) beregnet for hvert selskap, med utgangspunkt i den enkeltes bedrifts markedsrente, individuell gjennomsnittlig brukt levetid av leide eiendeler og individuell gjennomsnittlig total levetid for leide eiendeler. Dette ble gjort ved at de antok at gjelden og eiendelen var lik 100% av nåverdien av MLB ved inngåelse av leiekontrakten. Nåverdien ved inngåelse av avtalen kan beregnes med utgangspunkt i total levetid, og deretter benyttet de seg av lineære avskrivninger for å finne den avskrevne verdien av eiendelen per dags dato.

Fülbier et al. (2008) og Josefsson og Xiao (2016) brukte derimot formelen modellen bygger på anvendt for hve enkelt «bøtte», for å finne ut av forholdstallet mellom eiendel og gjeld.

$$\text{Forholdstall} = \frac{\text{Levetid for bøtten}}{\text{Total levetid}} * \frac{1 - (1 + r)^{-\text{Total levetid}}}{1 - (1 + r)^{-\text{Levetid for bøtten}}}$$

Her er «levetid for bøtten» 1 år for «bøtte» 1, 2 år for «bøtte» 2, 3 år for «bøtte» 3, 4 år for «bøtte» 4 og gjenværende levetid for «bøtte» 5, « r » er diskonteringsrenten og «total levetid» er gjenværende levetid multiplisert med 2. Summen av alle «bøttene» etter de har blitt multiplisert med sine respektive forholdstall er lik bruksrettseiendelen. Formelen tilsvare Imhoff Jr et al. (1991) sin, men blir her anvendt for hver enkelt «bøtte». Vi benytter oss her av Fülbier et al.s (2008) metode.

5.7 Skatt

Både Durocher (2008) og Imhoff et al. (1991) regnet ut forskjellen mellom de uamortiserte eiendelene netto fremtidig inntektsskatt og nåverdien av minimumleiebetalingene. Denne differansen trakk de fra aksjonærenes egenkapital på slutten av 2002 og 2003. Endringen i justeringen av aksjekapitalen på slutten av 2002 og 2003 tilsvarer påvirkningen på årsresultatet for 2003.

Inntektsskattesatsen fant Durocher (2008) i fotnotene i årsregnskapet. Dette førte til at man fikk en faktisk skattesats som var forskjellig fra den opprinnelige skattesatsen, siden permanente forskjeller, endringer i skattesats og utsatt skatt ble tatt hensyn til. Effekten på fremtidige skatter ble enten:

- (a) trukket fra utsatt skatt, dersom sistnevnte beløpet er større enn den første;
- (b) først brukt for å eliminere utsatt skatt, dersom sistnevnte er lavere enn den beregnede effekten på fremtidige skatter, og føre det resterende beløpet som en utsatt skattefordel; eller
- (c) lagt til utsatt skattefordel dersom ingen utsatt skatt er å finne i selskapets balanse.

Annen tidligere forskning ser bort fra effekten på fremtidige skatter, eller er uklar angående hvordan de vurderte fremtidige skattefordeler/-forpliktelser før de tok hensyn til effekten av å balanseføre operasjonelle leieavtaler på fremtidig skatt. Metoden foreslått her gir en mer nøyaktig beregning av effekten på totale eiendeler og total gjeld, inkludert fremtidig skattefordel og skatteforpliktelse (Durocher, 2008).

Siden vi fant få opplysninger i andre tidligere studier enn Durochers (2008) om hvordan problemstillingen knyttet til utsatt skatt/utsatt skattefordel ble løst, har vi benyttet oss av denne behandlingen i vår studie. Ofte ser andre studier på effekten på utsatt skatt, uten å spesifisere om dette påvirker eiendels- eller gjeldssiden. Vi har derfor valgt å benytte oss av denne metoden, for å få det vi mener er en mer korrekt balanse. Vi har hentet ut informasjon om utsatt skatt og utsatt skattefordel, og latt effekten på utsatt skatt påvirke den siden av balansen som er naturlig, på samme måte som Durocher (2008).

Fülbier et al. (2008) bruker gjennomsnittlig effektiv skattesats for de siste 10 årene, som de finner ved å beregne medianen av forholdet mellom inntektsskatt dividert med inntekt før skatt. Vi løser problemet med skattesats på samme måte, ved at vi bruker median skattesats for de 10

siste år som vi finner i et uttrekk av regnskapsinformasjon fra Proff Forvalt. For selskap hvor det ikke er tilstrekkelig tilgjengelig informasjon fra Proff Forvalt, enten fordi selskap mangler i uttrekket, eller fordi det kun er data for noen få år, benytter vi et gjennomsnitt av 10-årsmedianene funnet for selskap i samme bransje. En ulempe med denne metoden er at vi bruker et historisk perspektiv, det vil si at skattesatsen i tidligere år ikke nødvendigvis er den korrekte for den nåværende perioden. Skattesatsen blir dessuten forvrengt på grunn av forskjellige fradrag, fremførbare underskudd, tap og skattecreditter som også blir inkludert i uttrekket vårt (Fülbier et al., 2008).

5.8 Resultateffekt

Resultateffekten beregner vi på lik måte som Fülbier et al. (2008), siden det er deres versjon av kapitaliseringsmodellen vi hovedsakelig tar utgangspunkt i. Det innebærer at driftsresultatet blir redusert med leiebetalinger som tilhører leieavtaler som varer lengre enn 12 måneder. For å beregne størrelsen av denne leiebetalingen beregnes et gjennomsnitt fra MLB1 fra år 2015 og år 2014. Justeringen av avskrivninger gjøres ved at vi beregner gjennomsnittsverdien av år 2015 og år 2014 for hver «bøtte». Videre divideres hver «bøtte» med sin gjenværende levetid. Summen av disse to blir årets avskrivning. Rentekostnaden justeres ved å multiplisere gjennomsnittlig gjeldsforpliktelse for år 2015 og år 2014 med selskapets diskonteringsrente. Det nye resultatet før skatt blir deretter multiplisert med skattesatsen for å finne skattekostnaden, som igjen påvirker årsresultatet.

Kort oppsummert har vi valgt å ta utgangspunkt i Fülbier et al. (2008) sin versjon av den konstruktive kapitaliseringsmodellen fordi dette er en modell som blant annet har blitt benyttet i flere andre nyere masteroppgaver (Bolin & Akdemir, 2016; Josefsson & Xiao, 2016). Vi har valgt å benytte Durocher (2008) sine forutsetninger ved fastsettelse av diskonteringsrente og behandling av utsatt skatt, da vi mener renteforutsetningen er mer i samsvar med ny standard, og utsatt skatt er mer presis.

6 Resultater

I dette kapitlet vil vi analysere effektene vi har funnet når vi har benyttet den konstruktive kapitaliseringsmodellen for å estimere forpliktelser og eiendeler knyttet til operasjonelle leieavtaler. I delkapittel 5.1 til 5.3 ser vi på endringer i balansestørrelser og nøkkeltall og gjør tilsvarende analyser som Fülbier et al. (2008). I delkapittel 5.4 endrer vi på enkelte av forutsetningene i modellen vår for å se hvordan de ulike forutsetninger påvirker resultatene våre. Tidligere studier, som for eksempel Imhoff Jr et al. (1991) har også utført lignende analyser, da med fokus på levetid.

6.1 Endringer i finansielle størrelser

Det første vi ønsker å se på, er hvilke endringer vi ser i balanse- og resultatstørrelser. Siden kapitaliseringsmodellen vi gjennomgikk i kapittel 4 innebærer at vi kalkulerer og legger til både en gjeldsforpliktelse og en eiendel, forventer vi bare å se positive endringer i gjeld og eiendeler. Dette stemmer med funnene oppsummert i tabell 6 under, og er et resultat av at vi har lagt til gjeld og eiendeler. Vi ser også at gjelden vil øke mer enn eiendeler, både når vi ser på gjennomsnitt og medianverdiene. Dette skyldes forutsetningen tatt i kapitaliseringsmodellen, hvor vi forutsetter at avskrivning av eiendel skjer raskere enn nedbetaling av gjeld i begynnelsen av leieperioden, og at vi er halvveis i levetiden til eiendelen. Videre forklaring av fenomenet finnes i kapittel 2.8.

Tabell 6 viser fordelingen av påvirkningen på balanse og resultatstørrelser. Ved beregning av endringen i driftsresultat møtte vi på et problem ved bruk av formelen for relativ endring:

$$\text{Relativ endring} = \frac{\text{Periode 2} - \text{periode 1}}{\text{periode 1}} \times 100\%$$

Utfordringen her er at selv om endringen mellom periode 2 og periode 1, det vil si endringen mellom driftsresultat etter kapitalisering og driftsresultat før kapitalisering, som er den absolutte endringen, er positiv, så vil vi ved et driftsresultat som var negativt i utgangspunktet, ende opp med en negativ prosentendring. Dette blir misvisende, siden påvirkningen på

driftsresultatet faktisk er utelukkende positiv. Vi bruker derfor absoluttverdien av endringen for å få frem at det er en positiv endring i alle tilfeller.

Det samme problemet støter vi på ved endringen i årsresultat. Forskjellen her er at noen selskap får en negativ endring, det vil si en forverring av årsresultat som følge av innregningen av gjeld og eiendel knyttet til leieavtalene. Vi viser dermed positiv endring av årsresultat ved positivt fortegn i endringsprosenten, og negativ endring av årsresultat ved negativt fortegn i endringsprosenten.

Tabell 6: Endring i finansielle størrelser etter innregning

Beløp i NOK million	Nye forpliktelser som følge av innregning			Nye eiendeler som følge av innregning		
	Totale forpliktelser før innregning	Endringer	Endringer	Totale eiendeler før innregning	Endringer	Endringer
Minimum	0,7	11,8	0,01 %	0,6	36,8	0,01 %
1. Kvartil	21,0	547,0	1,79 %	18,2	1 156,4	0,82 %
Median	142,3	2 887,8	9,23 %	110,8	5 887,4	2,97 %
3. Kvartil	851,8	12 915,3	23,00 %	681,7	21 879,3	9,71 %
Maksimum	79 417,2	2 408 451,0	305,98 %	64 309,5	2 598 530,0	146,75 %
Gjennomsnitt	2 091,7	38 036,6	20,85 %	1 693,4	49 626,5	9,30 %
Std. Dev.	8 819,3	232 116,3	37,91 %	7 134,6	259 171,8	19,70 %

	Driftsresultat før innregning			Driftsresultat etter innregning			Årsresultat før innregning			Årsresultat etter innregning		
			Endringer			Endringer			Endringer			Endringer
Minimum	-	3 475,0	-	3 301,2	0,02 %	-	37 334,0	-	36 250,9	-96,06 %		
1. Kvartil	-	62,2	-	60,0	0,97 %	-	200,0	-	177,5	0,12 %		
Median		86,2		100,1	3,51 %		16,8		13,3	0,94 %		
3. Kvartil		712,8		823,3	11,99 %		383,3		381,0	2,92 %		
Maksimum		34 083,0		34 157,4	331,27 %		24 762,0		24 717,7	965,17 %		
Gjennomsnitt		1 171,7		1 341,1	19,66 %	-	42,0		1,4	14,19 %		
Std. Dev.		4 467,1		4 941,4	51,98 %		4 538,7		4 498,8	92,67 %		

For å tolke resultatene i tabell 6 kan vi begynne med å se på median leieforpliktelse som må innregnes etter ny standard. Denne størrelsen er på 142,3 MNOK, og ser vi på denne størrelsen opp mot tredje kvartil størrelsen på 851,8 MNOK, som er nesten seks ganger mer enn medianen, er det 25 % av selskapene som må innregne en forpliktelse på 851,8 MNOK eller mer. Dersom en sammenligner dette tallet med gjennomsnittet, fremgår det dessuten at det må være noen selskap som trekker økt leieforpliktelse veldig opp, siden gjennomsnittet er mer enn dobbelt så stor som størrelsen på tredje kvartil. Prosentmessig ser vi at det gjennomsnittlig vil være en økning i totale forpliktelser på 20,85 %, noe som er lavere enn tredje kvartils 23,00 % men mye

nærmere denne enn medianen på 9,23 %. Dette støtter også opp om antagelsen om at noen selskaper blir mye mer påvirket enn andre.

Sammenligner vi nye forpliktelser med nye eiendeler, ser vi som tidligere forklart at påvirkningen er mindre på eiendelssiden. Det er likevel slik at den forholdsmessige påvirkningen er lik som under forpliktelser. Vi ser blant annet at tredje kvartil på nye eiendeler som følge av innregning er cirka seks ganger større enn medianen, at gjennomsnittet for de nye eiendelene er høyere enn tredje kvartil, og at den prosentvise gjennomsnittlige endringen er lavere enn tredjekvartil, men mye nærmere denne enn medianen.

For å kunne si noe om størrelsen på endringene vi har funnet, kan vi sammenligne med hva revisor bruker som vesentlighetsgrense ved revisjonen av et selskap. Vesentlighetsgrensen settes til størrelsen på en feil i regnskapet som man forventer at hadde endret regnskapsbrukernes atferd dersom de ble kjent med feilen (Den Norske Revisorforening, 2010). For eiendeler benytter revisor ofte 0,25 % - 2 % av sum eiendeler som vesentlighetsgrense (Eilifsen & Messier Jr, 2014). Vi ser i tabell 6 at halvparten av selskapene har en endring i balansesum på 2,97 % eller mer. Det betyr at eiendelsposten vi kalkulerer ved hjelp av kapitaliseringsmodellen, er så stor at regnskapet ville kunne blitt ansett som vesentlig feil dersom det hadde vært en normal eiendel som selskapet hadde utelatt å balanseføre.

Som tidligere forklart i teoridelen forventer vi at påvirkningen på driftsresultatet vil være positiv, siden vi nå tar bort rentekostnaden i leieavtalen fra driftsresultatet. Dette stemmer med resultatene våre; vi ser at minimum endring på driftsresultatet er positiv. Median økning i driftsresultatet er på 3,51 % og tredje kvartil er på 11,99 %. Også her ser vi at noen selskaper vil påvirkes mye. Gjennomsnittlig endring er på hele 19,66 %, hvilket er over det dobbelte av tredje kvartils endring. Vi ser at for 25 % av selskapene vil endringen være på under 1 %, og for 50 % av selskapene vil endringen være under 3,51 %.

For årsresultatet ser vi en mye mindre endring enn for de andre tallstørrelsene. Hele 75 % av selskapene får en endring på mindre enn 2,97 %. Vi ser likevel at noen selskaper vil få en stor endring, siden gjennomsnittlig endring er på 14,19 %.

6.2 Endring i finansielle nøkkeltall

På grunn av påvirkningen vi så i forrige delkapittel, vil også nøkkeltallene bli påvirket. Vi velger derfor å se nærmere på relative og absolutte endringer i utvalgte nøkkeltall, som oppsummert i tabell 7 under.

Tabell 7: Endring i finansielle nøkkeltall

	EK-andel		Gjeldsgrad		Likviditetsgrad 1		EPS	
	absolutt	relativ	absolutt	relativ	absolutt	relativ	absolutt	relativ
Minimum	-34,58 %	-115,09 %	81,39	-841,80 %	-5,00	-81,22 %	-6,61	-96,06 %
1. Kvartil	-5,12 %	-12,23 %	0,02	2,46 %	-0,18	-11,88 %	0,00	-0,51 %
Median	-1,94 %	-3,91 %	0,10	11,62 %	-0,06	-4,51 %	0,01	0,04 %
3. Kvartil	-0,45 %	-1,29 %	0,35	25,22 %	-0,01	-1,35 %	0,09	1,96 %
Maksimum	25,27 %	5,11 %	45,88	1545,91 %	0,00	0,00 %	4,21	965,17 %
Gjennomsnitt	-3,66 %	-10,47 %	0,11	32,20 %	-0,20	-8,83 %	0,10	9,96 %
Std. Dev.	6,07 %	17,90 %	8,86	175,38 %	0,51	12,72 %	0,82	93,22 %
	ROE		ROA		ROCE			
	absolutt	relativ	absolutt	relativ	absolutt	relativ		
Minimum	-76,36 %	-121,35 %	-5,18 %	-97,76 %	-2629,16 %	-373,80 %		
1. Kvartil	-0,04 %	0,05 %	-0,07 %	-8,78 %	0,00 %	-4,88 %		
Median	0,09 %	1,47 %	0,02 %	-2,01 %	0,15 %	-0,33 %		
3. Kvartil	0,60 %	4,38 %	0,32 %	-0,12 %	0,79 %	2,33 %		
Maksimum	224,41 %	1714,18 %	9,11 %	265,54 %	105,85 %	241,71 %		
Gjennomsnitt	3,12 %	25,25 %	0,22 %	-2,09 %	-21,63 %	-1,17 %		
Std. Dev.	24,87 %	172,69 %	1,86 %	34,29 %	246,59 %	50,15 %		

Vi ser at endringen av regnskapsstandard, ved bruk av de forutsetningene vi har tatt, fører til størst endring på nøkkeltall knyttet til balansen. Den relative endringen i median egenkapitalandel og gjeldsgrad er på henholdsvis - 3,91 % og 11,62 %, med absolutte endringer på - 1,94 % og 0,10. Endringen av balansestruktur blir spesielt stor for de 25 % av selskapene som får størst påvirkning. Vi ser en relativ endring på -12,23 % for egenkapitalandel sin første kvartil og 25,22 % for gjeldsgrad fra sin tredje kvartil, og absoluttendringer på henholdsvis -5,12 % og 0,35. På grunn av en slik endring i disse balansetallene, kan det være at i alle fall 25 %, og mest sannsynlig nærmere halvparten av selskapene i utvalget bør ta en samtale med banken om lånebetingelsene sine, dersom deres låneavtaler stiller krav til et slikt nøkkeltall.

Likviditeten, representert av likviditetsgrad 1, påvirkes også i stor grad. Denne blir gjennomsnittlig mye dårligere, med en relativ endring på -8,83 % og en absolutt endring på -0,20. Dette kan skyldes en eller flere uteliggerobservasjoner, det vil si en eller flere ekstrem(e)

observasjon(er) som drar gjennomsnittet veldig ned. Til og med 1. kvartil blir mindre negativt påvirket i absoluttverdi enn gjennomsnittet. Det er likevel slik at også for halvparten av selskapene vil endringen være stor, med en relativ endring på -4,51 % og en absolutt endring på -0,06. En slik negativ påvirkning vil kunne ha innvirkning på en investors vurdering av selskapets evne til å betale forpliktelser etter hvert som de forfaller, og kan også ha innvirkning på konkursratingen til selskapet. Dette vil derimot ikke ha så stor innvirkning dersom regnskapsbrukerne allerede tar hensyn til informasjonen om minimumleiebetalinger som oppgis i noteopplysningene.

For nøkkeltall knyttet til fortjeneste, ROA, ROE, ROCE og EPS, er påvirkningen mindre. Vi ser at den relative endringen i medianen på det laveste for disse er -0,33 % (ROCE) og den høyeste er på 1,47 % (ROE). I tillegg ser vi at påvirkningen på ROA, ROE og ROCE for noen selskaper påvirkes positivt, mens for andre påvirkes de negativt. Dette kan skyldes at både teller og nevner i nøkkeltallene påvirkes ved endring til ny regnskapsstandard.

Videre ser vi at EPS, som også er en multippel som ofte brukes for å verdsette et selskap, blir relativt lite påvirket med en relativ median på 0,04 %. Gjennomsnittlig relativ endring er derimot på hele 9,96 %. Dette indikerer at det er ett, eller noen få selskap som har fått en relativt stor endring i EPS, da dette tallet er mye høyere enn den relative endringens tredje kvartil på 1,96 %.

De påvirkningene vi har sett på nøkkeltallene til selskapene i vårt utvalg er i stor grad i tråd med lignende funn gjort i internasjonale undersøkelser. Spesielt gjeldsgrad og nøkkeltallene som beregnes ut fra resultatet viser resultat som tilsvarende annen forskning vi har gjennomgått (Bolin & Akdemir, 2016; Fülbier et al., 2008).

6.3 Median og gjennomsnittlige endringer i nøkkeltall

Tabell 8 viser median endringer i finansielle nøkkeltall før og etter innregning, samt absolutte og relative endringer. Vi ser ganske høy prosentvis relativ endring for flere av nøkkeltallene, inkludert gjeldsgrad og EPS.

Vi kalkulerer også Spearman rang korrelasjonskoeffisienter, som sier noe om rangeringen til selskapene i forhold til hverandre før og etter innregningen. For samtlige nøkkeltall ligger denne verdien nær 1. Dette tyder på at innregningen av leieavtalene ikke vil føre til store endringer i

rangeringen av selskapene i utvalget. Det vil si at rangeringen av selskapenes nøkkeltall vil ha høy korrelasjon med rangeringen før innregning. Resultatet er i samsvar med funnene til Fülbier et. al (2008), og hevdes å underbygge argumentet om at innregningen vil ha en nesten ikke-eksisterende effekt på verdsettelsen av selskap.

Tabell 8: Median-endringer i nøkkeltall

	Før endring	Etter endring	Endring	Relativ endring	Spearman	
	A	B	B-A	(B-A)/A		
Egenkap.andel	41,00 %	37,72 %	-3,28 %	-8,00 %	***	0,969
Gjeldsgrad	1,37	1,58	0,21	15,33 %	***	0,921
Likviditetsgr.1	1,30	1,17	-0,13	-10,00 %	***	0,951
EPS	0,20	0,23	0,03	15,00 %	***	0,992
ROE	5,05 %	5,93 %	0,09 %	1,47 %	***	0,986
ROA	0,89 %	0,91 %	0,02 %	-2,01 %	***	0,998
ROCE	4,88 %	5,05 %	0,17 %	3,37 %	***	0,944

Tosidet Wilcoxon test; ***, ** og * indikerer signifikansnivå på henholdsvis 1 %, 5 % og 10 % nivå.

Selv om vi ser at nøkkeltallene til selskapene i forhold til hverandre ikke endres vesentlig, noe som indikerer at den relative vurderingen av selskapene ikke endres vesentlig, og som er interessant for blant annet finansanalytikerne når de skal sammenligne selskaper, må vi også vurdere de relative endringene i nøkkeltallene. Dette gjør vi ved å utføre en Wilcoxon-test og en paret t-test.

Som vi ser i tabell 8, viser Wilcoxon-testen at relativ endring i medianen er signifikant forskjellig fra null for alle nøkkeltall på 1 % nivå. Med andre ord er det en signifikant endring for alle nøkkeltallene på 1 % nivå, ved vurdering av endring i median i henhold til denne testen.

Videre har vi benyttet en paret t-test for å se om vi finner statistisk signifikante endringer i gjennomsnittet til nøkkeltallene. Vår nullhypotese er at vi *ikke* vil finne endringer i nøkkeltall før og etter innregning, og alternativhypotesen er at vi *vil* finne endringer i nøkkeltallene. T-testen viser at gjennomsnittlig egenkapitalandel og likviditetsgrad 1 blir signifikant forskjellig fra null på 1 %-nivået. For disse to nøkkeltallene kan vi dermed forkaste nullhypotesen, og

beholde alternativhypotesen. Dette indikerer at disse nøkkeltallene gjennomsnittlig endrer seg signifikant ved innregning av eiendel og gjeld knyttet til leieavtaler. Det vil si at ny leieavtalestandard gjennomsnittlig kan endre disse nøkkeltallene til selskapene signifikant. Dette kan få betydning for selskapene ved at eventuelle lånebetingelsene ikke lenger oppfylles når egenkapitalandelen endres signifikant.

Tabell 9: Gjennomsnittlige endringer

	<i>Antall</i>	Gjennomsnitt før	Gjennomsnitt etter	Forskjell i gjennomsnitt	<i>t-test</i> signifikans
EK-andel	113	42,90 %	39,24 %	-3,66 %	0,000
Gjeldsgrad	113	1,64	1,74	0,11	0,899
Likviditetsgrad 1	113	1,93	1,73	-0,20	0,000
EPS	113	2,23	2,33	0,10	0,191
ROE	113	-6,69 %	-3,57 %	3,12 %	0,183
ROA	113	-2,47 %	-2,25 %	0,22 %	0,210
ROCE	113	4,88 %	-16,76 %	-21,63 %	0,351

T-test er utført med et signifikansnivå på 0,01.

Det kan være verdt å nevne at gjennomsnittlig ROCE etter innregning påvirkes veldig negativt i denne testen. Dette skyldes at ett enkelt selskap i vårt utvalg får en veldig stor prosentvis endring i dette nøkkeltallet. Dersom dette ene selskapet ikke tas med, vil gjennomsnittlig ROCE før innregning gå fra 4,88 % til -1,3 %, og etter innregning endres nøkkeltallet fra -16,76 % til å bli positiv med 0,14 %. Det vil si at ROCE gjennomsnittlig vil forbedres etter innregning dersom vi tar ut uteliggerobservasjonen.

6.4 Endring i finansielle nøkkeltall ved andre forutsetninger

Vi har også undersøkt hvordan nøkkeltallene vil bli påvirket ved noen andre forutsetninger for fastsettelse av levetid, diskonteringsrente og skatt, ved anvendelse av kapitaliseringsmodellen. For å avgjøre påvirkningen vil vi kun se på differansen av endringen i median og gjennomsnitt på absolutt og relativ verdi på de respektive nøkkeltallene. Det vil si at vi her beregner absolutt og relativ endring ved ulike forutsetninger, og reduserer endringen med den absolutte og

relative endringen som fremkommer ved den opprinnelige modellen. Ved å gjøre dette finner vi differansen i endring fra de opprinnelige forutsetningene til de alternative forutsetningene. På denne måten kan vi estimere i hvilken retning de ulike forutsetningene ville ha påvirket nøkkeltallene. Vi ser bort fra likviditetsgrad 1 her, siden dette nøkkeltallet påvirkes av kapitaliseringsmodellen, men er uavhengig av de forutsetningene vi endrer her.

Endring i levetidsestimat

Først ser vi på fire ulike levetidsestimat. I vår oppgave forutsatte vi opprinnelig at den gjenværende levetiden er 50 %, det vil si at leieavtalene er halvveis i avtaletiden. Under ser vi først på hvordan nøkkeltallene ville ha sett ut dersom vi antar at gjenværende levetid hadde vært 10 % kortere eller lengre enn dette. Deretter ser vi på 50 % levetid som i opprinnelig modell, men vi setter levetiden til avtalene for de selskap som ikke har leieavtaler over 5 år til å ha en gjenværende levetid på 3 år istedenfor 5 år slik vi har gjort i den opprinnelige modellen. Til slutt ser vi på endringer dersom vi hadde benyttet samme levetidsestimat som blant annet Imhoff Jr et al. (1991).

Tabell 10: Endringer dersom forutsetningen er gjenværende levetid på 40 %

	EK-andel		Gjeldsgrad		EPS	
	absolutt	relativ	absolutt	relativ	absolutt	relativ
Median	-0,13 %	-0,13 %	0,0017	0,05 %	0,0101	0,11 %
Gjennomsnitt	-0,30 %	-1,06 %	-0,3027	-19,05 %	0,0901	5,59 %
	ROE		ROA		ROCE	
	absolutt	relativ	absolutt	relativ	absolutt	relativ
Median	0,05 %	0,08 %	0,02 %	0,83 %	0,00 %	0,07 %
Gjennomsnitt	2,12 %	10,03 %	0,08 %	2,89 %	-1,26 %	0,38 %

Egenkapitalandelen endrer seg negativt både etter vår opprinnelige forutsetning, og etter denne forutsetningen. Endringen etter denne forutsetningen blir noe større, hvilket betyr at egenkapitalandelen endres mer negativt ved denne forutsetningen enn ved vår forutsetning på 50 % gjenværende levetid. Dette skyldes at både egenkapital og totalkapital blir lavere, og egenkapital blir forholdsvis lavere enn totalkapitalen. Endringen av gjeldsgraden øker for medianen og blir lavere for gjennomsnittlig gjeldsgrad. Dette kommer av at median gjeld holdes

lik, mens gjennomsnittlig gjeld blir lavere, noe som indikerer at gjeldsgraden gjennomsnittlig endres mindre enn under den opprinnelige forutsetningen.

Videre ser vi at endringen i EPS blir mer påvirket enn ved opprinnelig forutsetning. Endringen blir mer positiv, på grunn av et høyere årsresultat under denne forutsetningen. Dette påvirker også ROE og ROA, som begge får noe større utslag enn ved opprinnelig forutsetning. Disse påvirkes også i denne retningen fordi både egenkapitalen og totalkapitalen er lavere. Endringen av ROCE blir generelt påvirket litt mindre negativt enn opprinnelig. Unntaket er endringen i absolutt gjennomsnittlig ROCE, som blir mer negativt påvirket som følge av at ett enkelt selskap her får en stor negativ endring.

Generelt kan vi si at en forutsetning om 40 % gjenværende levetid vil påvirke samtlige nøkkeltall i samme retning, men i større grad enn ved vår forutsetning i oppgaven på 50 % gjenværende levetid. Dette virker rimelig, siden vi reduserer gjenværende levetid, og får dermed færre år leieavtaleforpliktelsen og eiendelen skal fordeles på.

Tabell 11: Endringer dersom forutsetningen er gjenværende levetid på 60 %

	EK-andel		Gjeldsgrad		EPS	
	absolutt	relativ	absolutt	relativ	absolutt	relativ
Median	0,19 %	0,09 %	-0,0004	0,19 %	-0,0043	-0,03 %
Gjennomsnitt	0,21 %	0,76 %	1,3716	6,27 %	-0,0664	-3,97 %
	ROE		ROA		ROCE	
	absolutt	relativ	absolutt	relativ	absolutt	relativ
Median	-0,03 %	-1,38 %	-0,01 %	-0,52 %	0,00 %	-0,08 %
Gjennomsnitt	-0,50 %	-13,93 %	-0,06 %	-2,01 %	0,57 %	-0,31 %

Ved antakelsen om gjenværende levetid på 60 % vil vi dermed forvente å se motsatt påvirkning enn ved sammenligningen mellom 40 % og 50 % (opprinnelig) gjenværende levetid, siden vi nå øker gjenværende levetid. Vi så at nøkkeltallene generelt ble mer påvirket i samme retning ved å sette gjenværende levetid til 40 %, siden leieavtaleforpliktelsen og eiendelen følgelig ville være større i forhold til hvor mange år de skulle fordeles på. Dermed vil vi forvente at vi får en lavere påvirkning enn ved 50 % gjenværende levetid ved å sette gjenværende levetid til 60 %, siden størrelsen på både leieavtaleforpliktelsen og eiendelen vil bli mindre i forhold til antall år de skal fordeles på. Denne forventningen støttes når vi sammenligner tabell 10 og 11, og i stor grad ser motsatt fortegn på endringene.

Videre følger antakelsen om tre års gjenværende levetid på de leieavtalene som ikke er over fem år. Formålet med å se på denne forutsetningen er å se om det er nok selskap med slike leieavtaler til at dette vil ha noen påvirkning. Endringen i forutsetningen vil føre til redusert gjenværende og total levetid for disse selskapene. I vårt utvalg dreier det seg om 22 selskap som vil bli påvirket av denne endringen.

Tabell 12: Endringer dersom forutsetningen er at det er tre års gjenværende levetid

	EK-andel		Gjeldsgrad		EPS	
	absolutt	relativ	absolutt	relativ	absolutt	relativ
Median	0,00 %	0,00 %	-0,0042	-0,72 %	-0,0011	-0,04 %
Gjennomsnitt	0,06 %	0,12 %	-0,0019	-0,20 %	0,0060	62,54 %
	ROE		ROA		ROCE	
	absolutt	relativ	absolutt	relativ	absolutt	relativ
Median	-0,03 %	-0,34 %	-0,01 %	-0,06 %	3,66 %	74,73 %
Gjennomsnitt	0,02 %	88,64 %	0,09 %	22,48 %	-16,43 %	76,44 %

I tabell 12 ser vi at det er mange nok selskap med kortsiktige leieavtaler i utvalget til at det gir utslag i nøkkeltallene. For egenkapitalandelen ser vi kun en liten endring i gjennomsnittsverdier, mens samtlige verdier for gjeldsgraden blir noe mindre påvirket under denne forutsetningen. For nøkkeltall vedrørende resultatstørrelsene EPS, ROE og ROCE, ser vi en stor relativ gjennomsnittlig økning, noe som skyldes høyere års- og driftsresultat.

Tabell 13: Forutsetter at leieavtalene har lik levetid som andre avskrivbare anleggsmidler

	EK-andel		Gjeldsgrad		EPS	
	absolutt	relativ	absolutt	relativ	absolutt	relativ
Median	-0,27 %	-0,09 %	0,0033	0,34 %	0,0018	-0,03 %
Gjennomsnitt	-0,42 %	0,57 %	0,7153	3,75 %	-0,0493	-6,55 %
	ROE		ROA		ROCE	
	absolutt	relativ	absolutt	relativ	absolutt	relativ
Median	0,02 %	-0,33 %	0,00 %	0,29 %	0,00 %	-0,06 %
Gjennomsnitt	1,86 %	-16,01 %	0,00 %	-1,68 %	5,49 %	0,53 %

Den siste forutsetningen for levetid innebærer en annen metode å fastsette gjenværende levetid på. Her forutsetter vi at leieavtalene har lik levetid som de andre avskrivbare anleggsmidlene selskapene har. Gjenværende levetid blir dermed fastsatt ved å dividere akkumulerte

avskrivninger med anskaffelseskost for avskrevne eiendeler, som opplyses om i notene. Vi har benytter et bransjegjennomsnitt der vi ikke finner tilstrekkelige opplysninger, og i enkelte tilfeller hvor eiendelene er helt avskrevet. Vi mener det er interessant å også vurdere effekter ved bruk av denne metoden, siden den blant annet blir benyttet av Imhoff Jr et al. (1997) og Durocher (2008).

Vi ser at denne endringen i forutsetninger gjør at egenkapitalandelen blir påvirket mer negativt enn opprinnelig, unntatt for relativt gjennomsnitt, hvor nøkkeltallet blir påvirket mindre negativt enn opprinnelig. Gjeldsgraden blir noe høyere for alle verdier etter denne metoden, og blir dermed også mer påvirket. EPS er fremdeles positiv, men reduseres for alle verdier med unntak av absolutt median, som forbedres. Endringen i ROCE er generelt mindre negativ enn tidligere, og fremkommer dermed med positiv endring for alle verdier unntatt relativ median.

Endring i renteforutsetning

Videre ser vi på endringer dersom vi benytter en annen diskonteringsrente i kapitaliseringsmodellen. Vi mener renteforutsetningen er interessant å undersøke, siden IASB fikk flere tilbakemeldinger fra respondenter som mente man for eksempel burde bruke en eksternt tilgjengelig diskonteringsrente når man beregnet balansestørrelser knyttet til leieavtalene. I tillegg har vi sett mye tidligere forskning hvor én rentesats brukes for samtlige selskap, og vi ønsker derfor å se hvordan resultatene våre ville sett ut om vi gjorde en tilsvarende forenkling.

Tabell 14: Dagens rente

	EK-andel		Gjeldsgrad		EPS	
	absolutt	relativ	absolutt	relativ	absolutt	relativ
Median	0,33 %	-0,06 %	0,0011	0,46 %	-0,0019	0,00 %
Gjennomsnitt	0,21 %	0,86 %	0,6567	-2,14 %	-0,0093	-2,78 %
	ROE		ROA		ROCE	
	absolutt	relativ	absolutt	relativ	absolutt	relativ
Median	-0,02 %	-0,86 %	-3,74 %	7,06 %	-0,13 %	-0,34 %
Gjennomsnitt	-0,87 %	-13,20 %	-7,92 %	-4,60 %	1,69 %	-1,43 %

Vi tar her utgangspunkt i rente som tilsvarende årsgjennomsnittene for 10-årige statsobligasjoner de respektive år uten risikopåslag, altså en tilnærming til dagens rente på tidspunktet. Dermed

settes renten lik 1,57 % for alle selskap for 2015 og 2,52 % for alle selskap for 2014. Endringen fra opprinnelig forutsetning ser vi i tabell 14.

En lavere rentesats gir størst utslag på nøkkeltall knyttet til resultatet. EPS er negativ, som betyr lavere resultat per aksje ved bruk av dagens rente enn ved rente inkludert risikopåslag. ROE og ROA får begge en mindre positiv endring under denne forutsetningen enn den opprinnelige. Det samme gjelder for ROCE, med unntak av gjennomsnittlig ROCE, som forbedres. Generelt kan vi si at denne forutsetningen gjør at nøkkeltallene som fokuserer på balansen endres i samme retning som ved opprinnelig forutsetning, det vil si at de blir høyere enn opprinnelig. Nøkkeltall som tar utgangspunkt i resultatet endres litt i motsatt retning fra den opprinnelige renteforutsetningen, hvilket innebærer en lavere endring enn opprinnelig.

Endring i skatteforutsetning

Den siste forutsetningen vi velger å se på er skatt. I den opprinnelige studien har vi tatt hensyn til selskapenes egne skattesatser. Vi velger her å sette skattesatsen til 25 %.

Tabell 15: Skattesats 25 %

	EK-andel		Gjeldsgrad		EPS	
	absolutt	relativ	absolutt	relativ	absolutt	Relativ
Median	0,10 %	0,00 %	-0,0028	0,44 %	-0,0016	0,00 %
Gjennomsnitt	0,07 %	0,13 %	-0,1892	-8,35 %	0,0118	-2,04 %
	ROE		ROA		ROCE	
	absolutt	relativ	absolutt	relativ	absolutt	relativ
Median	0,00 %	-0,12 %	-0,01 %	-0,03 %	0,00 %	-0,05 %
Gjennomsnitt	0,26 %	-9,54 %	-0,01 %	-0,73 %	0,28 %	0,02 %

Som vi ser i tabell 15 ville endringen i egenkapitalandelen vært noe høyere enn hva vi fant i opprinnelig modell, da den ikke ville ha blitt påvirket like negativt. Endringen i gjeldsgraden ville generelt ha vært lavere under denne forutsetningen og endringen i EPS ville etter absolutte mål gjennomsnittlig ha blitt høyere, men siden den absolutte medianen er negativ, ville endringen i nøkkeltallet blitt mindre for i alle fall halvparten av selskapene. Relativt sett ville dessuten også endringen i gjennomsnittlig EPS blitt lavere. Endringen i egenkapitalandelen hadde generelt gått ned, mens endringen i ROA generelt ville ha blitt noe lavere. Dessuten ville

endringen i ROCE generelt ha blitt litt mindre negativ. Generelt ville endringene blitt noe mindre ved en slik tilnærming, enn det vi nå har fått.

Gjennomgangen av de forskjellige alternative forutsetningene illustrerer hvordan resultatet av kapitaliseringsmodellen påvirkes selv om vi bare endrer på én forutsetning. at det ofte er større forandringer på gjennomsnittlig endring, enn på endring i median. Årsaken til dette er ofte uteliggerobservasjoner, for eksempel selskaper med store beløp knyttet til fremtidig betaling av operasjonelle leieavtaler, som vil påvirkes mye av selv små endringer i forutsetningene. Delkapittelet illustrerer dermed at det kan være problematisk å konkludere på bakgrunn av en modell da den kan gi store variasjoner i nøkkeltallene, som kan påvirke de resultatene vi får, og dermed også de konklusjonene vi trekker.

6.5 Selskap med og selskap uten operasjonelle leieavtaler

Et av hovedformålene med å innføre IFRS 16 er å øke sammenlignbarheten mellom selskap med leieavtaler og selskap uten leieavtaler. Det kan derfor være interessant å undersøke om sammenlignbarheten ble bedre etter at vi innregnet en eiendel- og en gjeldspost knyttet til leieavtalene. For å forsøke å teste dette tok vi data fra de 33 selskapene vi fant på Oslo Børs som ikke hadde noen operasjonelle leieavtaler. Disse nøkkeltallene ville vi sammenligne med nøkkeltallene fra de selskapene som har operasjonelle leieavtaler, både før og etter innregning av operasjonelle leieavtaler ved hjelp av kapitaliseringsmodellen.

Resultatet av testen hadde vært som forventet dersom balanseføringen førte til bedre sammenligning av selskapene, og vi ville ha oppnådd en større likhet mellom nøkkeltall etter innregning og nøkkeltall til selskap uten leieavtaler, enn nøkkeltall før innregning og nøkkeltall til selskap uten leieavtaler. For å undersøke om innregningen etter kapitaliseringsmodellen resulterte i økt sammenlignbarhet, gjennomførte vi en paret t-test. Deretter så vi etter økning i Pearsons-og Spearman-korrelasjoner. Testresultatene er lagt ved oppgaven i vedlegg 2-4.

En paret t-test kan bare svare på om det er en statistisk signifikant forskjell mellom to tall. Vi fant en statistisk signifikant forskjell mellom egenkapitalandel både mellom før innregning (FI) og uten leieavtaler (UL), i tillegg til etter innregning (EI) og uten leieavtaler (UL). For dette nøkkeltallet kan vi dermed forkaste nullhypotesen om at tallene er like, siden testen viser signifikant forskjell på et 0,05 signifikansnivå. For de andre nøkkeltallene fant vi ingen

statistisk signifikans forskjell ved hjelp av t-testen. Dette betyr ikke at tallene er like, bare at de ikke er ulike nok til at vi kan kalle forskjellen signifikant. For å avgjøre likhet mellom to variabler kan det være mer hensiktsmessig å vurdere korrelasjon.

Videre så vi på Pearson-korrelasjonen. Vi forventet at korrelasjonen mellom nøkkeltall etter innregning og nøkkeltall til selskap uten leieavtaler skulle være større enn for nøkkeltall før innregning og nøkkeltall til selskap uten leieavtaler. Resultatene våre støttet ikke denne forventningen for egenkapitalandel, ROCE og likviditetsgrad 1, da korrelasjonen faktisk ble lavere etter innregning for disse. ROA og gjeldsgraden ble derimot mer korrelert etter innregningen. Det er likevel ikke slik at noen av disse er signifikant like hverandre. Vi kunne derfor ikke ved hjelp av denne testen konkludere med at innføring av IFRS 16 vil føre til bedre sammenligning mellom selskapene for disse nøkkeltallene. Videre utførte vi også en tilsvarende test hvor vi så på korrelasjonen etter Spearmans rho. Her fant vi generelt lavere korrelasjon for samtlige nøkkeltall, og testen kan dermed ikke underbygge den opprinnelige antakelsen vi hadde.

I tillegg beregner vi også Spearmans korrelasjon for å få et inntrykk av hvorvidt det vil være store endringer i rangeringen mellom selskapene når vi også tar med selskap uten leieavtaler. Resultatene i tabell 16 viser at rangeringen vil være ganske lik som tidligere, da samtlige korrelasjoner er signifikante på 0,01 nivå. Testen indikerer dermed at endringen av regnskapsstandard ikke vil endre rangeringen signifikant. Dersom vi sammenligner tabellen under med tabell 8, ser vi også at endringen i rangeringen blir mindre dersom vi tar med de selskapene som ikke har operasjonelle leieavtaler. På grunnlag av denne testen kan vi ikke si noe om hvorvidt sammenlignbarheten blir bedre eller dårligere mellom selskapene, bare at det ikke vil være noen stor endring i rangeringene.

Årsakene til at disse testene ikke nødvendigvis viser resultater som underbygger hypotesen om at IFRS 16 vil føre til bedre sammenlignbarhet mellom selskapene er mange, og trenger ikke være fordi IFRS 16 ikke vil føre til bedre sammenlignbarhet. Først og fremst er det en svært ulik blanding selskaper som befinner seg i utvalgene for henholdsvis selskap med leieavtaler og selskap uten leieavtaler. Det er forskjellige bransjer, med forskjellig risiko, forskjellig størrelse og forskjellig strategi.

Tabell 16: Spearman's rho

		Egenkapital- andel EI	ROAEI	ROE EI	Gjeldsgrad EI	ROCE EI	Likviditets- grad 1 EI	EPS EI
Spearman's rho	Egenkapital- andel FI	Korrelasjon koeffisient	,976**					
		Sig. (2-sidet)	,000					
		N	147					
	ROA FI	Korrelasjon koeffisient		,997**				
		Sig. (2-sidet)		,000				
		N		147				
	ROE FI	Korrelasjon koeffisient			,987**			
		Sig. (2-sidet)			,000			
	N			147				
Gjelds-grad FI	Korrelasjon koeffisient				,943**			
	Sig. (2-sidet)				,000			
	N				147			
ROCE FI	Korrelasjon koeffisient					,957**		
	Sig. (2-sidet)					,000		
	N					147		
Likviditets- grad 1 FI	Korrelasjon koeffisient						,960**	
	Sig. (2-sidet)						,000	
	N						147	
EPS FI	Korrelasjon koeffisient							,994**
	Sig. (2-sidet)							,000
	N							147

** Korrelasjonen er signifikant på 0.01 nivå (2-sidet).

* Korrelasjonen er signifikant på 0,05 nivå (2-sidet)

Vi har et mye større utvalg av selskap med leieavtaler enn uten, og det er ulik vekting av de forskjellige bransjene. Det er for eksempel 11 selskap uten operasjonelle leieavtaler i bransjen egenkapitalbevis. Dette utgjør nesten 1/3 av alle selskapene som ikke har operasjonelle leieavtaler. I utvalget av selskap med leieavtaler er det derimot bare fire selskap innen denne bransjen, hvilket utgjør omtrent 3,5 % av utvalget. Vi kunne selvsagt ha prøvd å for eksempel justere for bransje eller størrelse, eller begge deler, men vi har vi dessverre ikke stort nok utvalg med selskap uten leieavtaler til at det ville ha vært representativt.

På grunn av alle utfordringene knyttet til representativt utvalg, kunne vi ha forsøkt å se på et par enkelte selskaper, som opererer innenfor samme bransje, i samme marked og er cirka like store, for å videre vurdere om standarden vil føre til bedre sammenligning. Tidsbegrensinger gjorde at vi ikke utførte slike tester, og anbefales derfor heller til videre forskning.

7 Konklusjon

Formålet med den nye regnskapsstandarden for leieavtaler er å fjerne skillet mellom operasjonelle og finansielle leieavtaler for leietaker, og innregne samtlige leieavtaler. Grunnen til at dette har vært et ønske er fordi det vil gi en mer reell fremstilling av selskapets faktiske eiendeler og forpliktelser. Dessuten har det blitt påstått at dette kan føre til bedre sammenlignbarhet mellom selskaper, og det vil kunne stoppe spekulasjonen i leieavtaleklassifisering, som har ført til mulighet for tilpasninger i regnskapet.

Problemstillingen for oppgaven vår har vært «*Hvordan vil den nye standarden for leieavtaler påvirke nøkkeltall hos selskap registrert på Oslo Børs?*»

Vi har ved hjelp av den konstruktive kapitaliseringsmodellen regnet ut hvilken tallmessig påvirkning vi kan forvente å se når IFRS 16 implementeres. Vi har sett vesentlige endringer i totale eiendeler og gjeld for over halvparten av selskapene i utvalget vårt, som følge av det store omfanget av operasjonelle leieavtaler blant selskapene på Oslo Børs. Vi så også at en fjerdedel av selskapene vil få en veldig stor økning i disse størrelsene i forhold til de andre. Videre så vi at driftsresultat vil endres i stor grad for halvparten av selskapene på Oslo Børs og at årsresultat også vil bli påvirket, men ikke i like stor grad.

Når vi kalkulerer selskapenes nøkkeltall etter innregning av disse postene, ser vi også store endringer i nøkkeltall. Spesielt har vi sett endringer i nøkkeltall knyttet til balansestørrelser. Også nøkkeltall som beskriver fortjeneste blir påvirket, men ikke i samme grad. Vi observerer at det er spesielt den fjerdedelen av selskapene som blir mest påvirket, som vil oppleve store endringer i nøkkeltallene.

Gjennomgående ser vi at gjennomsnittlig endring i nøkkeltallene er større enn median endring, og i noen tilfeller også større enn endringen i den kvartilen som blir mest påvirket. Dette tyder på at det er noen uteliggerobservasjoner som påvirker gjennomsnittet veldig. Disse selskapene vil derfor få en veldig stor påvirkning på nøkkeltallene sine, og burde derfor være spesielt interessert i å se på effektene av ny standard. På grunn av denne effekten på gjennomsnittet burde man være forsiktig med å benytte gjennomsnitt for å vurdere effekten for samtlige selskap som har operasjonelle leieavtaler.

Påvirkningen på enkelte nøkkeltall kan få større konsekvenser enn andre. Det mest interessante resultatet vårt er at endringen av egenkapitalandel vil være signifikant, noe som kan føre til at

mange av selskapene kommer i brudd med sine lånebetingelser. Dette gir oss indikasjoner på at overgangen fra IAS 17 til IFRS 16 vil kunne få betydning for selskap registrert på Oslo Børs.

Vi har, som en underproblemstilling, sett på om IFRS 16 vil føre til bedre sammenlignbarhet mellom regnskapene til selskap med og uten operasjonelle leieavtaler. Her har vi ikke kunne konkludere med hvorvidt den nye standarden vil føre til bedre sammenlignbarhet eller ikke, da det er for mye usikkerhet knyttet til representativt utvalg.

Vi har derimot sett at rangeringen mellom før og etter innregning og mellom selskap før og etter innregning har høy korrelasjon, og det er derfor sannsynlig at innføringen av ny standard ikke vil endre rangeringen av selskapene vesentlig. Det kan tyde på at endringen ikke vil ha så stor påvirkning på rangeringen av selskapene, noe som indikerer at innføringen av ny standard vil ha mindre å si for verdsettelsen av selskapene.

Avslutningsvis kan det nevnes at vi også har sett at kapitaliseringsmodellen ikke er en perfekt gjengivelse av virkeligheten, og at ulike forutsetninger kan ha påvirkning på resultatene. Resultatene våre er derfor ikke en korrekt gjengivelse av virkeligheten, men bare et estimat på hvordan standarden vil påvirke nøkkeltallene.

7.1 Videre forskning

Vi har nevnt at flere av avgrensningene vi har gjort, har vært som følge av tidsbegrensningen vi har hatt når vi har skrevet oppgaven. Dermed har vi funnet flere interessante vinklinger og områder å fokusere på i nye studier når den nye regnskapsstandard for leieavtaler innføres.

Et forslag til videre forskning er å gjøre en grundigere sammenligning av endringene vi har sett for norske selskap mot internasjonale selskap. Dette kan oppnås enten ved å benytte tidligere forskning, eller ved selv å innhente informasjon om de internasjonale selskapene.

Et annet forslag er å se på om man etter implementering av IFRS 16 i 2019 kan undersøke om selskap tilpasser seg den nye standarden ved å inngå meget kortsiktige leieavtaler som dermed ikke behøver innregnes, eller om antakelsene til IASB om at dette vil være kostbart på grunn av økt risikotillegg i leieprisen holder vann.

Det kunne også vært interessant å utføre en mer inngående studie om hvorvidt den nye standarden førte til bedre sammenlignbarhet mellom selskaper med leiekontrakter og selskap uten leiekontrakter.

Kilder

- Aannø, S. (2011). Utkast til ny standard for regnskapsføring av leieavtaler. *Praktisk økonomi & finans*, 28(1), 29-40.
- Abdel-Khalik, A. R. (1981). *The economic effects on lessees of FASB Statement No. 13, accounting for leases*: Financial Accounting Standards Board of the Financial Accounting Foundation.
- Anandarajan, A., Viger, C. & Curatola, A. P. (2002). An Experimental Investigation of Alternative Going-Concern Reporting Formats: A Canadian Experience. *Accounting Perspectives*, 1(2), 141-162.
- Barone, E., Birt, J. & Moya, S. (2014). Lease Accounting: A Review of Recent Literature. *Accounting in Europe*, 11(1), 35-54. doi: 10.1080/17449480.2014.903630
- Bascom K. & B., O. D. (2016). New leasing standard - introducing IFRS 16. Lastet ned fra <https://home.kpmg.com/xx/en/home/insights/2016/01/leases-new-standard-balance-sheet-transparency-slideshare-first-impressions-ifs16-130116.html>
- Beattie, V., Edwards, K. & Goodacre, A. (1998). The impact of constructive operating lease capitalisation on key accounting ratios. *Accounting and Business Research*, 28(4), 233-254.
- Benston, G. J., Bromwich, M. & Wagenhofer, A. (2006). Principles-versus rules-based accounting standards: the FASB's standard setting strategy. *Abacus*, 42(2), 165-188.
- Bergman, A. & Nilsson, R. (2016). Operationell leasing och effekten av IFRS 16: En studie som undersöker effekten av IFRS 16 på svenska företag med hjälp av en internasjonell jämförelse.
- Berk, J. & Demarzo, P. (2013). *Corporate Finance* (3 utg.). Courier/Kendallville, USA: Pearson.
- Beyer-Olsen, A. (2012, 12.10.2012). SAS tar tap på 12 milliarder, E24. Lastet ned fra <http://e24.no/boers-og-finans/sas-tar-tap-paa-12-milliarder/20285677>
- Bolin, F. & Akdemir, V. (2016). Nya leasingstandarden IFRS 16: Kapitalisering av operationella leasingavtal och dess effekter.
- Camfferman, K. & Zeff, S. A. (2007). *Financial reporting and global capital markets: A history of the international accounting standards committee, 1973-2000*: Oxford University Press on Demand.
- Cornaggia, K. J., Franzen, L. A. & Simin, T. T. (2012). Managing the balance sheet with operating leases. Available at SSRN, 2114454.
- Den Norske Revisorforening. (2010). *ISA 320 Vesentlighet ved planlegging og gjennomføring av en revisjon*: Den Norske Revisorforening.
- Durocher, S. (2008). Canadian evidence on the constructive capitalization of operating leases. *Accounting Perspectives*, 7(3), 227-256.
- Eilifsen, A. & Messier Jr, W. F. (2014). Materiality guidance of the major public accounting firms. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 34(2), 3-26.
- Ely, K. M. (1995). Operating lease accounting and the market's assessment of equity risk. *Journal of Accounting Research*, 397-415.
- Frøslie, K. F. (2017). Korrelasjon Store norske leksikon.
- Fülbier, R. U., Lirio Silva, J. & Pferdehirt, M. H. (2008). Impact of Lease Capitalization on Financial Ratios of Listed German Companies. 122-144.
- Gjesdal, F., Kvaal, E. & Kvitte, S. S. (2006). *Internasjonale regnskapsstandarder*. Oslo: J. W. Cappelens Forlag.
- Goodacre, A. (2003). Operating lease finance in the UK retail sector. *The International Review of Retail, Distribution and Consumer Research*, 13(1), 99-125.
- Graham, R. C. & King, R. D. (2013). Decision usefulness of whole-asset operating lease capitalizations. *Advances in Accounting*, 29(1), 60-73.
- Gripsrud, G., Silkoset, R. & Olsson, U. H. (2010). *Metode og dataanalyse : beslutningsstøtte for bedrifter ved bruk av JMP* (2 utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.
- Gritta, R. D. (1974). The impact of the capitalization of leases on financial analysis: A case study in air transport. *Financial Analysts Journal*, 47-52.

- Gritta, R. D., Lippman, E. & Chow, G. (1994). The impact of the capitalization of leases on airline financial analysis: An issue revisited. *Logistics and Transportation Review*, 30(2), 189.
- Hammervold, R. (2012). *En kort innføring i SPSS*. Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Imhoff Jr, E. A., Lipe, R. C. & Wright, D. W. (1991). Operating leases: Impact of constructive capitalization. *Accounting Horizons*, 5(1), 51.
- Imhoff Jr, E. A., Lipe, R. C. & Wright, D. W. (1997). Operating leases: Income effects of constructive capitalization. *Accounting Horizons*, 11(2), 12.
- Josefsson, M. & Xiao, S. (2016). Operationell Leasing Övergången från IAS 17 till IFRS 16: Hur kommer svenska leasingtagares finansiella rapport påverkas vid en övergång?
- Kvifte, S. S. & Johnsen, A. (2008). *Konseptuelle rammeverk for regnskap* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Lasalle, R. E. & Anandarajan, A. (1997). Bank loan officers' reactions to audit reports issued to entities with litigation and going concern uncertainties. *Accounting Horizons*, 11(2), 33.
- Monson, D. W. (2001). The conceptual framework and accounting for leases. *Accounting Horizons*, 15(3), 275-287.
- Nailor, H. & Lennard, A. (2000). *Leases: Implementation of a new approach*: Financial Accounting Standards Board.
- Nelson, A. T. (1963). Capitalizing leases-the effect on financial ratios. *Journal of Accountancy*, 116(1), 49-58.
- Norges Bank. (2017). Valutakurser Hentet fra <http://www.norges-bank.no/Statistikk/Valutakurser/>
- Olsen, H. S. (2010). Forslag til ny leasingstandard fra IASB.
- Oppi, N. S. (2016). Effekten av ny leasingstandard ; aktuelt om finansiell rapportering. *Revisjon og regnskap*, 86(2), 19-21.
- Petersen, C., Plenborg, T. & Kinserdal, F. (2017). *Financial Statement Analysis*: Fagbokforlaget.
- Proff Forvalt. (2015). Foretak på Oslo Børs
- Pwc. (2016). Ny IFRS-standard for regnskapsføring av leieavtaler. Lastet ned fra
- Sander, K. (2016a). Deskriptivt design. Lastet ned fra <https://estudie.no/deskriptivt-design/>
- Sander, K. (2016b). Eksplorerende design. Lastet ned fra <https://estudie.no/eksplorerende-design/>
- Sekaran Uma, B. R. (2013). *Research methods for business* (6 utg.). United Kingdom: Wiley.
- Sundbye, L. M. T. (2012). Kvantitative og kvalitative metoder. *ndla*(17.09.2012), 264.
- Tornes M.B., Skaar M.R. & E.T., I. (2015). *Regnskapsmessig behandling av leieavtaler*. Bachelor, Høgskulen Stord/Haugesund, Haugesund.
- Vesterhus-Tvedt, H. C. & Rage, T. (2014). *Regnskapsmessige effekter av foreslått endring i IAS 17-leieavtaler for tre norske børsnoterte selskaper*. University of Stavanger, Norway.
- Vigdel, L. R. (2016). Ny regnskapsstandard for leieavtaler ; IFRS 16 Leases. *Revisjon og regnskap*, 86(2), 22-28.
- White, E. (2016). Global Leasing Report. *White Clarke Group*.
- Zeff, S. A. (1978). The rise of " economic consequences".

IASB-referanser

IFRS 16 Effects Analyses 2016 http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Leases/Documents/IFRS_16_effects_analysis.pdf

Conceptual Framework for Financial Reporting 2010 <http://www.ifrs.org/News/Press-Releases/Documents/ConceptualFW2010vb.pdf>

Discussion Paper DP/2009/1 <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Leases/DPMar09/Documents/DPLeasesPreliminaryViews.pdf>

Exposure Draft ED/2010/9 <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Leases/ed10/Documents/EDLeasesStandard0810.pdf>

Exposure Draft ED/2013/6 <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Leases/Exposure-Draft-May-2013/Documents/ED-Leases-Standard-May-2013.pdf>

FASB IASB Staff Paper – Summary of Feedback on the 2013 ED
<http://www.ifrs.org/Meetings/MeetingDocs/IASB/2013/November/AP03Leases.zip>

Vedlegg

Vedlegg 1 – den konstruktive kapitaliseringsmodellen

Fra noteinformasjonen i årsregnskapene

År	1	2-5	etter år 5
MLI			

$$MLI_{2-5} = \sum_{i=1}^4 MLI_1 x dg^i$$

Årlig MLI

År	1	2	3	4	5
MLI					

dg	$\text{Nåverdifaktor} = \frac{(1+r)^n - 1}{r * (1+r)^n}$				
Gjenværende levetid (GL: 5 + (MLI etter år 5/MLI år 5))					
Total levetid	2*gjenværende levetid				
MLI grupper/bøtter	MLI□	MLI□	MLI□	MLI□	MLL ₅ *
	MLI□-MLI□	MLI□-MLI□	MLI□-MLI□	MLI□-MLI□	MLI□
Diskonteringsrente	Kapitalverdimodellen = risikofri rente + risikopremie Risikofri rente basert på siste 10 års statsobligasjoner. Risikopremie basert på kredittvurdering utført av Proff Forvalt				

Nåverdi av leieforpliktelsen

År	1	2	3	4	Gjenværende levetid (GL)
Nåverdi av leieforpliktelsen	NV av MLI□(n=1)	NV av MLI□(n=2)	NV av MLI□(n=3)	NV av MLI□(n=4)	NV av MLI ₅ (n=GL)

Nåverdi av leieeiendelen

År	1	2	3	4	Gjenværende levetid (GL)
NV av leieeiendelen	NV av MLI□(n=1)	NV av MLI□(n=2)	NV av MLI□(n=3)	NV av MLI□(n=4)	NV av MLI ₅ (n=GL)

Forhold

$$\text{Forholdstall} = \frac{\text{Levetid for bøtten}}{\text{Total levetid}} * \frac{1 - (1+r)^{\text{total levetid}}}{1 - (1+r)^{\text{Levetid for bøtten}}}$$

Nåverdi av leieeiendelen	Nåverdi av total levetid x (år/total levetid)				
Avskrivning					
Kapitalisert eiendel	1	2	3	4	5+

Nåværende år	Nåværende års leieeiendel
Forrige år	Forrige års leieeiendel
Gjennomsnitt	(Nåværende års leieeiendel + forrige års leieeiendel)/2
Avskrivning	Gjennomsnitt/år
Skattesats	Fastsettes for hvert enkelt selskap

NV leieforpliktelse	NV leieeiendel	Skattejustering	Egenkapital	Minoritet
		(NV leieforpl. - NV leieeiend.) x skattesats	NV leieforpl. - NV leieeiend. - skattejustering	

Resultateffekt

Leiebetaling	Avskrivning	Effekt på driftsresultat	Rentekostnad	Effekt på resultat før skatt	Endring skattekostnad	Årets resultat
(MLP□nåværende år + MLP□forrige år)/2	Årets avskrivning	Leiebetaling - årets avskrivning	Gjennomsnitt av nåværende og forrige års kapitalisert gjeld x disk.rente	Effekt på driftsresultat - rentekostnad	Effekt på resultat for skatt x skattesats	Justert resultat for skatt - skattekostnad

Vedlegg 2

Paret t-test mellom selskap med og uten operasjonelle leieavtaler

	Parede forskjeller					t	df	Sig. (2- tailed)
	Gj.snitt	Std. Deviation	Std. Error Gj.snitt	95% Confidence Interval of the Difference				
				Lower	Upper			
EK-andel FI - EK-andel UL	36,51%	20,56%	3,53%	29,33%	43,68%	10,352	33	,000
EK-andel EI - EK-andel UL	32,12%	20,41%	3,50%	25,00%	39,24%	9,178	33	,000
ROA FI - ROA UL	-3,48%	12,76%	2,19%	-7,93%	0,97%	-1,590	33	,121
ROA EI - ROA UL	-2,50%	11,39%	1,95%	-6,48%	1,47%	-1,281	33	,209
G/EK FI - G/EK UL	-3,62%	7,47%	1,28%	-6,22%	-1,01%	-2,825	33	,008
G/EK EI - G/EK UL	-1,78%	9,30%	1,59%	-5,03%	1,46%	-1,119	33	,271
ROCE FI - ROCE UL	22,25%	123,13%	21,12%	-20,71%	65,21%	1,054	33	,300
ROCE EI - ROCE UL	-54,79%	331,49%	56,85%	- 170,45%	60,87%	-,964	33	,342
Likv.gr.1. FI – Likv.gr.1 UL	-3,11%	13,08%	2,24%	-7,68%	1,45%	-1,388	33	,174
Likv.gr.1 EI – Likv.gr.1 UL	-3,41%	12,85%	2,20%	-7,89%	1,08%	-1,545	33	,132

Vedlegg 3

Pearson korrelasjon

		Pearson korrelasjon									
		EK-andel EL	EK-andel UL	ROAEL	ROAUL	Gjeldsgrad EL	Gjeldsgrad UL	ROCE EL	ROCE UL	Likviditetsgrad 1 EL	Likviditetsgrad 1 UL
EK-andel FL	Pearson Correlation Sig. (2-veis) N	,976** ,000 114	,188 ,287 34								
EK-andel EL	Pearson Correlation Sig. (2-veis) N		,127 ,472 34								
ROAFL	Pearson Correlation Sig. (2-veis) N			,997** ,000 114	-.036 ,840 34						
ROAEL	Pearson Correlation Sig. (2-veis) N				-.033 ,854 34						
Gjeldsgrad FL	Pearson Correlation Sig. (2-veis) N					,501** ,000 114	,082 ,643 34				
Gjeldsgrad EL	Pearson Correlation Sig. (2-veis) N						,293 ,092 34				
ROCE FL	Pearson Correlation Sig. (2-veis) N							-.853** ,000 114	-.038 ,832 34		
ROCE EL	Pearson Correlation Sig. (2-veis) N								,037 ,833 34		
Likviditetsgrad 1 FL	Pearson Correlation Sig. (2-veis) N									,986** ,000 114	-.101 ,568 34
Likviditetsgrad 1 EL	Pearson Correlation Sig. (2-veis) N										-.106 ,551 34

** . Korrelasjonen er signifikant på 0.01 nivå (2-veis).

* . Korrelasjonen er signifikant på 0.05 nivå (2-veis).

Vedlegg 4

Spearman's rho

		Spearman's rho									
		EK-andel EL	EK-andel UL	TK-rentabilitet EL	TK-rentabilitet UL	Gjeldsgrad EL	Gjeldsgrad UL	ROCE EL	ROCE UL	Likviditetsgrad 1 EL	Likviditetsgrad 1 UL
EK-andel FL	Korrelasjon koeffisient Sig. (2-tailed) N	,969** ,000 114	,184 ,298 34								
EK-andel EL	Korrelasjon koeffisient Sig. (2-tailed) N		,183 ,301 34								
TK-rentabilitet FL	Korrelasjon koeffisient Sig. (2-tailed) N			,997** ,000 114	,077 ,663 34						
TK-rentabilitet EL	Korrelasjon koeffisient Sig. (2-tailed) N				,015 ,932 34						
Gjeldsgrad FL	Korrelasjon koeffisient Sig. (2-tailed) N					,921** ,000 114	,184 ,298 34				
Gjeldsgrad EL	Korrelasjon koeffisient Sig. (2-tailed) N						,183 ,301 34				
ROCE FL	Korrelasjon koeffisient Sig. (2-tailed) N							,944** ,000 114	,023 ,898 34		
ROCE EL	Korrelasjon koeffisient Sig. (2-tailed) N								-,002 ,991 34		
Likviditetsgrad 1 FL	Korrelasjon koeffisient Sig. (2-tailed) N									,951** ,000 114	-,267 ,127 34
Likviditetsgrad 1 EL	Korrelasjon koeffisient Sig. (2-tailed) N										-,304 ,081 34

Vedlegg 5

Refleksjonsnotat 1

Eline Gjersdal

Masteroppgaven vår har omhandlet innføringen av IFRS 16, og hvordan innføringen av denne nye standarden for leieavtaler vil påvirke nøkkeltall hos selskap registrert på Oslo Børs. Vi har prøvd å estimere hvordan påvirkningen ved innføring av ny standard ville blitt, ved å anvende en kapitaliseringsmodell. Deretter har vi beregnet nye nøkkeltall, og sett på endringen av disse.

Vi kom frem til at totale eiendeler og gjeld vil påvirkes vesentlig ved endringen, og at endringen av noen nøkkeltall vil kunne få store konsekvenser for flere selskap på Oslo Børs. Dette gjelder spesielt for endringen av nøkkeltallet egenkapitalandel, som er et nøkkeltall banker ofte stiller krav til i en låneavtale. Siden testene utført kan tyde på at dette tallet endrer seg vesentlig, kan det være at noen selskap ikke lenger oppfyller kravet.

I tillegg hadde vi en underproblemstilling som omhandlet hvorvidt den nye standarden ville gi mer sammenlignbar regnskapsinformasjon på tvers av selskaper med og uten leieavtaler. Det viste seg derimot å være vanskelig å si noe om på generell basis, da det er så mange faktorer som må tas hensyn til ved sammenligning av selskap. Testene som ble utført gav derfor ingen fornuftige resultat på området, som kunne føre til noen konklusjon. Det eneste vi så var at rangeringen av nøkkeltallene hadde en høy grad av samvariasjon før og etter innregning, og innregningen ville derfor sannsynligvis ikke endre så mye på rangeringen.

Studien vår er av en internasjonal regnskapsstandard, og kan dermed være interessant i et internasjonalt perspektiv, da det tidligere har blitt gjort lignende studier i andre land. Studien vår kan dermed være med på å avdekke hvordan standarden vil påvirke selskaper på verdensbasis. Dessuten viser den hvordan en endring i internasjonal standardsetting vil kunne påvirke selskaper på norsk børs, og at selskaper bør være klar over slike endringer.

Siden temaet i oppgaven vår har vært en ny standard om leieavtaler, innebærer oppgaven ikke nødvendigvis en veldig høy grad av innovasjon. Det kan likevel nevnes at de som produserer regnskapsregler har ønsket at reglene skal tilpasse seg den økonomiske virkeligheten, og dermed har vurdert ulike løsninger for å komme frem til standarden. Ved innføringen av standarden ønsket IASB blant annet å fjerne mulighet for resultatstyring ved feildefinering av leieavtaler. Nå er den tidligere muligheten for resultatstyring fjernet, og de håper nå at

standarden er mer i tråd med det konseptuelle rammeverket, og viser en tro gjengivelse av virkeligheten.

Avslutningsvis kan det nevnes at det konseptuelle rammeverket, og standardene til IASB er laget for å gjøre det mulig å sammenligne regnskaper internasjonalt. De tar på seg dette ansvaret for at selskaper, investorer og andre interessenter lettere skal kunne stole på regnskapene til selskapene. Det fører til mer åpenhet og fri flyt av kapital over landegrensene, da det både gjør det lettere og mindre skummelt å investere og utføre transaksjoner med selskap på tvers av landegrenser.

Refleksjonsnotat 2

Linn Thorsdahl

Vi har nå jobbet i over et halvt år med å produsere en masteroppgave som en avslutning på regnskap- og revisjonsstudiet ved Handehøgskolen ved UiA. Studiet har naturlig nok inneholdt flere regnskapsfag, og har vært nyttig for at vi har kunnet tilegne oss oppdatert informasjon om regelendringer på området. På bakgrunn av dette har vi blitt kjent med at det nylig var vedtatt å innføre en ny IFRS-standard som regulerer regnskapsføringen av leieavtaler. Vi er begge på vei ut i arbeidslivet som revisorer for et revisjonsfirma som har flere børsnoterte kunder, og derfor hadde vi lyst til å tilegne oss spisskompetanse innenfor internasjonale regnskapsregler. Derfor falt valget på å undersøke effektene av innføringen av IFRS 16, som er den nye regnskapsstandard for leieavtaler.

Vi har i oppgaven arbeidet med offentlig tilgjengelige regnskapstall, og brukt mye tid og krefter på å innhente og kvalitetssikre disse. Deretter har vi gjort oss kjent med en mye brukt modell for å balanseføre operasjonelle leieavtaler, samt forutsetninger for denne. Vi har brukt modellen til å beregne nye balansestørrelser og nøkkeltall, og har gjort statistiske analyser på disse.

Skolen har fokus på temaene internasjonalisering, innovasjon og ansvarlighet, og vår oppgave er til en viss grad innom disse områdene.

Opgaven omhandler innføringen av en ny internasjonal regnskapsstandard. Vi har valgt å se hvordan denne vil påvirke norske, børsnoterte selskap. Dette er interessant fordi vi ikke har sett lignende forskning her til lands. Resultatene våre er i stor grad mulig å sammenligne med de internasjonale studiene, og vi har sett mange tilsvarende påvirkninger på regnskapstall. Videre

har vi i studien vår gjennomgått et utall internasjonale artikler og studier, hvilket har bydd på utfordringer når vi har blitt nødt til å forholde oss til kompliserte regnskaps- og statistikkbegrep på et annet språk.

Temaet for vår oppgave har vært en helt ny regnskapsstandard. Dette innebærer ikke nødvendigvis så høy grad av innovasjon, men heller at de som produserer regnskapsregler har ønsket at reglene skal tilpasse seg den økonomiske virkeligheten. Ved å innføre IFRS 16 ønsker IASB å fjerne et smutthull selskap tidligere har kunne bruke for å tilpasse seg regnskapsmessig til det de har ønsket å presentere for investorer og kreditorer. Vi har gjennom arbeidet vårt tatt utgangspunkt i en kjent modell som

Når det nevnte smutthullet som eksisterte i IAS 17 blir fjernet, skal dette føre til at selskap presenterer en bedre tro gjengivelse av virkeligheten. Det skal ikke lenger være mulig å holde eiendelsposter og forpliktelser knyttet til leieavtaler utenfor balansen, og dermed holdes selskap ansvarlige for fremtidige beløp de har bundet seg til å betale gjennom avtalene.

Masteroppgaven har innebært krevende arbeid over lengre tid. Vi har benyttet kunnskap vi har tilegnet oss gjennom hele studiet, jobbet etter en tidsplan vi utarbeidet og samarbeidet med å overholde denne – med og uten hell. Vi har begge forskjellige styrker og svakheter, og føler vi har klart å bygge på hverandres styrker i arbeidet. Det har vært nyttig å kombinere den enes praktiske erfaring mot den andres gode statistiske forståelse.

Underveis har vi blitt litt frustrerte når vi har innsett at den iboende tidsbegrensningen ved å skrive en masteroppgave har gjort at vi ikke kunne gå så i dybden som vi først hadde ønsket. Vi har lært oss å ta valg mellom hva som er relevant og ikke, og blitt flinkere til å være effektive og ta fornuftige forutsetninger underveis. Vi håper og tror vi kan ta med oss læreutbyttet fra arbeidet inn i arbeidslivet.